

**T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRK VERGİ SİSTEMİ VE MALİYETE ETKİLERİ:
KOBİLER ÜZERİNE PİLOT ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet YILMAZ

**Enstitü Anabilim Dalı : İşletme
Enstitü Bilim Dalı : İşletme Yönetimi**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Abdullah Fatih AKCAN

ŞUBAT- 2017

T.C.
NIŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK VERGİ SİSTEMİ VE MALİYETE ETKİLERİ:
KOBİLER ÜZERİNE PİLOT ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet YILMAZ

Enstitü Anabilim Dalı : İşletme
Enstitü Bilim Dalı : İşletme Yönetimi

“ Bu tez 23/02/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği/Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Mehmet YILMAZ

23.02.2017

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılması aşamasında, çalışmamı sahiplenerek titizlikle takip eden, tez danışmanım olarak her konuda yol gösteren, bilimsel katkı ve yardımını esirgemeyen, Yrd. Doç. Dr. Abdullah Fatih AKCAN'a değerli vaktini ayırdığı için teşekkürü bir borç bilir ve emekleri için saygılarımı sunarım. Ayrıca çalışmanın mülakat kısmında bana yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Hasan ŞAHAN'a teşekkürlerimi sunarım. Son olarak hayatımın her aşamasında yanımda olan ve bu günlere ulaşmamda büyük katkısı olan, emeklerinin karşılığını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme şükranlarımı sunarım.

Mehmet YILMAZ

23.02.2017

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
TABLO LİSTESİ	iii
ÖZET.....	iv
SUMMARY	v

BÖLÜM 1: VERGİNİN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ 4

1.1. Vergi Kavramı	4
1.2. Verginin Dayanağı İle İlgili Kuramlar	6
1.2.1. Verginin Yararlanma Teorisi İle Açıklanması	6
1.2.2. Verginin Değişim Görüşüne Göre Açıklanması.....	7
1.2.3. Verginin Sigorta Primi Görüşü İle Açıklanması	7
1.2.4. Verginin Ödeme Gücü Teorisi İle Açıklanması	8
1.3. Vergileme İlkeleri.....	11
1.4. Vergi Yüğü ve Yansıması.....	14

BÖLÜM 2: İŞLETMELER VE VERGİ AÇISINDAN DURUMLARI. 21

2.1. İşletme Kavramı.....	21
2.2. İşletmenin Unsurları	22
2.2.1. Ekonomik Unsurlar.....	23
2.2.2. Sermaye Unsuru.....	25
2.2.3. Kişi Unsuru	25
2.3. İşletme Türleri	26

2.4. İşletmelerin Özellikleri	35
2.5. İşletmenin Amaçları.....	37
2.6. Vergilerin İşletmeye ve Ekonomiye Etkileri	40
BÖLÜM 3: VERGİ SİSTEMİ VE MALİYETE ETKİLERİ.	43
3.1. Vergi Sistemi	43
3.2. Verginin Türleri	47
3.3. Verginin Ekonomik Etkileri	49
3.4. Verginin Emek Arzı Üzerindeki Etkileri.....	50
3.5. Verginin Tasarruf Üzerindeki Etkileri.....	50
3.6. Verginin Yatırımlar Üzerindeki Etkileri.....	51
3.7. Verginin Maliyet ve Ekonomi Üzerine Etkileri.....	52
BÖLÜM 4: VERGİLERİN İŞLETMELERE OLAN ETKİLERİNE	
YÖNELİK YAPILAN ALAN ARAŞTIRMASI.....	55
4.1. Araştırmanın İçeriği.....	56
4.2. Araştırmanın Amacı.....	56
4.3. Varsayımı ve Sınırları.....	56
4.4. Mülakat Bulguları.....	57
SONUÇ.....	87
KAYNAKÇA	91
ÖZGEÇMİŞ.....	95

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: İşletme türü, gelir gider dengesi.....	83
Tablo 2: İşletmeler ve işletmelerin etkilendikleri vergi türüne göre sayısal dağılımı.....	84
Tablo 3: Karşılaştırmalı Yorum Tablosu.....	85

Tezin Başlığı: Türk Vergi Sistemi ve Maliyete Etkileri: Kobiler Üzerine Pilot Araştırma	
Tezin Yazarı: Mehmet YILMAZ	Danışman: Yrd. Doç.Dr. A. Fatih AKCAN
Kabul Tarihi: 23.02.2017	Sayfa Sayısı: v + 95
Anabilim Dalı: İşletme	Bilim Dalı: İşletme Yönetimi
<p>Her ne kadar iktisat biliminin temel amacı insanoğlunun bir türlü tatmin edemediği, bitmek tükenmek bilmeyen ihtiyaçlarını doğada bulunan sınırlı kaynaklarla karşılamak olsa da gelişen ve globalleşen dünyada iktisat politikaları ana amaçları dışında birçok yan amaca da hizmet etmektedirler. Ekonominin sürekli tam istihdam seviyesinde bulunması, her yıl belirli bir oranda büyüme sağlanması veya enflasyon ve deflasyonla mücadele gibi temel iktisat politikası hedefleri yanında sosyal devlet olmanın gereği olarak adil bir gelir dağılımı sağlanması da artık önemli bir iktisat politikası hedefi haline gelmiştir.</p> <p>Verginin yüzyıllar boyunca kamu finansmanını sağlamak için en iyi araçlardan biri olduğu bilinmektedir. Vergiyi çeşitli açılardan değerlendirdiğimiz zaman birçok alan içerisinde aktif bir şekilde yer almaktadır. Özellikle maliye ve mali etkiler açısından değerlendirdiğimizde iş hayatı içerisinde çok önemli bir konuma sahip olduğunu açık bir şekilde görmekteyiz. Bu nedenle oluşturulan vergi ilkeleri ile daha adil bir vergi yapısının sistematığı oluşturulmak istenmektedir.</p> <p>Vergi kanunlarının genel yapısının işletmeleri vergilendirme karşısında zor duruma düşürmeden, ekonomik yapılarına uygun bir şekilde vergilendirdiği varsayılmakla birlikte, işletmelerin vergilendirilmeye karşı göstermiş oldukları davranışların kanunlara aykırı eylemler olmaması gerekmektedir.</p>	
Anahtar Kelimeler: Vergi, işletmeler, maliyet, ekonomi	

Title of the Thesis: Turkish Tax System and its Effects on Costs: Pilot Survey On Small And Medium Sized Enterprises	
Author: Mehmet YILMAZ	Supervisor: Assist. Prof. A. Fatih AKCAN
Date: 23.02.2017	Nu. of pages: v + 95
Department: Business	Subfield: Business Management
<p>Although the main purpose of economic science is to meet the endless needs of human beings that cannot be satisfied with limited resources in nature, economical politics in the developing and globalizing world serve many other purposes besides its main purposes. In addition to the basic economic policy objectives such as the constant full employment level of the economy, the growth of the economy every year or the fight against inflation and deflation, the provision of a fair income distribution as a social state has become an important economic policy target.</p> <p>Taxes are known to be one of the best means of providing public funding for centuries. When evaluating the tax from various perspectives, it is seen to be actively involved in many areas. Especially when we evaluate the tax in terms of finance and financial effects, we clearly see that it has a very important position in business life. For this reason, it is aimed to establish a system of a fair tax structure with the tax principles established.</p> <p>While it is assumed that the general structure of tax laws taxes enterprises in a way that is appropriate for their economic structure without putting them into a difficult position against taxation, it is also necessary that enterprises' attitudes towards taxation are not against the laws.</p>	
Keywords: Tax, enterprises, cost, economy	

GİRİŞ

Gelirin adaletsiz dağılımı ve bunun neticesinde ortaya çıkan yoksulluk, gelişmekte olan ülkelerin mücadele etmek durumunda kaldığı başlıca sorunlardan birisidir. Gelişmekte olan ülkelerde nüfusun büyük çoğunluğunun düşük gelir seviyesinde bulunan bireylerden oluşması, adaletsiz gelir dağılımı sorununu yalnızca sosyal alanda değil politik platformda da giderek daha büyük ilgi uyandıran bir mesele haline gelmiştir.

Ülkemiz 1980 'li yıllarda başlattığı sanayi hamlesi ve 1995 yılında kabul edildiği Gümrük Birliği neticesinde bugün itibariyle tamamıyla dünyaya entegre olmuş rekabetçi mal ve hizmet üreten bir serbest piyasa ekonomisi konumundadır.

Ülke ekonomisinde yaşanan bu değişim ve yüksek büyüme oranları özel sektör yatırımlarını gerçekleştiren sermayedar kesimin gelir seviyelerinde ciddi oranda yükselişlere neden olurken sabit gelirli kesimlerin gelirleri etkisini onlarca yıl sürdüren yüksek enflasyon nedeniyle erimiş ve bu kesimi oluşturan bireylerin çok büyük kısmı orta düzey gelir seviyelerinden düşük düzey gelir seviyelerine gerilemişlerdir.

Bu gün itibariyle Türk toplumunda oluşan gelir farklılıkları ülkenin batısında yaşayan sermayedar kesim ile ülkenin daha doğusunda yaşayan memur, esnaf ve çiftçi kesimler arasında sosyal ve kültürel anlamda uçurumlar oluşturacak seviyelere ulaşmıştır. Her ne kadar ülkemizde bireysel gelir dağılımı adaletsizliği toplumsal barışı tehdit edecek seviyelere ulaşsa da Türkiye ekonomisi bir bütün olarak çok ciddi mesafe alarak Birleşmiş Milletler verilerine göre 2010 yılında dünyanın en büyük 17. Ekonomisi olma başarısını göstermiştir.

Ülkenin dünyanın önde gelen ekonomileri arasına girmesi ve hali hazırda yaşanmakta olan Avrupa finansal krizinden etkilenmek bir yana rekor büyüme seviyelerine ulaşması son derece memnuniyet verici gelişmeler iken gelir dağılımı eşitsizliğini ölçmede kullanılan başlıca gösterge olan gini katsayısının yıllar itibariyle çok da olumlu bir tablo çizdiğini söylemek mümkün değildir. Zira bu katsayı OECD verilerine göre 2016 yılsonu itibariyle, vergiler ve transfer harcamalarından önceki haliyle 0,47 gibi çok yüksek bir eşitsizlik oranını vermektedir.

Çalışmanın Konusu

Yapacağım bu çalışmada Türk Vergi Sistemini tanımlayarak bu vergilerin işletmeler üzerinde ekonomik anlamda nasıl bir etkisi olduğunu araştırmak, çalışmamın ana konusunu teşkil etmektedir.

Çalışmanın Önemi

Vergi devletlerin temel kamu ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve gerektiğinde ortaya çıkabilecek makroekonomik dengesizliklerle müdahale etmek amacıyla toplumun belirli kesimlerinden devlete aktarılan bir kaynak transferidir. Kamu harcamalarının finansmanının makroekonomik dengelere zarar verilmeksizin karşılanmasında vergilerden başka bir alternatif yoktur. Dolayısıyla devletler var olabilmek adına vergi toplamak durumundadırlar.

Vergi; devletin gelir kaynaklarının en önemli ve ölçek olarak en fazla yer tutan kaynağı olması itibariyle uyum açısından dikkate alınması gerekmektedir. Vergi uyumu; vergi incelemeleri, cezalar, vergi idaresi, sosyal ve demografik faktörler gibi birçok faktörden etkilenmektedir. Bu faktörlerin belirlenmesi ve faktörler üzerine yapılacak çalışmaların vergi gelirini kamunun ihtiyaç duyduğu düzeyde tutması ve bu konuda süreklilik sağlaması adına önemli olduğunu düşünmekteyiz.

Vergileri sistematik olarak ele aldığımız zaman, vergilerin elde edilen servetlerin üzerinden alındığı ya da yapılan harcamaların üzerinden alındığı gözükmektedir. Bu nedenle özellikle kişilerin elde etmiş olduğu gelirler vergi açısından son derece önemli bir konuma sahiptir. Alınan vergilerin çoğunluğu gelir üzerinden tahsil edilmektedir.

Vergiler kamu giderlerinin karşılanması için öncelikli kaynaklardır. Kamusal hizmetlerin sürekliliği için vergilerin uyumlu şekilde zamanında tahsil edilmesi önem taşımaktadır. Bu bölümde öncelikle vergi ile vergi uyumu arasındaki ilişkiye değinilecektir. Vergi uyumu; vergi kaçakçılığı, vergiden kaçınma, vergi rekabeti, vergi harmonizasyonu, vergi amortismanı, vergi rekabeti, vergi dolandırıcılığı ve vergi planlaması kavramlarıyla ilişkisi literatürde kabul görmüş kavramlar olup bu bölümün ikinci kısmında ilişkili tanım ve kavramlara yer verilecektir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı vergi sisteminin işletmeler üzerinde nasıl bir etki doğurduğunu ortaya koyarak, bunların işletmeler bazlı sonuçlarını ortaya koymak olacaktır.

Çalışmanın İçeriği

Kişisel gelir ile bağlantılı olarak alınan vergiler, genel olarak gelir vergisine tabi olmaktadır. Aynı zamanda bazı kurum ve kuruluşlarından elde etmiş olduğu gelirler bulunmaktadır. Bu gelir üzerinden alınan vergiler ise kurumlar vergisi olarak belirtilmektedir. Genel kabul gören kanunumuza göre gelir vergisinin işleyiş türü gelire göre artan bir tarife ile uygulanmakta iken kurumlara yönelik vergiler sabit bir tarife ile alınmaktadır.

Kısaca vergi;

- Kişilerin geliri üzerinden,
- Kurumların geliri üzerinden,
- Yapılan harcamalardan,
- Servet üzerinden devlet kontrolünde ve denetiminde nakdi olarak alınan payı ifade etmektedir.

Gelir dağılımının devletin vergilendirme de dahil olmak üzere herhangi bir müdahalesi olmaksızın piyasa şartlarında kendiliğinden oluşan haline birincil, devletin çeşitli iktisat politikası araçlarını kullanarak gelir dağılımındaki dengesizlikleri azaltmak amacıyla yaptığı düzenlemelerden sonra oluşan haline ise ikincil gelir dağılımı denir.

İşte bu noktada çalışmamızın konusu olan Türk vergi sisteminde işletmelerin gelir dağılımı üzerindeki etkileri ortaya çıkmaktadır. Çünkü devlet vergi toplayarak vatandaşlarını vergilendirmekte ve onların kişisel gelirlerinden bir kısmını zorla alarak gelir seviyelerinin azalmasına neden olmaktadır. Yapacağımız mülakat çalışması ile de bu konu ile ilgili somut verileri ortaya koyacağım.

Çalışmanın Yöntemi

Yapacağım bu çalışmada konunun daha somut bir şekilde anlaşılmasını ve amacının ortaya çıkartılması için literatür taraması ve mülakat uygulaması yapılacaktır. Bu sayede tezin amacına ulaşması sağlanacaktır.

BÖLÜM 1:VERGİNİN KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1.VERGİ KAVRAMI

Vergi; cebri niteliğe sahip, devletin kamu harcamaları ve borçlarının finansmanı amacıyla egemenlik gücüne dayanan gerçek ve tüzel şahıslardan karşılık gütmeden alınmakta olan, para biçimindeki ödemeler olarak ifade edilir (Akdoğan, 2011: 119).

Verginin yukarıda yer alan tanımına ve benzerlerine daha ziyade iktisat ve maliye literatüründe rastlanmaktadır. Verginin kanuni tanımı ise; T.C. Anayasası'nın 73'üncü maddesinde; "herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi, resim ve harçlar ve benzeri mali yükümler ancak kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır" şeklinde hüküm altına alınmaktadır (Erginay, 1998: 32).

Devletler tek taraflı olacak şekilde siyasal tercihlerine göre değişen oranlarda ekonomiye müdahale etmek suretiyle genel işleyişi etkilemektedir. Söz konusu müdahalelerden asırların vermiş olduğu tecrübe kapsamında en geniş düzenli olan vergilendirme (Göker, 2011: 9).

Rasyonel bir vergi politikasının fonksiyonları hususundaki görüşler zamanla değişim sergilemekte ancak, günümüze kadar tam anlamıyla bir açıklığa kavuşturulamamıştır. Bahse konu görüşleri genel hatlarıyla üç ana grupta toplamak ve izah etmek istersek, birinci görüşe uyarınca; vergi politikasının amacı, yalnız kamu hizmetlerinin karşılanması amacıyla gereken parasal araçları sağlamak olmalıdır. İkinci görüşe göre; vergi politikasının mali olmayan amaçları da izlenimi mümkün olmaktadır. Bu bağlamda, özellikle ekonomi politikasının bir argümanı olması gerekir. Konuya ilişkin üçüncü bir görüş ise; vergi politikasının mali amacının yanı sıra, mali olmayan amaçlarının da gerçekleştirilmesi için uygun olmak ile birlikte, ilgili amaçların ancak vergilemede adalet ve tarafsızlık ilkeleriyle eşgüdüm halinde takip edilmesi icap etmektedir (Turhan, 1987: 28).

Verginin amaçlarının tespitine yönelik modern yaklaşımda; vergi politikası genellikle fiskal ve ekstra fiskal amaçlar şeklinde iki grupta irdelenmektedir. Fiskal ya da mali amaçlar vergilerin tarihsel gelişim süreci içerisinde daima rol oynamış ve varlığını devam ettirmiştir. Çünkü devlet, varlığının sonucu olarak çeşitli anayasal görevler

üstlenmiş siyasi, sosyal, mali ve ekonomik etkenlerin ışığında sürekli olarak değişen söz konusu görevler ise sürekli bir gelişme ve genişleme göstermiştir. Devlet, adalet, savunma, ulaşım, eğitim, diplomasi ve sağlık gibi kamu hizmetlerini topluma sunabilmek amacıyla yapılması icap eden giderleri finanse edebilmek amacıyla genellikle vergileme yöntemine başvurmuştur (Akdoğan, 2011: 122).

Vergilemenin mali amacı, verginin geleneksel amacını oluşturmaktadır. Zira, devletin Bütçe Kanunu ile tespit edilen ve yerine getirilmesi Anayasa ile zorunlu kılınan kamu hizmetlerini görebilmesi için kamu finansman kaynaklarına ihtiyacı bulunmaktadır. Diğer bir anlatımla, verginin en önemli fonksiyonu devletin ihtiyacı olan açıklanan finansman kaynağının teminidir. O halde Gaston JEZE tarafından da belirtildiği üzere; karşılanması gereken kamu harcamaları vardır ve bunlar devletçe toplanan vergiler ile karşılanmalıdır. Vergilerin mali (fiskal) amacı ilk ve en eski amacı olmakla birlikte bugün de rasyonel bir vergi sisteminin kurulmasında önem ile üzerinden titizlikle durulması gereken bir konu olarak belirmektedir (Aksoy, 1998: 170).

Özellikle nüfus artışı, teknolojideki gelişmeler, çevre kirliliği, konut sorunu ve ulaşım sorunu gibi sorunlar büyük kamu yatırımlarını gerektirmekte ve ancak büyük miktarda ve sürekli kaynaklar ile finanse edilebilmektedir. Bu tarz yatırımların finansmanında emisyon, borçlanma, dış yardımlar, teşebbüs gelirleri gibi kaynaklarda kullanılabilir. Ancak bu tarz bir finansman yönteminin enflasyon yaratma ve özel sektör yatırımlarını (mevcut kredi hacmini daraltmak suretiyle) azaltma şeklinde olumsuz sonuçları olabilecektir. Dolayısıyla yatırım kapsamlı kamu harcamalarının finansmanında kullanılacak en güvenilir kaynak vergi gelirleri olmaktadır (Kırbaş, 1991: 3-4).

Vergilemenin mali amacı denildiği zaman anlaşılması gereken; devletin kamu giderlerini karşılamak üzere herkesten mali gücüne göre, tam rekabet koşullarını ve piyasa mekanizmasını aksatmayacak şekilde, veri bir vergi gelirini minimum maliyete katlanmak suretiyle elde etmesidir (Aksoy, 1998: 171).

Vergilemenin mali amacının yanında mali olmayan amaçlarının da bulunduğu daha merkantilizm ve kameralizm döneminde bile bilinmekteydi. Klasik maliyeciler tarafsız devlet ve tarafsız vergi görüşleriyle ön plana çıkarırken; merkantilistler; devletin ihracatı artırma amacını gerçekleştirmek için vergi politikasını bir araç olarak kullanması gerektiğini ileri sürerek verginin gelir yaratıcı fonksiyonunun dışında da

aktif bir iktisat politikası aracı olarak kullanılması görüşünü savunmuşlardır (Aksoy, 172).

1.2. VERGİNİN DAYANAĞI İLE İLGİLİ KURAMLAR

Vergilerin dayanağı ile ilgili kuramlar incelendiğinde, bunların iki ana başlık altında toplandığı görülecektir. Bunlardan ilki; vergiyi kamu hizmetlerinden faydalanmanın karşılığı olarak değerlendiren faydalanma mübadele kuramı, diğeri ise; vergiyi devletin egemenlik gücüne dayanarak açıklayan ve verginin günümüzde ki tanımını olan kamu otoritesi kuramına dayanmaktadır (Baysal, 2005: 9). Şüphesiz, verginin dayanağını açıklamaya yönelik bahse konu yaklaşımların kaynağı farklı devlet anlayışlarıdır.

1.2.1. Verginin Yararlanma Teorisi İle Açıklanması

Söz konusu teori bireylerin kamu hizmetlerinden sağladıkları yarar düzeyini esas alarak vergilendirme yapılmasını öngörmektedir. Vergilendirmede yararlanma teorisi düşünce sistemleri doğadaki düzen üzerine kurulu olan 17'inci yüzyıl Avrupalı siyasal düşünürler arasında geniş olarak kabul görmüştür. İlgili düşünürlere göre devletin temel görevi toplum düzeninin ve kişilerin korunmasıdır. Dolayısıyla bu hizmet karşılığında bireyler tarafından bir bedel ödenmesi normaldir (Uluatam, 1996: 296).

Daha ziyade koruyucu bir devlet anlayışının etkisiyle savunulan klasik maliye anlayışında yararlanma ölçütü ön plandadır. Bu teoriye göre demokratik bir süreç içerisinde kamu hizmetleri seçmen tercihi doğrultusunda tespit edildiğine göre kamu hizmetlerin maliyetini de yararlananların ödemesi doğru olacaktır. Ancak, başlangıç bölüşüm rejimi kişilerin seçimlerini etkileyebileceğinden, kamu hizmetlerine yönelik tercihlerin doğru belirlenmesi bir tartışma konusu olmuştur (Pınar, 2005: 43).

Bir kişinin, yararlanmadığı bir mal ya da hizmet için bir bedel ödemesi piyasa ekonomisi ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Dolayısıyla, kamu hizmetinden yararlananların yararlandıkları ölçülerde vergi ödemesi gerekmektedir. Ancak kamusal mal ve hizmetlerin bölünebilir olmaması nedeniyle fertlerin bunlardan ne derece faydalandıklarının tespit edilememesi, bahse konu mal ve hizmetlerin kimi zaman gelir ve kaynak dağılımını düzenlemek maksadıyla maliye politikası aracı olarak kullanılmalrı ve bazı kamu hizmetlerinin sosyal devlet ilkesine göre bedelsiz

sunulmasının gerekliliği nedeniyle bu teörinin uygulama alanı kısıtlıdır (Nemli, 1990: 125).

Günümüz şartlarında yararlanma teörisinin uygulama alanı harçlar, şerefiyeler, çevre vergisi ve benzeri bir kısım vergi ile sınırlı olup hazine tarafından bu şekilde tahsil edilen vergilerin kamu gelirleri içerisindeki payları ise oldukça düşüktür.

“Vergilemede yararlanma teörisi” üç ana başlık altında incelenebilir. Bunlar sırasıyla, verginin “değişim görüşü”ne göre açıklanması, verginin “sigorta primi” görüşü ile açıklanması, verginin “sosyal üretim giderlerine katılma payı” olarak açıklanmasıdır.

1.2.2. Verginin Değişim Görüşüne Göre Açıklanması

Vergiyi hizmetin ücreti sayan görüşlerin kökeni Eski Roma ve İslam İmparatorluklarına kadar dayanmaktadır. Devlet bu devirlerde vatandaşları korumak amacıyla vergi almaktadır. Devlet hizmetlerinin vatandaşları korumadan öteye geçtiği tarihlerde ise vergi, devlet tarafından görülen hizmetlerin karşılığı olarak alınmaya başlandı. XIX. yüzyılın başlarında yaygınlaşan ilgili görüş uyarınca, vergi; devletin gördüğü hizmetlerin bedeli olarak tanımlanmaktadır (Herakman, 1989: 8).

Kamu hizmetlerinden elde edilen faydanın derecesinin hesabı her zaman mümkün olmadığından söz konusu yaklaşım vergiyi açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Zira bu yaklaşım, temelini karşılıklı faydalara ve bu faydaların derecelerinin bilinmesinden almaktadır.

1.2.3. Verginin Sigorta Primi Görüşü İle Açıklanması

Verginin sigorta primi olarak açıklandığı görüş uyarınca vergi; bireylerin, mal ve mülklerini koruyan devlete vermiş olduğu bu hizmete karşılık ödenen bir ücrete, sigorta primine benzetilmektedir (Akdoğan, 131).

MONTESQUIEU, 1743 senesinde yayınlanan “Kanunların Ruhu” adlı kitabında vergiyi; “Devlet gelirleri, her yurttaşın malının güvenliği sağlamak ya da bundan istediği biçimde yararlanmak üzere malından verdiği bir kısımdır” şeklinde; LOCKE ise: “Devletçe korunan herkes bunun bedelini kendi mülkünden ayırdığı bir kısmı ile ödemelidir” şeklinde tanımlamışlardır (Yılmaz, 6).

Bu görüş uyarınca; toplum bir kısım üretim giderleri ortak olan bir üreticiler birliğine benzer. Vergi de bu ortak üretim giderleri arasında yer almaktadır. Bu görüşe göre kamusal hizmetler ile özel ticari faaliyetler arasında bir paralellik kurulmaktadır. Ancak, bu durum amaçları ve fonksiyonları farklı olan farklı hukuk normlarına, denetim biçimlerine, plan ve programlara sahip olan bu iki tür kuruluşun yapı itibariyle birbirinden değişik olmaları sebebiyle yukarıda açıklanmaya çalışılan diğer iki görüş gibi vergi kavramını tam olarak açıklamaktan uzaktır (Akdoğan, 133).

1.2.4 Verginin Ödeme Gücü Teorisi İle Açıklanması

Verginin günümüzde kullanılan tanımı kamu otoritesine dayanır. Bu tanıma göre, siyasal bir toplum içinde kamusal kuvveti elinde tutan devlet egemenlik yetkisine dayanarak yüklendiği kamu hizmetlerini ifa etmek amacıyla vergi almaktadır. Ancak, gerek klasik gerekse de modern maliyenin temel prensibi olan vergilemede adalet ilkesi uyarınca vergi yükümlülüğünün, vergi mükellefleri arasında ödeme güçleri göz önünde tutularak, ödeme gücü ile orantılı olarak tespit edilmesi icap etmektedir (Türk, 1999: 23).

Özetle vergilemede ödeme gücü yaklaşımına göre, vergilerin mali ve iktisadi güce göre alınması, başka bir ifadeyle şahısların vergi yüküne dayanabilme gücüne göre vergilendirilmesi gerekmektedir.

Vergilerin mali ve ekonomik güce göre alınmasını amaçlayan bir görüştür. Başka bir deyişle, vergi yükünün mükellefler arasında ödeme gücüne göre dağıtılması ilgili görüş uyarınca amaçlanmaktadır (Yereli, 2011).

Günümüzde bireylerin ödeme gücünü oluşturan unsurlardan olan gelir; bir kimsenin belirli bir dönemde elde ettiği kazançların ve iratların net tutarıdır. Geleneksel doktrine göre en iyi ödeme gücü göstergesi gelirdir. Gelir, bireyin ekonomik gücünün en sağlam endeksi ve vergilendirilebilir kapasiteyi en iyi gösteren unsurdur. Ödeme gücünü oluşturan unsurlardan bir diğeri olan servet; belirli bir kimsenin belirli bir zaman dilimi içerisindeki mal varlığının toplamıdır. Gelir ve servetin yanı sıra, bunların tüketim amacı ile harcanması da vergi ödeme gücünün ayrı bir göstergesidir (Baysal, 38).

Yukarıdaki bölümde izah edilen ve vergi ödeme gücünün göstergesi olarak kabul edilen gelir, servet ve harcama kriterlerinin sadece birisi üzerine inşa edilen bir vergi sistemi,

bu kritere dayandırılarak vergilendirildiğinden, diğer vergi mükelleflerinden daha fazla vergi ödemek zorunda kalan kişiler açısından adaletsiz bir duruma sebebiyet verecektir. Bu itibarla, modern ekonomiler vergi sistemlerini çoğunlukla gelir kriterini ön planda tutmakla beraber vergilendirmeye esas olabilecek servet ve harcama kriterlerini de ihtiva edecek şekilde oluşturmuşlardır.

Devlet tarafından konulmuş bir vergiyi rızaları dışında zorla ödemek durumunda olan mükelleflerin bu vergileri ödedikten sonra kendilerinin ve ailelerinin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir gelire sahip olmalarını icap etmektedir. Dolayısıyla bireylerin adil olarak ve iktisadi güçlerinin üzerine çıkılmaksızın vergilendirilebilmeleri için “en az geçim indirimi”, “vergi tarifeleri”, “ayırma ilkesi” ve “vergi muafiyet” ve “istisnaları” gibi tekniklerin bir ya da daha fazlasından istifadesi vergi ödeme gücüne ulaşmada etkili sonuçlar verebilecektir.

En Az Geçim İndirimi Adil ve sürdürülebilir bir vergi sisteminde, mükelleflerin bedenleri ve fizyolojik yaşantılarını ancak idame ettirecekleri miktardaki gelirlerinin vergi dışı bırakılması icap etmektedir. Zira aksi takdirde bahse konu kişilerin kendi gıdalarından kesinti yapmaları söz konusu olacak ve bu durum ise ahlaki ve mantıki değerler ile bağdaşmayacaktır (Erginay, 54).

Verginin herkesin ödeme gücüne göre alınması gerektiğinden asgari geçim indirimi vergi ödeme gücüne ulaşma yolunda kullanılacak temel yollardan birisi olması nedeniyle vergilemede önemli bir yer tutmaktadır. En az geçim indiriminde, indirimde esas olacak tutarın nasıl tespit edilmesi gerektiği hususu uygulamada tartışmalara yol açmaktadır. Örneğin bu uygulamanın başarılı olabilmesi için bireylerin gelirlerinden zorunlu olarak yaptığı harcamaların düşülmesi gerekmektedir. Ancak zorunlu ihtiyaçlar kişiden kişiye farklılık arz edeceğinden hangi tutarın mükelleflerin gelirlerinden düşülmesi gerektiği hususu tartışmalara neden olacaktır. Uygulamada kabul görmüş görüş herkes için belirlenen genel geçerli götürü bir tutarın en az geçim indirimi olarak dikkate alınmasının doğru olacağı yönündedir (Herakman, 36).

Burada özellikle belirtilmesi gereken önemli bir diğer husus ise; herkes için tespit edilen genel geçer götürü bir tutarın enflasyonist ortamlarda önemini yitireceği dolayısıyla vergi ödeme gücüne ulaşmada adaletten uzaklaşmamak adına belirlenen bu götürü

tutarın fiyatlara endekslenmesi ya da milli gelirdeki değişikliklere bağlanması gerektiğidir.

Optimal vergi ödeme gücüne ulaşmada en az geçim indirimi ve ayırma ilkesinin kullanılmasının tek başına yeterli olmayacağına anlaşılması uygulamada vergi tarifelerinden istifade gerekliliğini yaratmıştır.

Matraha uygulanacak tarifeler başlıca iki çeşittir; bunlar matrahın kendi değerinin esas alındığı spesifik tarife ve matrahın, iktisadi değerinin göz önünde bulundurulduğu advalorem tarife şeklindedir. Bunun yanı sıra vergi tarifeleri kendi içinde tek oranlı, artan oranlı ve azalan oranlı olmak üzere üç gruba ayrılır.

Alınacak verginin hesaplanmasında matrahın her seviyesi için aynı ortalama vergi oranının uygulandığı tarife; eşit oranlı vergi tarifesi olarak adlandırılmaktadır (Rakıcı, 2008: 122).

Artan oranlı vergi tarifesinde; vergi matrahı arttıkça ortalama vergi oranı da buna bağlı olarak artmaktadır. Ortalama vergi oranındaki artışın matraha oranla eşit olduğu durumlarda, düz; küçük olduğu durumlarda azalan ve büyük olduğu durumlarda çoğalan bir artan oranlılıktan bahsedilebilir (Aksoy, 253).

Vergide artan oranlılık; vergi ödeme gücüne ulaşmada kullanılan bir kavram olan, vergilemede “şahsiyet prensibi” olarak adlandırılan uygulamanın, diğer bir ifadeyle vergiyi şahsileştirmenin en etkin araçlarından biridir.

Azalan oranlı vergi tarifeleri; vergi matrahı düşerken vergi oranının düşme eğilimi gösterdiği tarifeler ve matrahtaki yükselmeye rağmen vergi oranlarının düşmeye devam ettiği tarifeler şeklinde iki değişik görünüme sahiptirler (Akdoğan, 2011: 250).

Ayırma İlkesi Vergi ödeme gücüne ulaşmada kullanılacak bir diğer unsur olan ayırma ilkesi uyarınca; sermaye gelirlerine oranla daha düşük bir ödeme gücüne sahip olan iş ya da emek gelirlerinden daha düşük oranda vergi alınmalıdır (Erginay, 59).

Zira sermaye gelirlerinin düzenli ve devamlı olduğu genel geçer kabul görmüş bir husus iken; emek gelirleri bir yandan sahiplerinin sağlıklı çalışabilmelerine; diğer yandan ise söz konusu kişilerin çalışabilme sürelerine bağlı olmaktadır.

Artan oranlı vergi tarifeleri; mükellefleri vergilendirirken gelir seviyelerini esas alır iken; ayırma ilkesi gelirin elde edildiği kaynak ile mükellefin sosyal durumunu göz önünde bulundurmaktadır. Bu durum ise hem en az geçim indirimi hem de artan oranlılığın eksikliklerini tamamlamak suretiyle mükelleflerin gerçek ödeme güçlerine göre vergilendirilmelerini temin etmektedir.

Vergi Muafiyetleri ve İstisnaları Vergi muafiyet ve istisnaları; vergilemenin vergi mükellefi ya da vergi konusu açısından sınırlandırmak suretiyle bazı mükelleflerin ya da vergi konularının verginin kapsamı dışına çıkarılmasını ifade etmektedir. Yapılan bu sınırlamalar; vergi kapsamına girmesi icap eden belirli konuları vergi kapsamı dışına çıkarıyorsa; istisna, belirli mükellef gruplarını vergi kapsamı dışında tutuyor ise; muafiyet adını alırlar.

Vergi ödeme gücüne ulaşabilmek için kullanılan diğer bir araç olan muafiyet ve istisnalar; esasen yeterli ödeme gücüne sahip mükelleflerin daha az vergi ödemesine imkân tanıyorlarsa olumsuz, vergi ödeme gücüne ulaşmada kullanılan diğer araçların yetersizliği sonucu telafi edici bir vazife görüyor ise olumlu addedilebilecek katkılar yaratabilirler.

1.3. VERGİLENDİRME İLKELERİ

Vergi uygulamalarının gerek mevzuat ve gerekse uygulama açısından başarılı olarak yürütülebilmesi bağlamında geliştirilmiş vergileme ilkeleri geçmişten günümüze kadar; mevcudiyetine dikkat edilerek ya da bir kısmının farkına dahi varılmadan gerçekleştirilmekte olduğu esaslardır. (Akdoğan, 202).

Bahse konu ilkeler; ideal bir vergi sisteminin temel özelliklerini meydana getirmenin yanı sıra vergilemede adalet, kesinlik, uygunluk ve iktisadilik kavramlarını esas alırlar (Savaş, 2012).

- **Vergide Genellik İlkesi**

Genellik ilkesine uygun bir vergilemeden söz edebilmek için toplumu oluşturan bireylerin tamamının sosyal sınıf farkı gözetilmeksizin, kendi gelir ve mallarından vergi vermek zorunda olduğunun kabul edilmesi icap etmektedir.

- **Vergilemede Adalet İlkesi**

Adalet, "olması gereken"dir, ama olması gerekenin ne olduğu husus belirsizdir ve de yanıtı her zaman bir değer yargısını içermektedir. Zaman içinde gelişim gösteren vergilemede adalet ilkesi uyarınca; mükellefler elde ettikleri gelirin yanı sıra aynı zamanda içinde buldukları şahsi ve ailevi durumları esas alınarak vergilendirilmelidirler. Bu şekilde yapılacak bir vergileme şahsiyet prensibi uygulamasına da imkân sunabilecektir.

- **Vergilemede Eşitlik İlkesi**

Vergilemede eşitlik ilkesi uyarınca; mükelleflerin vergi ödeme güçlerinin esas alınması suretiyle genel vergi yüküne iştiraki icap etmektedir.⁶¹ Eşitlik ilkesinin kanuni tanımına göre ise; vergi kanunları ile düzenlenen bir durum içerisinde bulunan mükelleflerin tamamına aynı kanuni esaslar uygulanmalıdır (Erginay, 47).

Burada belirtilmesi gereken; vergide eşitlik ilkesinin mutlak bir eşitliği ifade etmediğidir. Bahse konu ilkeye göre mükelleflerin ödedikleri vergiler sebebiyle katlanmak zorunda oldukları fedakârlıkların eşit olması gerekmektedir. Bu husus Anayasa'mızın 73'üncü maddesinde "mali güç" olarak nitelendirilir iken, maliye teorisinde ise vergi ödeme gücü kavramı ile ifade edilmektedir.

- **Vergilemede Kanunilik İlkesi**

Vergilemede kanunilik ilkesi uyarınca; bir verginin konulmasından itibaren bunu takip eden diğer tüm aşamalar boyunca yapılması icap eden düzenlemelerin bir kanuna dayanması gerekmektedir (Enar, 1986: 78).

Kanuni dayanağı olmaksızın alınan bir vergi bir yandan vergilemede kanunilik ilkesini ihlal ederken; diğer yandan benzer durumda olan diğer mükelleflerden farklı vergi alınmasına sebebiyet vereceğinden, vergilemede eşitlik ilkesi de bu sebeple zedelenmiş olacaktır.

- **Vergilemede Belirlilik İlkesi**

Vergilemede belirlilik ilkesi uyarınca; mükelleflerin ödemek zorunda olduğu verginin miktar, zaman ve biçiminin kesin ve açık olarak bilinmesi icap etmektedir. Bu itibarla,

belirlilik ilkesi gereği verginin matrah, tarife, ödeme zamanı ve biçiminin vergi kanunlarında belirlenmesi ve bu esaslara göre herhangi bir değişiklik olmaksızın uygulanması icap etmektedir (Herakman, 66).

Vergilemeye yönelik kural ve işlemler açık ve anlaşılabilir olduğu ölçüde keyfiyet engellenecektir. Belirlilik ilkesi mükelleflerin hukuki güvenliğini korumanın yanı sıra, vergi idaresinde de istikrarı temin etmektedir.

Vergi kanunlarında verginin matrah, tarife, ödeme zamanları ve biçiminin belirlenmesiyle vergilemede belirlilik kuralına uyulmuş olunacaktır. Ödenecek verginin bilhassa miktarının belirli olmaması mükelleflerde sürekli olarak tedirginlik yaratacak ve mükelleflerin bütçelerini düzenleyememelerine sebebiyet verecektir. Bu durum bireyleri karşılaştıkları vergilere karşı farklı tepkilere sürükleyecek ve de sonuçta kamu otoritesinin sarsılmasına kadar türlü siyasal ve ekonomik olumsuzluklara sebebiyet verecektir.

- **Vergilemede Açıklık İlkesi**

Vergilemede açıklık ilkesi uyarınca; vergi uygulamasında başarılı sonuçlar edinebilmek adına vergi kanunlarının yanlış anlaşılması engelleyecek şekilde yazılması, kullanılan kelimelerin herkes tarafından açıkça anlaşılabilir günlük konuşmalardaki anlamlarıyla kullanılmaları icap etmektedir (Saraçoğlu, 2002: 41).

- **Vergilemede Verimlilik İlkesi**

Maliye teorisinde vergilemede yeterlilik ilkesi olarak da adlandırılan vergilemede verimlilik ilkesi uyarınca; vergilerin toplanması sırasında katlanılan maliyetler düşük tutulmalıdır. Tanımda yer alan katlanılan maliyetlerden kasıt sadece devlet tarafından yapılan vergi toplama masrafları olmamakta, mükelleflerin muhasebeciye, mali müşavirlere ve avukatlara yaptığı vergilemeye yönelik her türlü ödeme de vergileme maliyeti hesaplanır iken dikkate alınmalıdır (Kütükçü, 1998: 137).

- **Vergilemede Uygunluk İlkesi**

Vergiler mükellefler için en uygun ve doğru bir zamanda, toplumun yapısına uyumlu olarak, ekonomiyi zorlamadan elde edilen gelirler olmalıdırlar. Burada önemli olan uygunluğun genele göre tespitidir. Bu bağlamda, ilgili ilke uyarınca verginin ödeneceği

yer mükellefin kolaylıkla vergi borcunu ödeyebileceği herhangi bir yer olmalıdır. Vergini ödeme zamanı ise; mükellefin yıl içerisinde likiditesinin en yüksek olduğu zamana denk getirilmelidir (Herakman, 61).

1.4. VERGİ YÜKÜ VE YANSIMASI

Vergi yükü, bir ülke ekonomisinde genellikle bir yıllık bir süre içerisinde yaratılan kaynakların ne kadarlık kısmının, devlet tarafından vergi veya diğer isimler altında alındığı ifade etmektedir (DPT, 2007-2013).

Vergi yükü kavramını daha basit bir şekilde ifade etmek gerekirse ise; vergileme dolayısıyla kişilerin mal varlığında meydana gelen azalma ya da vergilerin kişiler üzerinde yarattığı olumsuz etki vergi yükü olarak addedilebilir.

Uygulamada vergi rasyosu da denilen vergi yükünü etkileyen birçok faktör mevcuttur. Bir ekonomide vergi alınabilecek bir sınır bulunmamasına rağmen uygulamada bu sınır ile gerçekleşen vergi gelirleri her zaman aynı olmayabilir. Böylesi bir durum ortaya çıktığında ise vergi gayreti kavramı ile izah edilir (Günay, 2012).

Günümüzde gerek mikro gerekse makroekonomik bağlamda ele alınan vergi yükünün vergi politikasının ekonomik gelişme ve istikrar ile gelir dağılımı gibi konuların yönlendirilmesindeki öneminden hareketle, vergi ve vergi benzerleri gelirler toplamının GSMH oranlanması suretiyle hesaplanması mümkün iken, bu şekilde bir hesaplama vergi yükünün, ülke ekonomisindeki tüm sektörlerin alıcı fiyatlarıyla gayri safi katma değerini yansıtması, dış alem gelirlerini kapsamaması ve uluslararası mukayeselere olanak vermesi açısından özellikle GSYİH kullanılarak yapılabilir (Kurt, 2012).

Vergilerin ekonomiye etkilerini belirlemek ve gelir dağılımdaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için uygulanacak temel maliye politikası araçlarını zamanında ve etkin bir biçimde kullanılabilir ve rasyonel bir vergi politikası tespit edebilmek için vergi yükü oranlarının dikkate alınması icap etmektedir. Dolayısıyla, vergi yükünün dağılımı kurumların ve kişilerin ekonomik kararları üzerinde etkili olmaktadır. Ayrıca, teşviki istenen sektörlere uygulanacak vergi politikası ve uluslararası ekonomik siyasi entegrasyonlarla ilişkilerde de vergi yükünün önemi büyüktür (Tekin, 1996: 54).

Bir verginin mükellef tarafından kesin bir surette ödenmesi bahse konu kişinin gelirinde ya da servetinde bir azalmaya sebebiyet verecektir. Gerçekleşen azalmanın gelirden olması durumunda; kişinin iktisadi seviyesi yani tüketim veya tasarruf eğilimi düşecektir ki; buna “verginin gelir etkisi” denir. Vergi yükü sebebiyle kişinin iktisadi tercihlerinde ortaya çıkan ve kişiyi vergiye karşı bir tepki olarak daha fazla veya daha az çalışmaya iten faktör ise; “verginin ikame etkisi” olarak adlandırılır (Türk, 25).

Yukarıda yer alan bölümde gelir dağılımı kavramının ve gelir dağılımında meydana gelen eşitsizliklerin açıklanmasında önemli bir yere sahip vergi yükü kavramı temel unsurları ile ifade edilmeye çalışılmıştır. Vergi yükü ile ilişkili bazı diğer temel kavramlara izleyen bölümde yer verilecektir.

Gayri Safi - Safi Vergi Yükü Toplam vergi yükü olarak da ifade edilen “gayri safi vergi yükü”; vergi ve vergi benzeri gelirlerin Gayri Safi Milli Hasıla’ya olan oranını açıklamaktadır. Toplam vergi yükü kavramıyla piyasada mevcut bulunan ve borçlanma ve hazine imkânlarıyla ele geçirilenler dışında kalan iktisadi kaynakların ne kadarlık kısmının devlet ve benzeri kamu kuruluşlarının kontrolüne geçtiği anlatılırken, “safî vergi yükü” kavramı ile kamunun eline geçirdiği bu kaynaklardan yapılan transfer harcamaları ve mali yardımların çıkarılması ile ortaya çıkan “net vergi yükü” izah edilmektedir (Akdoğan, 243).

“Kişisel subjektif vergi yükü”; kişilerin ödedikleri vergi sonrası üzerlerinde hissettikleri bir baskı şeklindedir ve hesaplanması zordur. Ancak, “kişisel objektif vergi yükü”; kişinin belirli bir dönemde ödediği tüm vergilerin aynı dönemde elde ettiği gelire oranıdır ve basit olarak hesaplanabilmektedir (Aksoy, 271).

“Gerçek vergi yükü”, kişi ya da ekonomi üzerindeki kayıp ve kazançların toplu bir şekilde değerlendirilmesine imkân sunmaktadır. Bahse konu yöntemde net vergi yüküne yansıyan ve yansıtılan vergiler de dahil edilmektedir (Kurt, 113).

Mali Yük “Mali yük”; vergi yüküne nazaran daha geniş kapsamlı bir kavramdır. Vergi yükü; devlet tarafından konulmuş vergiler ve diğer mali ve ekonomik göstergeler arasındaki ilişkiyi ifade eder iken, mali yük hesaplamalarında fon ve benzeri adlarla toplanan merkezi nitelikli gelirler, yerel yönetim gelirleri ve parafiskal gelirlerin tamamı dikkate alınmaktadır.

Verginin Yansıması Kavramı ve Süreci: Vergi, hangi amaçla ve hangi ilkelere uyularak konulursa konulsun kendi nitelikleri doğrultusunda iktisadi hayatı etkilemektedir. Devletin en önemli geliri olan vergiler cebren alınıp, ilgililere de iade edilmediğinden mükellefler tarafından gelen bazı olumsuz tepkilere neden olmaktadır. Bu itibarla, kanun koyucuların böylesi tepkilerle karşılaşabileceğini önceden tahmin etmek suretiyle herhangi bir yasal boşluğa da sebebiyet vermeyecek şekilde gerekli önlemleri almaları gerekmektedir. Bu bağlamda, vergiye karşı verilen yasal tepkilerin en önemlileri vergiden kaçınma ve verginin yansımasıdır.

Vergi yükünün ağır olması, kamu hizmetlerinin kalitesiz olması veya kamu gücünün kötüye kullanılması gibi bazı nedenlerden ötürü halkta vergilere karşı bir tepki oluşabilmektedir. Mükelleflerin vergi ödememe yoluna girmeleri, mevcut mevzuata açıkça aykırı fiillerde bulunarak vergi ziyana neden olmaları ile sonuçlanabileceği gibi, vergi kanunlarının vergi doğuran olayı belirtmiş olmalarına karşın bu olayların bireylerin kendileri için meydana gelmemiş olması veya kendileri ile vergi konusu arasında bağlantı kurulamaması durumunda ortaya çıkan ve yasaya aykırı bir durum teşkil etmeyen vergiden kaçınma ile de sonuçlanabilir (Erginay, 123).

Vergi yasaları uyarınca parasal yükümlülük altındaki kişinin bu yükümlülüğünü yerine getirmeden veya getirdikten sonra parasal yükünün tamamını veya bir kısmını kendi üzerinden bir başkasına aktarması ile; “vergi yansıması” ortaya çıkmaktadır.

Ödeme aşamasında, vergi mükelleflerinin vergi kanunlarının vergiyi doğuran olaya engel olamamaları sonucu vergiyi ödemek zorunda kalmaları sebebiyle, piyasa şartlarından istifade ederek yükledikleri vergiyi başkalarına yansıtmaya çalışırlar. Verginin ödenme safhasından kasıt; verginin fiilen vergi idaresine ödenmiş olmasıdır (Aksoy, 276).

Verginin Yansıması: Bir vergiyi ödeyen mükellef iktisadi koşullardan yararlanarak ödediği vergiyi ikinci bir şahsa devredebilir, demektir. Eğer olanak mevcut ise, ikinci şahısta aynı vergiyi bir üçüncü kişiye ve bu sonuncu kişide bir dördüncüye intikal ettirebilir. Bir verginin, kanuni mükellefçe başkasına veya başkalarına kısmen veya tamamen devredilmesine yansıma (repercussion veya translation) denilmektedir (Erginay, 117).

Verginin Vurgu Etkisi: Verginin vurgu etkisi; vergi yasaları tarafından maddi yükümlülük altındaki kişinin bu yükümlülük karşısında sergilediği ilk olumsuz tepkidir. Vergi mükellefi vurgu süreci sonunda vergi yükünü bir başkasına devir etme imkânı elde eder ise, bu durumda aktarma süreci başlar ve verginin aktarılması ile de süreç tamamlanır. Aktarma sürecinin sona ermesi ile verginin yerleşme süreci başlar. Yerleşme süreci sonunda vergi yükü tamamen veya kısmen bir kişinin üzerinde kalmak suretiyle vergi yansımaları sona erer. Mükellef vurgu sürecinden, aktarma sürecine geçemez ise vergi mükellefin üzerine yerleşir. Bu durumda yansımadan söz edilemez.

Verginin Yerleşmesi: Ödenmiş olan bir vergi, verginin yansımaları neticesinde bir veya daha fazla kişi üzerinde kalacak, bunlar tarafından yüklenilecek demektir. Bahse konu kişiler, verginin gerçek ödeyicileridir. Verginin yansımaları sonucunda devredilememesi durumunda ise yansımaları olmazsa, o zaman kanuni mükellefle gerçek ödeyici aynı kişi olacaktır (Aksoy, 125). Böylece, ödenmiş bir verginin makro ve mikro ekonomik koşullara bağlı olarak devredilmesi tamamlanır ve en sonunda vergi bir veya birkaç kişi üzerine yerleşmiş olur. Böylesi bir duruma örnek vermek gerekirse; havuza atılan bir taşın yarattığı halkalar gibi etkiye sebebiyet verdiği söylenebilir. Vergiler çeşitli aşamalarda farklı kişilere yansıtılmaktadır. Bu bağlamda, vergi yükünün bütün bu aşamaları izleyerek nihai biçimde belli kişiler üzerinde kalması “verginin yerleşmesi” ya da “verginin oturması” olarak adlandırılmaktadır.

Yansımaların şekillerine geçmeden önce buraya kadar anlatılanlardan hareketle yansımaları kavramının bir kez daha tanımlamak istersek; yansımaları kavramının içeriği konusunda teori ve uygulamada tam bir görüş birliği bulunmamaktadır (Turhan, 111).

Yansımaların Türleri Aşağıda yer alan bölümde maliye literatüründe yansımaların hangi şekillerde olabileceğini açıklamaya çalışan görüşlerden en önemli olanlarına yer verilecektir.

- **Tek Dereceli Yansımaları - Çok Dereceli Yansımaları**

Vergi mükellefi ödediği vergiyi başka bir şahsa devredebiliyorsa verginin yansımaları tek derecelidir. Vergiyi üstlenen ikinci kişi üçüncü kişiye vergiyi devredebiliyorsa verginin yansımaları ikinci dereceli; yansımaları, üçüncü şahsın vergiyi dördüncü bir şahsa devredebilmesi halinde; üçüncü derecelidir. Bu konuda maliye kitaplarında Georges

VEDEL'den ödünç alınan bir örnek mevcuttur. Bir fabrika sahibi fabrikasının emlak vergisini kira bedel içinde bir imalatçıya yansıtırsa, imalatçı kira giderlerini fabrikanın genel giderlerine yansıtır ve müşterilerine sattığı malların satış fiyatlarını yükseltir. Böylesi bir durumda ise verginin yansımaları üç dereceli olmaktadır. Çok dereceli yansımaya ilişkin verilen örneği daha da uzatmak mümkündür. Tüccardan vergisi yansıtılmış yüksek fiyatlar üzerinden mal satın alan avukat vergiyi istişare ücretlerine yansıtabilir. Avukatın müşterisi tüccar ise ödediği vergiyi sattığı malların fiyatları içinde müşterilerine yansıtabilir ve yansımaları dört ve beş dereceli olur. Yapılan açıklamalardan da açıkça anlaşılacağı üzere; vergi yansımalarının bir gün bir yerde durması kesin olmamaktadır (Türk, 181).

• İleriye Doğru Yansımalar - Geriye Doğru Yansımalar

Konulan bir vergiyi ödemiş mükellef, ödediği vergiyi üretim tüketim süreci içinde, kendisinin bulunduğu halkadan daha öncesinde bulunan üretim faktörlerine ya da daha sonrasına bulunan tüketicilere geçirmeyi isteyebilir. Doğal olarak, bunun yapılabilmesi için üretim tüketim halkaları arasındaki bağı yaratan bir değişim mekanizmasına ihtiyaç olmaktadır. Fiyat değişikliklerine ve koşullarına bağlı olarak yansımaları oranı % 0 - %100 arasında değişebileceği gibi; yansımaların yönüne göre vergi ya söz konusu ürünü satın alan tüketicilerin üzerine veya ürünün meydana getirilmesinde istifade edilen üretim faktörlerinin sahipleri yani işgücü sahipleri üzerine yerleşmektedir (Akdoğan, 2011: 250).

İleriye yansımaların özel bir halini de İtalyan maliyecisi EMPOLI tanımlamış ve "çapraz yansımalar" olarak adlandırmıştır. Çapraz yansımalar da; belirli bir mal üzerinden alınması gereken verginin, talep elastikiyeti düşük olan başka bir malın fiyatını arttırarak devredilmesi söz konusu olmaktadır. Örneğin, çeşitli mallar satan büyük mağazalar, bir tüketim vergisinin sadece vergilendirilen malın fiyatı üzerinden değil, bir başka malın fiyatını arttırarak yansıtılabilmektedirler. Yansımaların gerçekleşmesi durumunda vergi yasa koyucu tarafından öngörülmemiş bir şekilde yansıtılmaktadır.

• Kanuni Yansımalar - Fiili Yansımalar

Verginin yansımaları yasa koyucunun öngördüğü şekilde gerçekleşebileceği gibi uygulamadan da kaynaklanabilmektedir. Kanun koyucu, bir vergi koyulması gibi bir

yasal düzenlemeyi yaparken, bahse konu verginin mükellefi tarafından diğer kişilere aktarılmasını uygun görebilir. Böylesi bir duruma “verginin kanuni yansması” denilmektedir (Herakman, 169).

Kanuni yansma John Stuart MILL tarafından ileri sürölmüş bir kavramdır. Yasa koyucu, vergiyi koyarken verginin kanuni ödeyici tarafından yansıtılmasını veya yansıtılmamasını öngörmüş olabilir. Bazen piyasa koşullarına uygun olarak meydana gelen yansma yasa koyucunun iradesine zıt bir şekilde oluşabilir. Bu duruma, yani verginin piyasa koşulları uyarınca yansmasına ise “fiili yansma” denilmektedir. İktisadi hayatta konjonktürün yükselme dönemlerinde talebin yüksek olması nedeniyle fiili yansma daha kolay gerçekleşirken; diğer durumlarda ise vergi yasa koyucunun hedeflediği mükellef üzerinde kalacaktır (Aksoy, 65).

- **Çift Yansma**

“Yansma olayları bazen ilginç şekiller alır. Yansmanın ilginç şekillerinden biri, Profesör Nogaro tarafından ortaya atılan çift yansma olayıdır. Şimdi bu olayı bir örnekle açıklayalım. Tüccarın elinde maliyet fiyatı 1000 TL olan bir mal olsun ve tüccar bu malı % 15 kâr marjı ile satsın. Bu durumda tüccar elindeki malı 1150 liraya satacak ve 150 lira kazanacaktır. Tüccarın sattığı bu mal üzerinden % 10 katma değer vergisi alınması ve tüccarın bu vergiyi malın fiyatına eklemesi halinde tüccarın karı yeni fiyat üzerinden hesaplanacaktır. Bu hesaplama şekli şöyle olacaktır: Malın, maliyet fiyatı: $1000 + \% 10 = 1100$ TL. Malın satış fiyatı: $1100 + \% 15 = 1265$ TL. Bu durumda tüccar sattığı maldan 150 lira yerine 165 lira kazanacaktır. Görölüyor ki vergi, tüccardan para alacağı yerde tüccara para kazandırmaktadır. İşte bu olaya çift yansma denir. Hemen belirtelim ki çift yansma olayı her zaman vuku bulmaz. Çift yansma olayını piyasadaki rekabet koşulları ve tüketicinin yeni fiyatı kabul etmesi veya etmemesi gibi hususlar etkiler.” (Türk, 182).

- **Sınırlı Yansma - Sınırsız Yansma**

Adam SMITH ve RICARDO gibi iktisatçılar, yansmanın belirli bir yönde olacağını, belirli ekonomik unsurlar üzerinde toplanacağını ve yansma nedeniyle ödenen verginin bütün topluma yayılacağını ileri sürölemeyeceğini belirterek sınırlı yansmanın kavramsal çerçevesini ortaya koyarken (Türk, 183); MANSFIELD, HAMILTON,

VERRI, CANARD, THIERS gibi bazı yazar ve teorisyenler ise; yansımının sınırsız olacağını, sırttan sırtta yüklenmek ve transfer edilmek suretiyle vergi yükünün tüm topluma yayılacağı ve hissedilmeyecek hale geleceğini savunarak sınırsız yansımının mümkün olabileceği görüşünü taşımaktadırlar.

- **Verginin Kapitalizasyonu ve Amortismanı**

Verginin kapitalizasyonu; vergi yükünden kurtulma çabaları içinde vergi yansıtılmasına benzer yönleri olmakla birlikte, yansımadan temel bazı hususlarda ayrılmaktadır. Verginin yansıtılması ve kapitalizasyonu arasındaki benzerlik, vergi yükünden kurtulmak amacıyla değişim mekanizmasından istifade edilmesidir. Zira mal ve hizmetlerin alışverişi olmaksızın yansıtma ve de kapitalizasyon gerçekleştirilemez (Uluatam, 311).

Taşınmaz malların iratları üzerinden alınan verginin kaldırılması halinde taşınmaz mal sahiplerinin kaldırılan verginin tutarı üzerinden cari irat haddiyle hesaplanacak tutar kadar bir defada elde ettikleri kapital değerini izah etmek için; “vergi istisnasının kapitalizasyonu” ifadesi kullanılır. Bu durumda, alınan verginin kaldırılmış olması ilgili taşınmazın kapital değerini arttırmaktadır (Türk, 183).

Bazı hallerde ise vergi toptan ve bir defada yansıtılmış olabilir. Bu durum daha çok gelir getiren menkul ve gayrimenkul mallarda görülmektedir. Durum bir örnekle açıklanabilir: Yılda 500.000 lira irat getiren bir binanın değeri, piyasa gayrimenkul yatırımlarının kira haddi % 2,5 ise, 20 milyon liradır ($500.000 / \%2,5 = 20.000.000$). Bu arada gayrimenkul sermaye iratlarına % 20 oranında bir vergi konduğu takdirde, 500.000 lira üzerinden 100.000 lira vergi ödenecek ve binanın iradı 400.000 liraya düşecektir. Bu durumda, binanın değeri de buna bağlı olarak 16 milyon liraya inecektir. ($400.000 / \% 2,5 = 16.000.000$). Böylece gayrimenkul sermaye iradının vergisi (yani 100.000 lira) bina değerinin -16 milyon liraya düşmesiyle maliki hesabına ödenmiş olacaktır. Zira bina satılırsa yeni malik buna 16 milyon lira ödeyecek ve yıllık 500.000 lira irattan 100.000 lirasını vergi olarak vererek 400.000 lira irat elde edecektir. Bu 400.000 lira, yeni malik in bina bedeli olarak ödediği 16 milyon liranın % 2,5’u ettiğine göre, vergi bu bedel için amorti edilmiş olacaktır (Akdoğan, 215).

BÖLÜM 2: İŞLETMELER VE VERGİ AÇISINDAN DURUMLARI

2.1. İŞLETME KAVRAMI

İşletme ile ilgili çeşitli tanımlar yapmak mümkündür. Sözlükte anlamına bakıldığında zaman işletmeyi, çeşitli alanlarda faaliyet gösteren ve yapılan işler sonucunda kâr elde etmeyi planlayan örgütlerdir. İşletmelere firma, girişim, teşebbüs veya şirket gibi isimler de verilmektedir. Özellikle işletmelerin sahip oldukları mallar aynı zamanda hacmini de ifade eden bu kavram mal varlıkları açısından ele alındığında ticari hukuka, maliyet yapıları ve ekonomi yönleri ve işletmelerin içerisinde iş yapan personelleri yönünden ise iş hukuku ile ele alınmaktadır. Çeşitli açılardan ele alındığı dönemlerde bu konu üzerinde farklı uygulamaların olması da kaçınılmazdır (Taşkın 2012: 76-77).

Birçok kavramın olduğu gibi işletmenin de bir tanımı mevcuttur. Genel manada bir tanım yapıldığında, işletmeler belirli bir alanda faaliyet gösteren ve bu alanlarda kendi ürünlerini üreten elde ettiği ürünlerin satışını gerçekleştirerek kâr elde etmeyi planlayan mali ve ekonomi özelliği olan bir yapıdır. İşletmeler devamlı olarak bir faaliyet yapma içerisinde girmektedirler. Bu nedenle de süreklilik işletmeler için son derece önemlidir. Bunu sağlamak için kaynaklarını ve imkânlarını son derece verimli ve finansal açıdan özellikli olarak kullanmak zorundadırlar.

İnsanlar toplumsal düzenin en önemli parçası olarak yer almaktadır. Bu parçanın en temel değeri ise bir aile içinde yer almasıdır. Bu aile içerisinde doğan insan toplumsal düzen içerisinde yer alarak sisteme dahil olmaktadır. Sistemin içerisinde yer aldığı için de ihtiyaçlarını da bu yapı içerisinde karşılayarak hayatına devam etmektedir. Bu ihtiyaçlar çok çeşitlidir. Giyinmeden barınmaya, gıdadan temizlenmeye kadar birçok ihtiyacı olan insan temel bir tüketim kaynağıdır. Tüketim kaynağının ihtiyaçlarını da üretim faktörleri üstlenmektedir. Üretimi ise genel olarak şirketler ve işletmeler yerine getirmektedir. Bu sayede insanlar kendi ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. İşletmelerin de hizmet sunumu yaptığı kesim de insanlardır. Bu ikili ilişki neticesinde ortak amaç belirli hizmetlerin yerine getirilmesini sağlamaktır. Değişen dünya şartları ve toplumsal yapılar nedeni ile artan ihtiyaç çeşitliliği işletmeler tarafından karşılanmaktadır (Arslan 2014:8).

İşletmelerin çeşitli özellikleri olduğu gibi kavramsal düzeyde de açıklanması mümkündür. Kavram olarak işletmeler incelendiği zaman bir işletmeyi, tekniksel düzeyde bir aracı, makineler, iş merkezi, işçi çalıştırma, çalışan kişilerin emekleri ile üretimi gerçekleştiren bir sistematik yapıdır. Kısaca belirli amaçlar etrafında kurulan hedefi kâr elde etmek olan örgütlü kuruluşlar olarak adlandırılmaktadır. Bu sayede işletmeler hem hizmet sunumunu sağlamakta hem de kâr elde etmektedir. Bu amaç etrafında ve tanımda da belirtildiği üzere kurulan işletmeler ekonomik sistemin de bir parçası olarak yer almaktadırlar. Bu sayede hem insanların ihtiyaçları karşılanmakta hem de ekonomik kalkınmaların temel taşı konumuna gelmektedirler. Kısacası kendi örgütlü yapıları içerisinde belirli değerleri olan işletmeler ekonomik anlamda sistemin bir parçası olarak görülmekte aynı zamanda birçok ihtiyacın karşılanmasında da temel nokta haline gelmektedir.

Yukarı da verilen bilgiler ışığında değerlendirmeler yapıldığı zaman, işletmelerin kendi maliyet ölçüleri odağında belirledikleri sistem içerisinde kâr elde etmeyi hedefleyerek ekonomik bir kazanç elde etmeyi arzulayan yapı belirli faktörleri de kullanmaktadır. Kısacası her türlü tanıma uygun olan işletmeler en temel noktada kendi üretim faktörlerini kullanarak, maliyet etkileri ile beraber oluşturulan belirli bir amacı olan örgütlü topluluklar olarak belirtmek bir diğer tanımı olacaktır.

Üzerinde durulduğu gibi, ekonomi sisteminin toplumsal yapı içerisinde sürekli yer almasından dolayı değerlendirilen işletmeler, süreklilik duygusu ile beraber sistem içerisinde yerini almaktadır. Ürettiği mal ve hizmetler ile temel insani ihtiyaçların karşılanmasını sağlayan bu ekonomik yapıları örgütler, toplumsal düzene ve ekonomik düzene de katkı sağlamaktadır. Hangi sistem olursa olsun işletmeler, o sistem içerisinde yerini almaktadır. Tüm dünya ülkeleri düşünüldüğü zaman her ülke içerisinde bir işletmenin yer aldığı açık bir şekilde görülmektedir. Bu da ekonomik bir sistemin ürünü olan işletmelerin global bir düzeye sahip olduğu görülmektedir (Altuntaş, s.25-26).

2.2. İŞLETMENİN UNSURLARI

İşletmelerin yapısal olarak belli başlı bazı unsurları bulunmaktadır. Bu unsurlar işletmelerin temel yapılarının oluşmasında ve devamlılığın sağlanmasında önemli bir yere sahiptir. Bu bölümde bu unsurların neler olduğunu belirteceğim.

2.2.1. Ekonomik Unsurlar

İşletmeler bir takım özellikleri göz önüne alınarak belirli sınıflandırılmalara tabi tutulmaktadır. Genel olarak ekonomik özellikleri ve uğraştıkları alanlara göre sınıflandırılmaktadırlar.

Dolayısıyla gelişen işletmecilik süreciyle beraber özellikle Büyük Ekonomik Kriz sonucunda finans fonksiyonu işletme organizasyonu içinde değerlendirilen işletmeler, yaşanan dünya savaşından sonra da daha da aktif olarak yer almaya başlamıştır. 1940'lerde ve 1950'lerin başında finansmanın tanımsal ve kurumsal bir alan olarak öğretilmesine devam edilmiş ve özellikle işletme dışındakilerin bakış açılarına önem verilmiştir.

Finansal yönetim; sabit yatırım kararından finansman kaynağının seçimine kadar tüm konuları kapsar. Finans yöneticisi ise; elde tutulacak para miktarı, verilecek kredi, borçlara tanınacak vade, stok miktarı ve kâr dağıtımını gibi birçok konudan sorumludur. İşletme hedefleriyle paralel politika ve stratejiler saptamak, bu politikalara uygun programlar hazırlamak, bu programları uygulamak, sonuçları kontrol etmek gibi görevlerin yanında aynı zamanda firma büyüklüğü ve büyüme hızının ne olacağı, firmanın sermaye yapısının hangi iktisadi varlıklara ne şekilde dayandırılacağı, (optimal kaynak bileşimi) gibi temel finansal konuları da çağdaş bir finans yöneticisinin en temel sorunlarından olmuştur.

Bu doğrultuda bir değerlendirme yapıldığı zaman genel olarak işletmeleri üçe ayırmak mümkündür. Bunlara bakacak olursak; (Altuntaş, s.55-57):

- **Sanayi İşletmeleri**

Kişilerin arzu ettikleri ve ihtiyacı olan ürünleri elde etmek için kurulan, üretimi sağlamak için birçok dış faktörden yararlanan ve çevre girdileri olan aracı malzemeleri ile bunları üretim sektörü içerisinde çeşitli imkânlar aracılığı ile her açıdan değiştirerek üreten ve ekonomik yapının temeli olan bir işletmedir.

Bu şekil de tanımlanan sanayi işletmeleri teknoloji sayesinde bir ürün girdisi ile birden fazla üretim elde etme imkânı bulmaktadır. Özellikle artan ham madde kaynakları ile çok farklı üretimler de ortaya çıkmaktadır. Çeşitli argümanlar ile hem ürün sentezi yapmakta hem de bu sayede farklı üretim imkânları doğrultusunda yeni ürünler elde etmektedir. Ekonomik safhanın en önemli kesiminde sanayi işletmeleri yer almaktadır.

Bu işletmeler hem toplum açısından son derece önemli iken hem de devlet açısından da son derece önemli bir konuma sahiptir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin en büyük ekonomi yatırımları da yine sanayiye olmaktadır. İster küçük ölçekli sanayi işletmesi olsun ister büyük ölçekli işletme amaç en verimli üretimi sağlayarak kârı maksimize etmektir. Bu sayede ülke ekonomisine katkısı olduğu gibi işletme ekonomisine de katkı sağlamaktadır. Birçok farklı kollarında üretim olduğu için aynı zamanda istihdam olanağı da ortaya çıkarmaktadır.

• Hizmet Veren İşletmeler

Daha çok hizmeti sunan işletmeler olarak tabir edilen örgütler, üretim süreci içerisinde yer alan değişkenleri kullanarak insanların gereksinimlerini karşılamak üzere faaliyet gösteren birimlerdir. Her işletmenin olduğu gibi hizmet veren işletmelerin de kâr amacı bulunmaktadır. Genel manada bakıldığında bu işletmelerin hizmetleri somut değildir. Fakat her insanın ihtiyaç duyduğu ve karşılanması zorunlu olan hizmetler genel olarak bu gruba girmektedir. Birçok farklı işletmenin bu noktada aynı hizmeti sunması ile de beraber artan bir rekabet piyasası da söz konusudur. Bu nedenle çok fazla işletme bu alan içerisinde yer almaktadır. Bu alan içerisinde yer alan işletmelere bakacak olursak;

- Konaklama açısından hizmet,
- Eğlenme hizmeti,
- Bakım hizmeti,
- Özel sağlık alanları hizmeti,
- Yeni eğitim ve öğretimi hizmeti,
- Farklı yerlere danışman hizmeti,
- Özel sigorta ve mali hizmetler,
- Ulaştırma hizmeti.

• Ticaret İşletmeleri

Ticari işletmeyi yapısal olarak ele aldığımız zaman, üreten ile tüketimi gerçekleştiren yapı arasındaki hizmet anlayışını benimseyen ve üretimi gerçekleştiren işletmelerden alınan ürünleri, aynı şekilde tüketimi yapan kişilere veya başka araçlara veren örgüt yapısına sahip işletmelerdir. Yapı olarak bu şekilde işleyen ticari işletmeler, toptan satım yapan işletmelerin görevini, üreticinin üstündeki satım görevini, ürünlerin sağlam

şekilde saklanmasını, pazarlama olanaklarını ve tüketicilere çeşitli ürünleri sunmayı sağlayan bir hizmet sunumu ile işlev görmektedir.

2.2.2. Sermaye Unsuru

Sermaye, işletmeleri kuran kişiler açısından işletmenin faaliyet yapabilmesi için gerekli olan para, ara mal, ham madde ve iş gücü olarak ifade edilmektedir. Diğer bir tanımlama ile de üretimin en üst seviyeye çıkartılması için emeğin de en verimli şekilde kullanılarak üretilmesine yardımcı olan araçlara sermaye denilmektedir (Acar, 1998:21). Özellikle bir işletmenin üretim ölçeğini yerine getirebilmesi için gerekli olan en temel durumların başına konulan varlıkların hepsi sermaye olarak adlandırılmaktadır. Üretim sürecinde kullanılan ve hizmetlerin üretilmesinde yararlanılan her türlü kaynak sermaye olarak değerlendirilmektedir. Aklımıza ne gelir ise üretim sürecin deki her şey genel anlamda sermaye olarak değerlendirilmektedir. Kısacası bir üretimin gerçekleşmesi için sermaye zorunluluğu vardır. Eğer bir sermaye yok ise üretim de olmamaktadır. (Taşkın 2012:85).

2.2.3. Kişi Unsuru

İşletme içerisinde gerçekleşen işlemler çeşitli açılardan değerlendirilmektedir. Özellikle kavramsal ayrıntılar işletmeler için çok önemli bir nokta da yer almaktadır. Başka bir deyişle girişim kavramı üzerinden bakıldığında yapılan her girişim hareketi belirli bir işletmeyi gösterirken, kurulan her işletme bir girişim unsuru olarak değerlendirilmemektedir. Özellikle kurulan bir yapının işletme olarak değerlendirilmesinde bazı unsurları sağlaması gerekmektedir. Bunlar, özellikle üretimi hedefleyip insanların ihtiyaçlarına yönelik bir faaliyet alanı, bunu gerçekleştirmek için bir takım mali ve mala dayanan unsurları yerine getirmek ve bunları sağlayacak bir üretim ağını bir araya getirmesi gerekmektedir. Girişim açısından bir değerlendirme yapıldığında ise girişimin, hem ekonomik bir amaç, hem üretim faaliyeti aynı zamanda da devamlı olarak belirlemiş olduğu faaliyet alanı üzerinde çalışması gerekmektedir.

Hem işletmelerin hem de girişim faaliyetlerinin ortak amacı kâr elde etmektir. Girişim açısından ise ayrı iki özelliği vardır. Bunlardan ilki, üretimi gerçekleştirmek için gerekli olan makineleri veya teçhizatı sağlayıp üretimi gerçekleştirme, diğer bir özelliği ise üretim süreci içerisinde oluşabilecek riskli işlevleri kendisi üstlenmektedir. Girişimci için aynı zamanda müteşebbis kavramı da kullanılmaktadır. Aynı zamanda girişimci üretim için gerekli olan bütün üretim araçlarını bir araya getirerek bunların daha sistemi

içerisinde olan bir yapı ile belirli bir hizmetin üretimini veya ara malını temin eden, bunu devam ettiren ve maksimum düzeyde verim almaya çalışan kişidir.

Bu konuda örnek verecek olursak, elinde bulunan belli bir miktar sermaye ile kendi için kurmuş olduğu bir çalışma alanında farklı makine ve personeller aracılığı ile elinde bulunan malzemeyi işleyip, bunları farklı bir ürün haline getiren kişiler girişimci olarak belirtilmektedir. Yapmış olduğu işler neticesinde de nihai amacı kâr elde etmektir. Eğer kâr elde edemez ise girişimci aynı zamanda oluşacak zararın da sahibidir. Bu sayede hem kendisi için yararlı bir kazanç elde etme isteğindedir, hem de insanların ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir üretimi gerçekleştirmektedir.

2.3. İŞLETME TÜRLERİ

Türkiye’de işletme sınıflandırmalarını dönemsel olarak; 1950 yılı öncesi dönem, 1950 yılından 2005 yılına kadar olan dönem ve 2005 yılı ve sonrası dönem olarak üçe ayırmak mümkündür. Türkiye’de özel sektörün oldukça zayıf olduğu, daha ziyade kamu girişimlerinin ön plana çıktığı 1950 yılı öncesinde, özel sektörün etkinliğini artırmak amacıyla düzenlenen ve 1927 yılından 1942 yılına kadar yürürlükte kalan Teşviki Sanayi Kanununda, işletme ölçeğine ilişkin zımni bir sınıflandırma yapılmıştır. Bahse konu tanımda, en az 10 beygirlik mekanik güç ile en az 5 işçi çalıştırılan işletmeler birinci sınıf işletmeler olarak ifade edilmektedir. Bu sınıflandırmada; birincisi kullanılan güç, ikincisi çalışan sayısı olmak üzere iki nicel ölçüt yer almaktadır. Bu sınıflandırmada, iki nicel ölçüt itibarıyla ortaya konan eşik değerlerin altında kalan işletmeler, diğer bir deyişle birinci sınıf olmayan işletmeler, zımnen küçük işletme kabul edilmiştir.

1950 yılı öncesinde işletme ölçeğine ilişkin sınıflandırma yapılan bir diğer düzenleme ise 1936 yılında yürürlüğe giren 3008 sayılı İş Kanunudur. Bu sınıflandırmaya göre, işçi sayısı 10’dan az olan işletmeler küçük sanayi olarak değerlendirilmiştir.

1950 yılından 2005 yılına kadar uzanan dönemde; 1950 yılında kabul edilen 5590 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Kanunu, 1956 yılında kabul edilen 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 1957 yılında kabul edilen 6948 sayılı Sanayi Sicili Kanunu, 1961 yılında kabul edilen 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve 1964 yılında kabul edilen 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanununda dolaylı olarak da olsa; kullanılan güç, çalışan sayısı, gayrisafi hasılat ve yıllık satış tutarı gibi nicel ölçütler ve gelir vergisinden muaf olma, götürü usulde vergilendirilme ve bedeni çalışma yapma gibi

nitel ölçütler kullanılarak işletme ölçeğine dair sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu dönemde yine pek çok kurum ve kuruluş tarafından gayri resmi olarak işletmeler ölçeklerine göre sınıflandırılmıştır.

2005 yılında ise ölçeğe göre işletme sınıflandırması, Türkiye’de Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik¹⁹ ile resmi olarak yapılmıştır. İlgili yönetmelikte, çalışan sayısı, yıllık net satış hasılatı ve mali bilanço büyüklüğü olmak üzere toplam üç nicel ölçüt temelinde, ölçeğe göre işletme sınıflandırması yapılmış ve işletmeler bu nicel ölçütler için eşik değerler belirlenmek suretiyle sınıflandırılmıştır.

Bu sınıflandırmaya göre, örneğin çalışan sayısı 50’den az, yıllık net satış hasılatı veya mali bilanço büyüklüğü 5 milyon YTL’yi aşmayan işletmeler küçük işletme olarak değerlendirilmektedir. Resmi sınıflandırma, 4 Kasım 2012 tarihli ve 28457 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ilgili yönetmelikte yapılan değişikliklerle revize edilmiştir. Ancak sınıflandırmada revizyona uğrayan kısım parasal nitelikteki nicel ölçütler için belirlenen eşik değerler olup, sınıflandırma mantığında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Türkiye’de resmi kurumlar arasında Maliye Bakanlığının işletme ölçeği konusuna bakışı önem arz etmektedir. Maliye Bakanlığının konuya bakışı pek tabii ki vergi boyutuylaadır. Vergi İncelemelerinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte²⁰ işletmeler ölçeklerine göre, büyük ölçekli mükellefler ile küçük ve orta ölçekli mükellefler olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrımın yapılmasındaki gerekçe, işletmelere yönelik vergi incelemesi yapılırken farklı ölçekteki işletmeler için farklı inceleme usulleri geliştirebilmek ve buna uygun bir denetim yapılması oluşturabilmektir.

Büyük ölçekli mükellefler, bahse konu Yönetmeliğin 24’üncü maddesinin 1’inci fıkrasının (a) bendinde belirtilen mükellefler ile Maliye Bakanlığı tarafından belirlenen hadleri aşan diğer mükellefler; küçük ve orta ölçekli mükellefler ise büyük ölçekli mükellefler dışında kalan mükellefler şeklinde tanımlanmaktadır. Buna göre; büyük ölçekli mükellefler “Yıllık iş hacmi 50.000.000 TL, aktif büyüklüğü 40.000.000 TL veya öz sermaye büyüklüğü 15.000.000 TL’nin üzerinde olanlar ile bu tutarlara bakılmaksızın bankalar, sigorta şirketleri, finansal kiralama şirketleri, faktoring ve finansman şirketleri, sermaye piyasası kurumları ile bireysel emeklilik veya sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunmak veya 19 Ekim 2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık

Kanununda yer alan faaliyet konularından en az birini yürütmek üzere kurulan kuruluşlar ve finansal holding şirketleri”dir. Yönetmelikte sayılanlar dışında kalanlar ise küçük ve orta ölçekli mükellef olarak değerlendirilmektedir.

Maliye Bakanlığı tarafından yapılan sınıflandırma, resmi sınıflandırmayla kıyaslandığında, yararlanılan nicel ölçütler konusunda benzerlikler olduğu görülmektedir. Resmi sınıflandırmada yer alan yıllık net satış hasılatı nicel ölçütü ile Maliye Bakanlığı tanımında kullanılan yıllık iş hacmi nicel ölçütü aslında aynıdır. Yine resmi sınıflandırmada kullanılan mali bilanço büyüklüğü nicel ölçütü ile aktif büyüklüğü nicel ölçütü de aynıdır. İki sınıflandırma arasındaki farklılık ise resmi sınıflandırmada çalışan sayısı nicel ölçütü kullanılırken Maliye Bakanlığı tarafından yapılan sınıflandırmada öz sermaye büyüklüğü nicel ölçütünün kullanılmasıdır.

Anonim ve Limited İşletmeler

Anonim ve limited şirketlerin hak ehliyeti için kanunda özel bir düzenleme bulunmamaktadır; dolayısıyla ticaret şirketlerinin hak ehliyeti için getirilen düzenlemeler anonim ve limited şirketler için de uygulanacaktır. Anonim ve limited şirketler tüzel kişiliklerini kazandıkları andan itibaren hak ehliyetine de sahip olacaklardır.

Anonim şirketlerin tüzel kişilik kazanmalarını düzenleyen Türk Ticaret Kanunu m. 355, f. 1 uyarınca; “Şirket ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanır”. Limited şirketlerin tüzel kişilik kazanmalarını düzenleyen Türk Ticaret Kanunu m. 588, f. 1’e göre de; “Şirket, ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanır”. Görüldüğü gibi, anonim ve limited şirketler ticaret siciline tescil edildiği anda tüzel kişilik kazanmakta ve hak ehliyetine sahip olmaktadır. Ticaret şirketlerinin hak ehliyetini düzenleyen Türk Ticaret Kanunu m. 125, f. 2 hükmünde, bu şirketlerin TMK m. 48 çerçevesinde hak ehliyetine sahip oldukları ve bu hususa ilişkin istisnaların saklı olduğu belirtilmiştir.

TMK m. 48’de ise tüzel kişilerin niteliği gereği insana özgü olanlar dışında bütün haklara ve borçlara sahip olabileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla, görülüyor ki, ticaret şirketlerinin hak ehliyetini sınırlayan ultra vires ilkesi yeni Türk Ticaret Kanunu ile kalktığından, ticaret şirketlerinin, doğası gereği insana özgü olanlar dışında, hak ehliyetine herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Bu husustaki istisnaları çalışmamızın daha önceki kısımlarında incelemiş olduğumuz için burada tekrar etme gereği duymamaktayız. Konuyu kısaca özetleyecek olursak; anonim ve limited şirketlerin hak

ehliyetine TMK m. 48 dışında herhangi bir sınırlama getirilmediğinden; bu şirketler cins, yaş, hısımlık gibi insana özgü olanlar dışında tüm haklara ve borçlara sahip olabileceklerdir.

Anonim şirketlerde fiil ehliyetini kullanan ve temsil yetkisine sahip olan organ, yönetim kuruludur. Buna göre, eski Türk Ticaret Kanunu m. 317 anonim şirketlerde temsil yetkisini yönetim kuruluna vermiştir. Yönetim kurulu, şirketi iç ilişkide ortaklara karşı, dış ilişkide ise üçüncü kişilere karşı temsil etmektedir. Fiil ehliyetinin kapsamı temsil yetkisinin de kapsamını belirlemektedir. Anonim şirketlerde temsil yetkisinin kapsamı ise, eski Türk Ticaret Kanunu m. 321’de düzenlemiştir.

Eski Türk Ticaret Kanunu m. 321, f. 1 gereği; “Temsile salahiyyetli olanlar şirketin maksat ve mevzuuna dahil olan her nevi işleri ve hukuki muameleleri şirket adına yapmak ve şirket unvanını kullanmak hakkını haizdirler”. Madde hükmünden de anlaşılacağı üzere, kanun koyucu, anonim şirketlerin temsil yetkisine şirketin “maksat ve konusu” dahilinde sınırlama getirmiştir. Lakin, eski Türk Ticaret Kanunu m. 137’de kanun koyucu, ticaret şirketlerinin hak ehliyetini yalnızca şirketin “işletme konusu” ile sınırlamıştı. Doktrindeki bir görüşe göre, kanundaki bu aykırılık kanun koyucunun dikkatsizliğinden kaynaklanmakta ve anonim şirketlerin fiil ehliyetini de aynı hak ehliyetinde olduğu gibi yalnızca şirketin işletme konusu ile sınırlandırmak gerekmektedir. Eski Türk Ticaret Kanunu m. 321 ile m. 137’deki farklı düzenlemeler ile fiil ehliyetinin sınırları hak ehliyetinin sınırlarını aşmış gibi görünse de, fiil ehliyetinin sınırlarının hak ehliyetinin sınırlarını hiçbir surette aşamayacağı göz önünde bulundurulmalıydı. Zira, hak ehliyetinin olmadığı yerde fiil ehliyeti de zaten olamayacaktır.

Anonim şirketlerin temsil yetkisinin yalnızca şirketin işletme konusu ile mi sınırlanacağı yoksa bu sınırlamaya maksadın da dahil olup olmayacağı hususu, şirketin üçüncü kişilerle yapmış olduğu işlemler açısından önem arz etmekteydi. Türk Ticaret Kanunu m. 137’deki işletme konusu çevresi sınırlaması karşısında, anonim şirketlerde fiil ehliyetini kullanan ve temsil organı olan yönetim kurulunun yetkisinin kapsamını belirleyen eski Türk Ticaret Kanunu m. 321’deki ifade, doktrinde tartışmalara sebep olmuş; ancak m. 321’deki düzenleme, m. 137’den daha geniş bir yetki vermemiştir. Anonim şirketlerin yapmış olduğu işlemleri hem maksat hem de işletme konusu ile sınırlamak ticaret hayatını olumsuz yönde etkileyebilecekti.

Dolayısıyla; eski Türk Ticaret Kanunu m. 137'deki işletme konusu ibaresini geniş yorumlayarak, işletme konusuna dolayısı ile dahil olan işlemleri de yardımcı işlemler olarak şirketin ehliyeti kapsamı içinde tutmak gerekmekteydi. Zira, kanun koyucu "işletme konusu çevresi" ibaresini kullanarak işletme konusunun geniş yorumlanması gerektiğine bir nevi işaret etmiştir. Eski Türk Ticaret Kanunu'da, aynı yeni Türk Ticaret Kanunu'daki gibi, anonim şirketlerin temsiline ilişkin kurallar limited şirket müdürleri için de geçerliydi. Bu husus eski Türk Ticaret Kanunu m. 542, f. 1'de şu şekilde düzenlenmişti: "Müdürlerin haiz oldukları temsil salahiyetinin şümul ve tahdidi hakkında, anonim şirketin idare meclisine dair olan 321 inci madde hükmü tatbik olunur".

Madde hükmünden de anlaşıldığı üzere, anonim şirketin temsiline ilişkin hükümler limited şirket müdürleri için de uygulanmaktaydı. Dolayısıyla, eski Türk Ticaret Kanunu uyarınca, anonim şirketlerin fiil ehliyetine ilişkin geçerli olan tüm hususlar limited şirketler için de geçerli olacaktır. Bu durumda, limited şirketlerin fiil ehliyeti de şirketin işletme konusu ile sınırlıydı. Limited şirketi temsile yetkili müdürler, şirketin işletme konusu çevresi içinde kalan işlemler ile haklar edinip borç altına girebilmekteydi.

Türk Ticaret Kanunu m. 365 gereği; anonim şirket yönetim kurulu tarafından yönetilir ve temsil olunur. Buradaki temsil, yönetim kurulunun yaptığı işlemlerle, anonim şirketi hak sahibi yapabilme ve borç altına sokabilme yetkisini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, anonim şirkette fiil ehliyeti yönetim kurulu tarafından kullanılmaktadır. Türk Ticaret Kanunu m. 371 hükmü anonim şirketlerde temsil yetkisinin kapsam ve sınırlarını belirtmektedir.

Türk Ticaret Kanunu m. 371, f. 1 gereği; "Temsile yetkili olanlar şirketin amacına ve işletme konusuna giren her tür işleri ve hukuki işlemleri, şirket adına yapabilir ve bunun için şirket unvanını kullanabilirler. Kanuna ve esas sözleşmeye aykırı işlemler dolayısıyla şirketin rücu hakkı saklıdır".

Madde hükmünden de anlaşıldığı üzere, şirketi temsil eden yönetim kurulu, şirketin ancak amacına ve işletme konusuna giren işlemleri yapmakla yetkilidir; dolayısıyla anonim şirketlerde fiil ehliyetinin şirketin amacı ve işletme konusu ile sınırlandırıldığını görebilmekteyiz. Lakin, bu sınırlama iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez (Türk Ticaret Kanunu m. 371, f. 2). 68/151 sayılı Yönerge'nin 9.1.

maddesi ile 2009/101 sayılı Yönerge'nin 10.1. maddesinde; işletme konusu dışında kalsa bile, şirket organlarının yapmış olduğu faaliyetlerin, bu organlara kanunen tanınmış olan yetkiler aşılmadıkça şirket için bağlayıcı olacağı; fakat bu organlarla faaliyette bulunmuş olan üçüncü kişilerin bu organların yetkili olmadıklarını bildikleri yahut halin icabından yetkili olmadıklarını bilebilecekleri durumlarda, yapılmış olan faaliyetlerin, şirket için bağlayıcı olmayabileceği düzenlenmiştir. Burada üye ülke şirketlerine bir tercih imkânı sunulmuştur; yani şirketler isterlerse, üçüncü kişilerin, işlem yapan şirket organının yetkili olmadığını bilmeleri yahut bilebilecek durumda olmaları halinde, kendi organının yapmış olduğu işlemle bağlı olmayabileceklerdir. Bu tercih doğrultusunda bizim hukukumuzda yapılan düzenleme Türk Ticaret Kanunu'nun anonim şirketlere ilişkin 371. maddesinin 2. fıkrasında yer almaktadır. Buna göre; "Temsile yetkili olanların, üçüncü kişilerle, işletme konusu dışında yaptığı işlemler de şirketi bağlar; eğer ki, üçüncü kişinin, işlemin işletme konusu dışında bulunduğunu bildiği veya durumun gereğinden, bilebilecek durumda bulunduğu ispat edilsin.

Şirket esas sözleşmesinin ilan edilmiş olması, bu hususun ispatı açısından, tek başına yeterli delil değildir". Limited şirketlerde temsil yetkisi kural olarak müdürlere aittir. Türk Ticaret Kanunu m. 629'da, limited şirketi temsile yetkili müdürlerin temsil yetkilerinin kapsamına, yetkinin sınırlandırılmasına, imzaya yetkili olanların belirlenmesine, imza şekli ile bunların tescil ve ilanına anonim şirketlere ilişkin hükümlerin uygulanacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla; anonim şirketler için geçerli olan Türk Ticaret Kanunu m. 371'deki sınırlama, limited şirket müdürleri için de geçerli olacaktır. Anonim ve limited şirketlerin fiil ehliyetini incelerken, bu şirketlerin temsil yetkilerini de ayrı ayrı incelemekte fayda bulunmaktadır.

Anonim şirkette temsil yetkisine sahip olan yönetim kurulu, üçüncü kişilerle yapılacak olan tüm tek taraflı, iki ve çok taraflı hukuki işlemler yapılması, taahhütler verilmesi, anonim şirketin mahkemeler, devlet kurum ve kuruluşlarında daha doğrusu en geniş anlamı ile dış ilişkilerde temsil edilmesi yetkilerine sahiptir. Temsil yetkisi de ancak, şirketin ticaret unvanı (kaşesi) altında imzaya yetkili kimselerin imzalarının atılması suretiyle kullanılmaktadır.

Türk Ticaret Kanunu m. 370 uyarınca; "Esas sözleşmede aksi öngörülmemiş veya yönetim kurulu tek kişiden oluşmuyorsa temsil yetkisi çift imza ile kullanılmak üzere yönetim kuruluna aittir. Yönetim Kurulu, temsil yetkisini bir veya daha fazla murahhas

üyeye veya müdür olarak üçüncü kişilere devredebilir. En az bir yönetim kurulu üyesinin temsil yetkisini haiz olması şarttır”.

Görüldüğü gibi; kanun koyucu, temsil yetkisinin şirket ana sözleşmesi ile de düzenlenebileceğini, hatta ana sözleşme ile bu madde hükmünden farklı bir düzenleme dahi getirilebileceğini öngörmüştür. Örneğin, yönetim kurulu üyelerinin birden fazla kişi olması durumunda, ana sözleşmede düzenlenerek bu kişilerden yalnızca birinin yahut ikiden fazla kişinin imzası ile temsil yetkisinin kullanılabilmesi yönünde hüküm koyulabilecektir. Böyle bir durumda da, temsilde çift imza şartı aranmayacak ve şirket ana sözleşmesinde düzenlenecek hükme uygun olarak şirket tek imza ile yahut ikiden fazla kişinin imzası ile temsil edilecektir.

İlgili hükmün ikinci fıkrasında ise; anonim şirketin temsil yetkisini bir veya daha fazla murahhas üyeye yahut da müdür olarak üçüncü kişiye devredebileceği düzenlenmiştir; fakat kanun koyucu, bu duruma bir sınırlama getirmiş ve yönetim kurulu üyesi olması şart olmayan şirket müdürünün şirket tarafından temsil yetkisi ile görevlendirilmesi durumunda, yönetim kurulu üyelerinden en az birisinin de bu müdür ile birlikte temsil yetkisi ile donatılmış olmasını şart koşturmuştur.

Eski Türk Ticaret Kanununun da anonim şirketlerin işletme konusu dışında işlem yapmaları yasaktı, bu işlemler ultra vires sayılıyor ve hak ehliyetinin sınırlarının aşılması sebebiyle, hukuken de yok hükmünde olarak nitelendiriliyordu. AET'nin şirketlere ilişkin 68/151 sayılı birinci yönergesinin gereği olarak ultra vires ilkesi terk edilmiş ve artık ticaret şirketlerinin ve dolayısıyla anonim şirketlerin de işletme konusu dışında yapacağı işlemlerin şirketin hak ehliyeti dahilinde olacağı ve dolayısıyla şirketi bağlayacağı yeni Türk Ticaret Kanunu ile düzenlenmiştir.

Anonim ve Türk Ticaret Kanunu m. 629, f. 1'deki atıf sebebiyle limited şirketlerin, temsil yetkilerinin kapsamı açısından, bu şirketleri temsile yetkili kişilerin yalnızca şirketin işletme konusu ve amacı dahilinde işlemlerde bulunabileceği Türk Ticaret Kanunu m. 371 ile düzenlenmiştir; dolayısıyla artık bu şirketlerin hak ehliyeti yönünden olmayıp yalnızca temsil yetkisi ve dolayısıyla da fiil ehliyeti yönünden şirketin işletme konusu ve amacı sınırlandırılmasına gidilmiştir.

Türk Ticaret Kanunu m. 371'in 1. fıkrası gereği, anonim şirketi temsile yetkili kişilerin şirketin amacı ve işletme konusu dışında işlem yapmaları halinde şirket, üçüncü kişiler karşısında sorumlu olacak; fakat şirket, daha sonra bu temsil yetkisini aşarak işlem

yapan yönetim kurulu üyelerine rücu edebilecektir. Bunun yanı sıra, şirket belli şartların varlığı halinde, yapılmış olan işlemin kendisini bağlamadığını ileri sürebilecektir. Bu husus, Türk Ticaret Kanunu m. 371, f. 2’de düzenlenmiştir.

Buna göre; “Temsile yetkili olanların, üçüncü kişilerle, işletme konusu dışında yaptığı işlemler de şirketi bağlar; eğer ki, üçüncü kişinin, işlemin işletme konusu dışında bulunduğunu bildiği veya durumun gereğinden, bilebilecek durumda bulunduğu ispat edilsin. Şirket esas sözleşmesinin ilan edilmiş olması, bu hususun ispatı açısından, tek başına yeterli delil değildir”. Bu durumda, anonim şirket yapılan işlemin işletme konusu dışında bulunduğunu üçüncü kişinin bildiğini yahut bilebilecek durumda olduğunu ispat ederse işlem, şirketi bağlamayacaktır.

Görüldüğü gibi, anonim şirketlerde şirketin işletme konusu dışındaki işlemlerinin hukuki niteliği özel olarak düzenlenmiştir. Bu sebeple, anonim şirketlerin söz konusu işlemlerine, şahıs şirketlerinden farklı olarak¹⁹¹, yetkisiz temsile ilişkin genel hükümler (Türk Borçlar Kanunu’nun yetkisiz temsile ilişkin hükümleri) uygulanmayacaktır.

İlgili hüküm, anonim şirketlerde işletme konusu dışında yapılan işlemlerin hukuki niteliğini “askıda geçerlilik” olarak düzenlemiştir; yapılmış olan işlem yönetici/temsilcinin temsil yetkisi dışında kalsa da kural olarak şirketi bağlamaktadır; fakat şirket üçüncü kişinin kötü niyetli olduğunu ispat ederse, işlemle bağlı olmaktan kurtulabilecektir. İşlemin karşı tarafı olan üçüncü kişinin kötü niyetli olduğunu ispat yükü, anonim şirkete aittir. Üçüncü kişinin kötü niyeti işlemi kendiliğinden geçersiz kılmayacak; geçersizlik sonucu ancak şirketin bağlanmama iradesini göstermesi halinde ortaya çıkacaktır.

Bu hüküm, TMK m. 3195’e uygun bir şekilde iyi niyet ilkesi üzerine yapılandırıldığından; şirketin ispat etmesi halinde, yapılmış olan işlemin, şirketin işletme konusu dışında yapıldığını bilen kişi iyi niyet iddiasında bulunamayacaktır. Bilmek yahut bilebilecek durumda olmak durumun gereklerine göre aksinin hayat tecrübelerince mümkün olmadığı hallerde iyi niyeti ortadan kaldırdığından, ayrıca müspet bir bilginin ispatına da gerek olmayacaktır; çünkü durumun gereğinden şirket temsilcisinin yapmış olduğu işlemin anonim şirketin işletme konusu dışında kaldığını bilebilecek durumda olan kişi, iyi niyetli değildir.

6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu ile ticaret şirketlerinin hak ehliyetini kendi ana sözleşmelerinde yazılı işletme konusu çevreleri ile sınırlandıran ultra vires ilkesi

kaldırıldığından, ticaret şirketlerinin hak ehliyeti artık yalnızca, Türk Medeni Kanunu m. 48’de düzenlenen ve tüzel kişilerin niteliği gereği gerçek kişilere özgü işlemleri yapamama yönünden bir sınırlamaya tabi tutulmuştur. Bu sebeple, artık anonim ve limited şirketlerin kefil olabilmelerinde hak ehliyetleri açısından bir engel kalmamıştır. Anonim ve limited şirketler, organları aracılığıyla fiil ehliyetini kullanmaktadır. Türk Ticaret Kanunu m. 371, f. 1 gereği; anonim şirketi temsile yetkili kişiler, şirketin amacına ve konusuna giren her türlü işlemi yapabileceklerdir. Bu kişilerin üçüncü kişilerle yapmış oldukları şirketin işletme konusu dışındaki işlemler de şirketi bağlayacak meğer ki üçüncü kişiler işlemin şirketin işletme konusu dışında olduğunu bilsin yahut halin icabından bilebilecek durumda olsun. Burada hak ehliyeti yönelik bir sınırlama bulunmamaktadır; şirketin işletme konusu dışında yapılmış olan işlemler, yine şirketin hak ehliyeti kapsamındadır. Şirketi temsile yetkili kişilerin temsil yetkilerine sınırlama getirilmiştir. Üçüncü kişilerin iyi niyetli olmaması durumunda işletme konusu dışında yapılmış olan işlemlerin şirketi bağlamayacağı belirtilmektedir. Şirketle işlem yapan üçüncü kişinin iyi niyetli olması durumunda ise, işletme konusu dışında yapılmış olan işlem şirketi bağlayacak ve böylelikle üçüncü kişinin iyi niyeti korunacak; fakat şirketin, temsil yetkisini aşarak işletme konusu dışında işlem yapmış olan kişiye karşı rücu hakkı doğacaktır. Anonim ve limited şirketlerin kefalet ehliyetlerinin bulunup bulunmadığı da artık bu şirketlerin, temsil yetkisine getirilen sınırlama dolayısıyla, fiil ehliyeti açısından bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Zira, ultra vires ilkesi kalktığından bu şirketlerin kefil olmalarında hak ehliyeti yönünden herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bu şirketlerin kefalet ehliyetinin bulunup bulunmadığı değerlendirilirken Türk Ticaret Kanunu m. 371 gereği, temsile yetkili kişilerin şirketin işletme konusu ve amacı dahilinde işlem yapıp yapmadığı ve üçüncü kişinin iyi niyetli olup olmadığı göz önünde bulundurulacaktır. Yargıtay’ın konuya ilişkin kararlarına baktığımız takdirde, Yargıtay’ın ticaret şirketlerinin kefalet ehliyetine ilişkin görüşünün zaman içinde değiştiğini görmekteyiz.

Eski Türk Ticaret Kanunu döneminde, başlarda ultra vires ilkesini katı bir şekilde uygulayan Yargıtay, daha sonraları görüş değiştirmiş ve kefaleti ticaret şirketlerinin olağan ve mutad işlemleri arasında sayarak bu şirketlerin kendi ana sözleşmelerinde yazmasa dahi kefil olabileceklerini belirtmiştir. Yargıtay’ın görüşü doktrinde tartışmalara sebep olmuş ve halen de tartışılmaktadır. Gerçekten de Yargıtay, bir anonim şirketin hiçbir kriter gözetmeksizin, her halükarda kefil olabileceğini

savunmaktadır. Kanaatimizce, kefaletin ticaret hayatındaki önemi dolayısıyla, anonim ve limited şirketlere herhangi bir sınırlama koymadan bunların kefil olabileceklerini savunmak doğru olmayacaktır, zira bu şirketler kar amacı ile kurulmuş şirketler olduğundan, kefil olabilmeleri için de bu kefaletin kendi amaçlarına hizmet etmesi gerekmektedir.

Anonim ve limited şirketlerin kefalet ehliyeti Türk Ticaret Kanunu m. 371 çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu durumda, şirketin işletme konusu ve amacı dahilinde anonim ve limited şirketler kefil olabilmelidir. Temsile yetkili kişilerin şirketin işletme konusu dışında kefil olmaları halinde de, üçüncü kişinin iyi niyetli olup olmadığı gözetilerek yapılmış olan kefalet sözleşmesinin şirketi bağlayıp bağlamayacağı belirlenmelidir. Bir anonim şirketin her halükarda kefalet ehliyetine sahip olacağını savunan Yargıtay görüşü kanımızca doğru değildir. Şirketin amacına tamamen ters bir kefalet sözleşmesinin şirketi bağlaması, şirketin ticari hayattaki rolünü oldukça olumsuz etkileyebilecektir. Dolayısıyla; bir anonim veya limited şirketin kefalet ehliyetinden söz edebilmemiz için yapılacak olan kefalet sözleşmesinin öncelikle şirketin işletme konusu dahilinde olması, sonra da yine şirketin amacına uygun olması gerekmektedir.

2.4. İŞLETMENİN ÖZELLİKLERİ

Her türlü kurulan örgütlerin amacı olduğu gibi işletmelerin de belirlemiş oldukları hedefleri vardır. Genel olarak bu amaçlar bir işletmenin varmak istediği yeri göstermektedir. Bu amaçları ise kısaca bakacak olursak, devamlılığını sağlamak ve kazanç elde etmek için kâr elde etmek, yaptıkları üretim sayesinde toplumsal yapıya hizmet sunumu yapmak, genel manada bir işletmenin ulaşmak veya elde etmek istediği hedeflerini göstermektedir.

Yukarıda belirtilenler genel amaçlar olarak değerlendirilmektedir. Bu işletmelerin bir de özel amaçları bulunmaktadır. Bu özel amaçlarını belirtecek olursak, işletmelerin sosyal alana karşı sorumluluğu, çevreye karşı duyarlılığı, temiz ve verimli bir çalışma çevresi, personele rahat bir çalışma alanı ve ücret, çevreye ayak uydurma gibi birçok özellik bu amaçları içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle işletmelerin özellikleri de genel ve özel olarak ikiye ayrılmıştır. İşletmenin belirli alanda sayılan bu özellik yerine getirilmektedir. Zamanımızda yaşanan bazı gelişmelere, işletme içerisinde yapılan faaliyetleri ve yapılan uygulamaları da yenilik yapmaya zorunlu hale getirmiştir.

İşletmelerin birçok işlevi ve özelliği bulunmaktadır. Bunları farklı şekillerde belirtmemiz mümkündür. Özellikle modern ve küresel rekabetin geçerli olduğu anlayış ve hizmetler günümüzün en önemli işletme görevlerindedir. Bütün işletmeler birbirinden farklı özelliğe ve yapıya sahiptir bu nedenle de her işletme farklı bir yapıya bürünmüştür. Sahip oldukları mallara veya yapmış oldukları üretime göre işletmeler sınıflandırılmaktadır. Ekonomik veya kapasite olarak sınırlandırıldığında ise büyük, küçük ve orta şeklinde büyüklüklerini ifade eden işletmeler bulunmaktadır. Aynı zamanda yurtdışı bağlantılı çalışan şirketleri de ayrı bir şekilde sınıflandırmak mümkündür. Çıkarılan kanunlara ve yönetmeliklere göre de işletmelerin ekonomik göstergeleri ele alınarak işletmeleri mali ve büyüklük özelliklerinde göre de sınıflara ayırarak tanımlamalar yapılmıştır. Bu şekilde tanımlamalar ve özellikler bütün işletmeler için yapılabilmektedir. Özellikle ekonomik göstergelerin rol aldığı yapı araçları oldukları için çeşitli kanunlar aracılığı ile de hem sınırları çizilmiştir hem de tanımları yapılmıştır. Bu sayede işletmelerin vasıf ve özellikleri kanuni bir özellikte kazanmıştır. Kısaca yapılan tanımlamalardan sonra işletmelerin belirgin özelliğini şu şekilde belirtmen mümkündür (Taşkın 2012:90).

- İşletmeler, belirli bir üretimi gerçekleştirmek için emeğin, kaynağın ve doğal imkânların toplanarak birleşmesi ile üretimi gerçekleştiren bir örgütlü yapıdır.
- İşletmeler; finans, yönetim ve ekonomi yönünden kimseye bağlı olmayan bir yapıdır.
- İşletmeler, toplum içinde oluşan insanların belirli ihtiyacını gidermek üzere kurulan bir yapıdır.
- İşletme; devamlı değişimin olduğu, sürekli malların ve de hizmetin üretildiği sağlam bir sistemdir.
- İşletme, tekniklerle dolu bir altyapıyı elinde bulunduran ve de yapmış oldukları faaliyeti bu yapılar üzerinde sürdüren teknik özellikli bir yapıdır.
- İşletmelerin, konu alanına bakılmaksızın, sürekli üretimi hedef aldıkları için yeniliklere açık bir yapıdır.

2.5. İŞLETMENİN AMAÇLARI

Kurulan her yapının olduğu gibi işletmelerinde bazı amaçları vardır. Bu amaçlara bakacak olursak:

1. Kâr (uzun sürede),
2. Topluma hizmet,
3. İşletmenin yaşamını sürekli kılma.

Yaşanan bütün gelişmeler ve yenilikler sistem olarak tüm yapıyı etkilemektedir. Özellikle de işletmeler sistem içerisinde değişime en yatkın olan yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısacası evrensel boyut üzerinde yaşanan bir gelişme, işletmenin sisteme ne kadar çabuk adapte olduğu ile birlikte işletmenin büyüklük durumu ve mali yapısı işletmenin alacağı her türlü kararı da etkilemektedir (Scott ve Dunkelberg, 2010). Doğal olarak analiz yapıldığına benzer ekonomi ve faaliyet alanında bulunan işletmelerin her birinin yapacağı işler ve yatırımlar elbette birbirinden farklı olacaktır. Çünkü belirli bir alanda faaliyette bulunan ve belirli bir mali yapısı olan bir sistemin ürünüdür. Biri için geçerli olan yaklaşımlar diğer işletmeler için uygulanmayabilmektedir. Bu sebeple işletme, uluslararası alanda yaşanan değişimleri takip eder hem kendi düşünce ve planlarını uygular hem de rekabet neyi gerektiriyor ise onu yapar.

İşletmelerin kendi yatırım planları bulunmaktadır. Her işletme belirlemiş olduğu amaçlarını yerine getirmek için kendine bir yatırım planı çizmektedir. Bunu da belirlerken belirli etkenler rol üstlenmektedir. Bunlardan biriside işletmenin ekonomik büyüklüğüdür. Doğal olarak işletmeler üretim süreci içerisinde çeşitli aşamalardan geçmektedir. Bu süreç içerisinde hem ekonomik olarak değişime uğramakta hem de sahip olunan mal varlığı yönünde değişime uğramaktadır. Bu da zaman içerisinde işletmenin mali ve ekonomik açıdan daha iyi duruma gelmesine ve bağımsız bir yapıya dönüşmesine zemin hazırlamaktadır. Kısacası işletmeler günün şartlarına göre değerlendirilmeyip, geçmiş ve gelecek bir bütün içerisinde ele alınarak ona göre kâr maksimizasyonu sağlanmaktadır (Berger ve Black, 2011; Coleman ve Robb, 2009).

Yapılan tespitlerden sonra bir değerlendirme yapıldığı zaman işletmeler için önemli hususların ortaya çıkartılması sağlanmaktadır. Kısacası işletmelerin kendi yol haritalarını belirledikten sonra iç işleyişlerinde nasıl kararlar alacağı ve nasıl yürüteceği belirlenmekte bu noktadan sonra da işletmenin ne gibi amaçları olduğu ortaya

çıkartılmaktadır. Bu nedenle işletmeler ne kadar büyüdükçe o kadar risk ve kâr durumu da artmaktadır. O yüzden işletme nasıl bir çalışma prensibine sahip olacağını çok iyi bir şekilde belirlemelidir. Bu sayede üstlenmiş olduğu borçları ve alacakları da ancak sağlam ve etkin bir mali disiplin ile yerine getirebilecektir (Czarnitzki ve Hottenrott, 2011).

İşletmeler her zaman nakit ihtiyaçlarını kendileri karşılayamamaktadır. Bu nedenle de zaman zaman borçlanma yöntemine başvurulmaktadır. Borçlarını ise genellikle bankalar veya diğer mali aracı kurumlar aracılığı ile gidermektedirler (Berger ve Schaeck, 2011b; Scott ve Dunkelberg, 2010).

İşletmelerin bir diğer amacı olan büyümek düşüncesi de genel manada gelecek planları içerisinde ortaya çıkan ve buna bağlı yatırımların yapıldığı işlerle mümkün olmaktadır. Büyük yatırımlar yapmak için sadece kendi sermayelerini kullanmazlar. Bu yatırımları yapmak ve daha fazla kâr elde etmek için dış kaynak ile beraber birçok farklı yola da başvurulmaktadır. Kendi imkânları doğrultusunda yeni plan ve programlar belirleyerek yeni ve daha iyi kazançların gelmesini sağlamaktadırlar. Bu nedenle de küçük olan işletmeler bile eğer yatırımlarını yükseltmez ve daha düşük boyutlarda kalırlar ise elde edecekleri kâr ve gelirden aynı düzeyde küçük kalacaktır. Kısacası ne kadar risk alınır ve yatırım yapılır ise kazançta aynı şekilde artacaktır (Ma ve diğerleri, 2010).

Yukarıda belirtmiş olduğumuz birçok özellik ve ihtiyaçlardan ötürü büyüklük olarak orta ve küçük düzeye olan işletmelerin, yapacakları geleceğe dönük yatırımlarda faaliyetin konusuna göre karma özellikli ve planlı bir finansal özellik oluşturulmaktadır. Kısacası kısa vadede düşük kâr elde eden işletmeler uzun vadede yapılan programlı ve planlı çalışmalar neticesinde daha fazla gelir elde etme hedefi ile hareket edilmesi sağlanmaktadır. Özellikle işletmelerin özellikleri, ekonomisi, faaliyet alanı, üretim şekli, kaynakları gibi unsurları göz önüne alınarak firmanın yeni metotları belirlenmektedir (Berger ve Black, 2011; Coleman ve Robb, 2009).

Yapılan ticaretlerde işletmelerin ne gibi boyutlara ulaştığını açık bir şekilde ortaya çıkarmaktadır. Kısacası ithalât ve ihracat gibi ticaretlerin yapıldığı faaliyetler, birçok açıdan hem ülke ekonomisini hem de işletmelerin ekonomilerini etkilemektedir. İşlem boyutlarına göre işletmelerin yatırım şekillerini de belirlemektedir (Schmidt-Eisenlohr, 2011).

Özellikle evrensel piyasa içerisinde iş yapan işletmeler daha çok kâr elde ederek ekonomik düzeylerini yükselttikleri için kısa veya uzun vadeli yatırımlarını elde edilen bu kârlar aracılığı ile gidermektedirler. Bu sayede kendilerine yeni finansman kapılarının açılmasını sağlamaktadır. Dışa yönelik yapılan ticari işlerde işletmelerin hem iç piyasa da hem de dış piyasada prestij sahibi olmasına da zemin hazırlamaktadır. Prestij sahibi olan işletmeler kendilerine özel yeni finansman olanaklarına da sahip olabilmektedirler. Bu sayede daha fazla yatırım ve kâr elde etme olanakları da artmaktadır (Valdez ve Molyneux, 2010).

Genel bir değerlendirme yapıldığı zaman işletmeler birçok açıdan yabancılar ile yatırım yapma imkânına dış ticarete ki başarıları ile elde etmektedirler. Elleri geçen yeni yatırım imkânları ile istedikleri alana yönelik üretim faaliyeti gerçekleştirerek hem bağımsızlıklarını artırmakta hem de daha fazla kazancın olanağını yakalayabilmektedirler. Kısacası yapılan ticaretin evrenselliği işletmenin gelecek konumunu da belirlemektedir. Bu sayede zamanla işletmeler daha iyi yerlere gelerek yapılarını ve işleyişlerini de büyütebilmektedirler. İşletmelerin yapmış olduğu bu yatırımlar zaman içerisinde ülke ekonomisini de katkı sağlayan bir düzeye kadar ulaşabilmektedir. Bu nedenle son derece önemli olan dış ticaret işlemleri işletmelerin geleceği ve ülke ekonomisi açısından da son derece önemli bir konuma sahiptirler (Valdez ve Molyneux, 2010).

Genişleyen işletmeler zaman içerisinde üretim veya hizmet alanlarını da geliştirme ve genişletme gücüne sahip olabilmektedirler. Özellikle dış piyasa içerisinde ucuza mal edilen ara mallar aracılığı ile üretip yapılarak yine dış pazara daha fazla kâr ile satmalarının da yolu bu şekilde açılmaktadır. Sonuç olarak işletme zaman içinde büyüdükçe daha farklı olanaklara da sahip olabilmektedir. Özellikle dış ticaret içerisinde yapılan hamleler ve işler aracılığı ile işletmelerin geleceği de daha farklı boyutlara ulaşabilmektedir (Gereffi ve Frederick, 2010).

İşletmelerin ekonomik olarak büyümeleri ve zaman içerisinde daha güçlü hale gelmeleri yapılacak yatırımlarında gerçekleşmesin de son derece önemli bir konu haline gelmiştir. Bu sayede işletmeler birçok finansal kaynak ile daha güçlü işler yapmanın da yolunu açmaktadır. Özellikle ülkemiz gibi gelişmekte olan ekonomiler için son derece önemli bir konuma da sahiptir. Ülkemizin ekonomi anlamında ki atılımları aynı zamanda işletmelerin daha düşük düzeyde elde ettikleri faiz ile daha fazla yatırım ve teşvikin önünü de açmaktadır. Kısacası yapılan her türlü hamle ve değişiklik ülkemizin

geleceğinin ve her türlü kararına da etki etmektedir. Hem mikro hem de makro düzeyde ekonomik yapılar düşünüldüğü zaman ekonomik özelliklerin daha fazla değerlendirilmesini ortaya koymuştur. Bu sebeple de sistemin nasıl etkin işleyeceği de ortaya çıkmış bulunmaktadır.

2.6. VERGİLERİN İŞLETMEYE VE EKONOMİYE ETKİLERİ

Vergi bir kısım parasal satın alma gücünün özel kesimden kamu kesimine aktarım aracıdır. Bu nedenle de piyasa ekonomisinin hem üretim hem de tüketim tarafında yer alan üretici ve tüketici güçlerin/kesimlerin, iktisadî hayatın her aşamasında, tüketim, yatırım ve tasarruf kararlarını etkileyici güçtedir. Gerçekten vergileme gelir düzeyi düşük, fakat tüketim eğilimi yüksek tabakaların üstüne yığıldıkça tüketim kısıcı etkisi, gelir düzeyi ve dolayısı ile yatırım potansiyeli yüksek veya tasarruf eğilimi olan tabakaların üstüne yığıldıkça da yatırım/tasarruf kısıcı etkisi ön plâna çıkar ve ikinci halde vergilemenin büyüme ve sermaye birikimi üzerindeki etkisi daha fazladır

Yatırımın ne olduğu ve yatırımı etkileyen faktörler hususunda pek çok teori bulunsa da, yatırım hususunda kabul edilebilecek en basit ticarî, herhangi bir yatırımın yapılabilirliğinin veya yatırım talebinin, yatırımın maliyeti ile yatırımın gelecekteki beklenen işletme masrafları ile yatırım sonucunda oluşturulan projenin beklenen satış hâsılatını büyüklüğü ve cari tarz oranına bağlı olduğunu göstermektedir (Aktan, http://www.vergisorumlari.com.tr/makale_login.aspx?makaleno=3948,30.09.2016).

Belirtmek gerekir ki vergilerin yatırımlar üzerindeki etkisi, verginin dolaylı olup olmadığına, kısa ve uzun vadede yansıtılabilip yansıtılamadıklarına, vergi yükünün yüksekliğine, işletme finansman imkânlarına ve bu çerçevede kredi politikaları ile borç/öz kaynak oranlarına bağlı olup, tespiti zor ve karmaşık bir süreçtir (Engin, 2002: 29).

Vergisel yatırım teşvikleri ile özel sektör yatırım kararları arasında nedensel bir ilişki olup olmadığı araştırılmak istenmiş, ancak kurumlar vergisinde yer alan yatırım teşviklerine ilişkin veriler sadece 1986–1991 dönemine ilişkin olarak bulunabildiğinden, zaman serileri kullanılmak suretiyle bu ilişkiyi test etmek mümkün olmamıştır. Bu yüzden, kurumlar vergisi yatırım ilişkisi yatay kesit data kullanılmak suretiyle test edebilmek istenmiştir. Bu amaçla 500 büyük sanayi kuruluşu içerisinde yer alan 40 adet firmaya ait bilânço ve gelir tablosundan yararlanılarak veri seti elde edilmeye çalışılmıştır (Nemli, 1990: 160).

Söz konusu firmaların 1990 yılında gerçekleştirmiş oldukları yatırımlar; geçmiş yıllarda gerçekleştirilen yatırımların kârlılığı, talebin bir göstergesi olarak geçmiş yıllarda yapılan net satışlar, öz kaynaklar ve firmanın efektif kurumlar vergisi oranı açıklayıcı değişken olarak kullanılmıştır. Ancak, gerek veri setinin tam anlamıyla sağlıklı olmasını ve gerekse döviz kuru gelişmeleri enflasyon, faiz hadlerinin 105 yüksekliği, belirsizlikler gibi makro değişkenlerin de yatırım kararlarını etkilemesi nedeniyle bazı katsayılar anlamsız ve ters işaretli olarak bulunmuştur (DPT, 1993: 3). K.F. Alam tarafından İngiltere’de vergi teşviklerinin imalat sanayi yatırımları üzerindeki etkileri benzer bir yöntemle test edilmiştir. Açıklayıcı değişken olarak kullanılan vergisel yatırım teşvikleri katsayısı bu çalışmada da anlamsız ve negatif işaretli olarak bulunmuştur (Aktan, 1997: 32).

Vergi teşvik politikası özel tasarruf ve yatırımları özendirici vergileme araçlarıdır. Bu fonksiyon mevcut vergi tabanının tamamı veya bir kısmından daha az vergi alınması ve/veya birtakım vergi ödeme kolaylıklarının sağlanması ile gerçekleştirilmektedir. Devlet, yatırımların milli gelir içindeki payını arttırmak ve bu yolla, büyüme ve gelişme hızını etkilemek için ya vergi olarak kendi yatırım yapar ya da çeşitli teşvik tedbirleri ile özel kesim yatırımlarının artmasına yardımcı olur. Bu alternatifler arasındaki seçim, kamu kesiminin ekonomi içindeki nispi büyüklüğü hakkındaki yargılara ve vergi ile kamu yatırımlarının etkinliğine bağlıdır

Ekonomi belirli sektör veya faaliyet türlerindeki vergi yükünü azaltan, erteleyen veya ortadan kaldıran vergi teşvikleri kabaca “belirli mikro ekonomik hedeflere ulaşabilmek için, vergi kanunlarında değişiklik yapmak suretiyle bazı ekonomik unsurlara ya da faaliyetlere vergisel kolaylık ve ayrıcalıklar sağlamak” şeklinde tanımlanabilir.

Vergi teşvikleri yatırım karar aşamasında ve/veya yatırım döneminde yatırımların maliyetini düşürmek ve yatırımın kârlılığını arttırmak suretiyle veya işletmeye geçilen ilk yıllarda firmaların muhatap oldukları yükümlülüklerde yapılacak indirimler, muafiyetler, istisnalar veya yatırıma uygun koşullu finansman sağlamak suretiyle firmaların finansman ihtiyaçlarını azaltarak yatırımların teşvik edilmesini sağlamaktadır.

Uluslararası etkinlik hedefi açısından vergi tarafsızlığının sağlanması her iki vergileme prensibi açısından gerçekleştirilebilir. Eğer bütün ülkeler kaynak prensibine göre vergilendirme yapıyor ise, tasarruflar bakımından tarafsızlık, yani sermaye ithal

tarafsızlığı sağlanacaktır. Ancak, ülkelerin uyguladıkları vergi oranlarının farklılığı yatırımların dağılımında sapmaya neden olacaktır. Bu nedenle, bütün ülkelerin aynı şekilde tanımlanmış vergi matrahına aynı vergi oranlarını uygulamalarını gerektirir.

Vergi dışı faktörleri dışarıda tutup kısıtlayıcı varsayımlarla değerlendirdiğimizde doğrudan yabancı sermaye yatırımcılarının kârlarının vergilendirilmesi bakımından sermaye ithalatçısı ülkelerin çok fazla seçeneğinin olmadığı görülmektedir. Bu nedenlerle, gelişmekte olan ülkelerin doğrudan yabancı sermaye yatırımları açısından cazibe merkezi olmaları bakımından diğer politikalar yanında, vergi politikası önemli bir işlev görebilecektir. Diğer ülkeler ile girişilecek vergi rekabetinde genel olarak düşük vergi oranları ya da doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına tanınacak vergi ayrıcalıklarının kullanımının birbirinin alternatifi olduğu söylenebilir. Doğal olarak, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının arttırılabilmesi bakımından, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının vergilere duyarlılığı kadar, sözü edilen alternatiflerden hangisinin seçileceği, özendirici vergi ayrıcalıklarının tercih edilmesi halinde de en uygun teşvik araçlarının seçimi ve neyin teşvik edileceğinin çok iyi bir şekilde belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

BÖLÜM 3: VERGİ SİSTEMİ VE MALİYETE ETKİLERİ

Devletin anayasal sınırlar içerisinde başvurduğu ve kamu hizmetlerinin finansmanını gerçekleştirmek amacıyla değerlendirdiği çeşitli kaynaklardan elde ettiği gelirlerin tümü “kamu gelirleri” olarak adlandırılmaktadır. Vergiler kamu gelirleri içerisinde %70-%90’lık gibi önemli bir paya sahip olmakla beraber, devletin, gerçek ve tüzel kişilerden ödeme güçlerine göre ve herhangi bir hizmete karşılık olmaksızın, cebri olarak aldığı parasal parasal yükümlülüklerdir (Aktan, 2012: 31).

Bir ülkede; vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin toplamından meydana gelen organik yapının belirli bir zaman diliminde uygulanmasına “vergi sistemi” denilmektedir. Vergi sistemleri ülkelerin politik, ekonomik, hukuki ve sosyal yapıları uyarınca farklı biçimler alabilmektedir.

3.1. VERGİ SİSTEMİ

Çağdaş devlet gelirlerinin en önemlisi olan vergi, devletin ve yetkili diğer kamu kuruluşlarının, kamu giderlerini karşılamak üzere, egemenlik gücünü kullanarak, kanunlara dayanarak, toplumu meydana getiren gerçek ve tüzel kişilerden, ödeme güçlerine göre, karşılıksız olarak, para vb. şeklinde topladığı ekonomik değerlerdir (Akdoğan, 2006:117). Vergilendirme yetkisi, devletin ülke üzerindeki egemenliğine dayanarak vergi alma konusunda sahip olduğu hukuki ve fiili gücüdür (Öncel ve diğerleri, 2010:33). Mutlak iktidarın halk tarafından sınırlandırılmak istenen ilk yetkisi, vergilendirme yetkisi olmuştur (Saban, 2006:49).

Tarihte ilk demokrasi mücadelesi, iktidarların keyfi vergi koymalarına tepki olarak ortaya çıkmıştır. 1215 yılında İngiltere’de imzalanan Büyük Özgürlük Fermanı (Magna Carta Libertatum) ile kralın vergilendirme yetkisi soylular ve din adamları lehine sınırlandırılmıştır. Bu dolaylı da olsa „temsilsiz vergi olmaz’ ilkesi yönünde atılan ilk adımdır. 1628 tarihli Haklar Dilekçesi (Petition of Rights) ve 1689 Haklar Demeci (Bill of Rights)’ de vergilendirme yetkisine yönelik doğrudan adımlar atılmış, kralın parlamentonun onayı olmaksızın vergi koyması kati olarak yasaklanmıştır. 1776 tarihli Bağımsızlık Bildirgesi’nde “temsilsiz vergi olmaz” ilkesi yer almıştır.

1789 Fransız Devrimi’nin önemli nedenlerinden biri kralın keyfi vergiler tahsil etmek istemesidir. Siyasal iktidarın vergilendirme yetkisinin sınırlandırılması İngiltere’de 17.

yy.'da, Kara Avrupası'nda ise 18. yy ve 19. yy.' da gerçekleşmiştir. Osmanlı döneminde 1804 Sened-i İttifak ile padişahın vergilendirme yetkisi ayanlar yararına sınırlandırılmıştır. 1839 yılında ilan edilen Gülhane Hatt-ı Hümayun ile padişah, tek taraflı iradesi ile vergilendirme gücünü sınırlandırmıştır.

1876 tarihli Kanun-u Esasi ile yasaya dayanmadıkça vergi ve diğer mali yükümlülükler konulması yasaklanmıştır. 1924 Anayasası'nda verginin ancak yasa ile tarh ve tahsil edilebileceği belirtilmiştir (Öncel ve diğerleri, 2010:7-9). 1924 sonrası değişen her T.C. Anayasasında verginin yasa ile tarh ve tahsil edilebileceği düzenlemesi korunmuştur. 1420-1650 yılları arasında Batı Avrupa ülkelerinde savaşızsız bir yıl geçmemiştir. Savaşların ve büyüyen ordunun artan harcamalarını finanse etmek, kralların ve lordların daha fazla gelire ihtiyaç duymalarına yol açmış, bu kişiler ise finansmanın tek yolu olarak vergi gelirlerini artırmayı tercih etmişlerdir. Vergi gelirlerindeki artış doğrudan doğruya bireylerin vergi yüklerini artırmış, artan vergi yükleri 16. ve 17. yy'da meydana gelen pek çok ayaklanmanın nedeni olmuştur. Fransa'da 1548 Saintonge, 1578 ve 1595 yıllarında Provence, Brittany, Perigord, Normandy ve Limosi'de meydana gelen ayaklanmalar vergi yükündeki artıştan kaynaklanmıştır.

Batı Avrupa'da 16. yy' da vergi ile ilgili ayaklanmalar meydana gelmiştir. "Vergilendirme yetkisinin kötüye kullanımı" ve "temsilsiz ve sınırsız" vergilemenin tercih edilmesi ayaklanmaların başlıca nedenleridir (Aktan ve diğerleri, 2002:145). 1549 İngiltere'de meydana gelen western isyanı kilisenin, koyunlar ve yünlü kumaşlar üzerinden alınan vergileri artırmasına tepki olarak başlamıştır. İsyanın vazgeçilmesi amacıyla vergilerde düzenlemelere gidilmiştir.

1573-1577 Castile Vergi Direnci (İspanya), halkın vergi politikalarına karşı hoşnutsuzluğu nedeniyle meydana gelen bir ayaklanmadır. Artan askeri harcamalar dolaylı vergilerdeki artış ile karşılanmak istenmiştir. Ayaklanma 1576 yılında kralın vergi sistemi üzerindeki kontrolünü bırakması ve vergi miktarının düşürülmesiyle son bulmuştur. Fransa'da meydana gelen 1593 Croquants ayaklanmasının nedeni havalanın soğuk gitmesi mahsullerin verimini azaltmış olmasına rağmen köylülerden ağır vergilerin alınmaya devam edilmiş olmasıdır. Köylüler Taille adıyla alınan vergileri ödemek istememesi ayaklanmanın nedenlerinden biridir. Kral ayaklanmayı bastırması, köylülerin isteklerini dikkate alarak vergi indirimlerine gitmiştir. Fransa'da meydana gelen 1597 Pancarte İsyanı satış vergilerinin artırılarak vergi yükünün köyden kente

taşınması nedeniyle şehir halkının başlattığı bir ayaklanmadır. Ülkedeki bütün kasabalarda satılan mallar üzerine yüzde beş oranında satış vergisi konulmuş, vergiye muhatap olanlar istisnasız vergileri ödemek zorunda kalmış, Poitiers halkı vergiyi ödememek için isyan çıkarmıştır. Fakat sonuç alınamamış vergiler muhatapları tarafından ödenmiştir (Gökbunar ve Uğur, 2012:195-200).

1982 Anayasası'nın 73. maddesinde Herkes kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacı olduğuna değinilmiştir. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilebileceği veya kaldırılabilirliği belirtilmiştir. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapma yetkisinin Bakanlar Kuruluna verilebileceği vurgulanmıştır.

Verginin tarh ettirilmesi için dört yöntem bulunmaktadır. İdare bu yöntemler aracılığıyla mükelleflerden alacağı vergi gelirini hesaplamaktadır. Verginin tarh yöntemlerinden ilki beyan usulüne göre tarhiyattır. Beyan usulü, mükellefin kendi kazancını en iyi kendi bildiği varsayımı ile mükellefin kendi vergiye tabi unsurlarını (mal, gelir, işlem vb.) vergi idaresinin bir müdahalesi olmaksızın vergi idaresine yazılı olarak bildirmesi yöntemidir. Beyan usulü yöntemi mükellefin itirafı olarak nitelendirilmektedir. İdare, mükellefin veya vergi sorumlusunun beyan ettiği bilgiler doğrultusunda vergi borcunu hesaplamaktadır. Diğerler yöntemler vergi idaresinin tek taraflı gerçekleştirdiği tarhiyatlardır. Bunlar; Re'sen, İkamalen ve İdarece Vergi Tarhından oluşur. Re'sen vergi tarhı, vergi matrahının tamamen veya kısmen defter ve belgelere veya kanuni ölçülere dayanılarak tespitine imkân bulunmayan hallerde idare tarafından gerçekleştirilen tarhiyattır. "İkamalen vergi tarhı, her ne şekilde olursa olsun bir vergi tarh edildikten sonra bu vergiye müteallik olarak meydana çıkan ve defter, defter, kayıt ve belgelere veya kanuni ölçülere dayanılarak miktarı tespit olunan bir matrah veya matrah farkı üzerinden alınacak verginin tarh ettirilmesidir". "İdarece tarh, Re'sen ve İkamalen tarhiyatın yapılamadığı, mükelleflerin verginin tarhı için vergi kanunları ile muayyen zamanlarda müracaat etmemeleri veya aynı kanunlarda kendilerine yüklenen mecburiyetleri yerine getirmemeleri sebebiyle zamanında tarh

edilemeyen verginin kanunen belli matrahlar üzerinden idarece tarh edilmesidir” (Öncel ve diğerleri, 2010:96-99).

Vergi mali kurallara göre hazırlanıp uygulanmaktadır. Mali kurallar iktisat politikalarının belirsizliğini azaltmak ve öngörülebilirliğini arttırmak için uygulanmaktadır (Günaydın ve Eser, 2009:54-55).

Vergilendirme; gelirlere ilişkin kurallara, gelir elde edilmesini arttırmayı veya aşırı bir vergi yükünü önlemeyi amaçlayan gelirlere ilişkin kurallara, gelirler üzerine tavan veya taban getirilmesi esasına dayanmaktadır. Devamlı nitelikte olan vergilendirmeye ilişkin mali kurallar, daha önce açıklanan politikalarından vazgeçilmesini, politikacıların oy maksimizasyonu amacıyla seçim ekonomisi uygulanmak suretiyle mali açıkları arttırma davranışını ve maliye politikasının uygulamasında oluşacak gecikmeleri önler (Günaydın ve Eser, 2009:58).

Verginin temel özellikleri, para ile ödenmesi, karşılıksız olması, zorunlu olması, önceden saptanmış kurallara göre alınması, kamu harcamalarını karşılamak amacıyla alınması, sadece milli sınırlar içindeki vatandaşlardan değil toplum içindeki yabancı uyruklu vatandaşlardan, milli sınırlar dışındaki ülke vatandaşlarından alınmasıdır (Nadaroğlu, 2000:215-216). Vergi, yaşamımızın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Hukuk devleti başlığı altında vergilerin genelliğinin ve eşitliğinin sağlanmasında, sosyal devlet anlayışı içerisinde mali güce göre vergilendirilmenin sağlanmasında, gelir ve servetin vergilendirme yolu ile yeniden dağıtılmasında, planlı kalkınmanın gerçekleştirilmesinde, krizlerle mücadelede vb. pek çok amacın gerçekleştirilmesinde vergi politikalarına başvurulması, vergi politikalarının toplumsal düzen içerisinde sahip olduğu önemi ortaya koymaktadır.

Vergi, gelir elde edilirken, elde edilmiş veya edilecek gelir harcanırken, tasarrufta bulunurken söz konusu olmaktadır. Kanun koyucu vergi politikaları ile mali, ekonomik ve sosyal her açıdan yaşamımıza müdahale edebilmektedir. Uygulanan ve uygulanmak istenen vergi politikaları bu müdahaleler dolayısıyla önemli olmaktadır. Vergi politikaları ekonomik gerçekler doğrultusunda hazırlanmalıdır. Vergi tarifesinin üst dilimlerinden vergilendirilecek olanlar ile vergi politikalarının belirlenmesinde etkin olan kişiler bir arada olmakla birlikte aynı kişi de olabilmektedir. Bunların yanı sıra gelişmekte olan ülkemizde popülist politikaların ve kısa dönemli çıkarların varlığı,

küreselleşme gibi bazı nedenlerden dolayı sağlıklı vergi politikaları oluşturulamamaktadır (Kökocak, 2011:333).

3.2. VERGİNİN TÜRLERİ

Vergiler çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Bunlar; konularına, dolaylı-dolaysız olmalarına, etkilerine, şahıs-mal, geniş-dar tabanlı, objektif-sübjektif, spesifik-advalem ve tek-çok oranlı olan vergi sınıflandırılmalarıdır(Sağbaş, 2011:13-23). Seçim beyannameleri incelendiğinde vergilere dolaylı ve dolaysız vergiler olarak değinildiği görülür. Bu bağlamda dolaylı ve dolaysız vergi ayrımının kullanılmasının ve bu vergilerin neler olduğuna, kimlerin bu vergilerle muhatap olduklarına değinilmesinin yerinde olacağı düşünülmüştür.

“Dolaysız” vergiler; hasılat, gelir veya servete doğrudan doğruya yönelen vergiler olmasına karşın “dolaylı” vergiler; hasılat, gelir veya serveti dolaylı yoldan kavramaya çalışan vergilerdir (Turhan, 1976:265). Finansal gereklilik, vergilerin çeşitlenmesine ve sayılarının artmasına neden olur. Finansal ihtiyaçlardan kaynaklanmayan çeşitli vergilerin varlığı hem devleti hem de mükellefi ilgilendirir. Vergilerin çoğu dolaylı vergiler iken popüler olanı dolaysız vergilerdir. Dolaysız vergilerin çoğu mülkiyet ve gelir vergilerinden oluşur (Bastable, 2003:317-318).

Dolaylı vergi ile dolaysız vergi arasındaki ayırım, vergi mükellefi ile vergi idaresi arasına gerçek veya tüzel kişinin girip girmemesine bağlıdır (Dikmen, 1973:146). Bir verginin dolaylı vergi mi yoksa dolaysız vergi mi olduğu verginin yansımaya ve vergi vermede sürekliliğe göre değerlendirilerek ayrılır. Mükellefin ödediği vergiyi arz ve talep koşullarından yararlanarak, fiyat mekanizması aracılığı ile kısmen ya da tamamen ileri veya geriye doğru sorumluluğunu bir başka mükellefe aktarması işlemine yansıma denir.

Vergiyi ödeyen kişi verginin yasal yükümlüsüdür. Eğer vergi yükümlüsü tarafından yansıtılmışsa yansıtılan kişi verginin fiili yükümlüsüdür. Bir vergi ödendikten sonra yasal olarak başkalarına devri mümkün değilse başka bir deyişle verginin yasal yükümlüsü ile fiili yükümlüsü aynı kişi ise söz konusu vergi dolaysız vergidir. Verginin yasal yükümlüsü ile fiili yükümlüsü farklı ise vergi, dolaylı vergidir. Bir diğer ayırım ölçütü vergi vermede sürekliliktir. Vergi verme yeteneği açısından, vergilerin bazıları süreklilik arz ettiği halde bazıları süreklilik arz etmemektedir. Bazı vergiler periyodik

olarak ve süreklilik arz ederek alınırlar. Süreklilik arz eden vergiler dolaysız vergi grubunu oluşturmaktadır.

Süreklilik arz eden dolaysız vergilere bina vergisi örnek teşkil etmektedir. Vergiyi doğuran olay, verginin tarhi, tebliği, tahakkuku ve tahsili müphem olan zamanlarda gerçekleşiyor. Başka bir deyişle süreklilik arz etmeyen vergiler, dolaylı vergi grubunu oluşturmaktadır. Süreklilik arz etmeyen dolaylı vergilere tüketicinin tercihine göre gerçekleşen tüketim vergileri örnek teşkil eder (Erdem ve diğerleri, 2011:100-102).

Vergiyi ödeyen ile vergi taşıyıcısının aynı olduğu vergilere „dolaysız”, kanuni mükellef ile vergi ödeyicisinin farklı kimseler olduğu, yani yansımanın mümkün olduğu kabul edilen vergilere “dolaylı” vergiler denilmektedir (Turhan, 1976:265). Dolayısıyla vergileri dolaylı veya dolaysız olarak nitelendirilmesi, verginin yansıtılıp yansıtılmamasına bağlıdır.

Verginin yansımaları, vergi borcu olan kişinin bu vergi borcunun tamamını veya bir kısmını bir başka kişiye yüklemesidir. Yansıma sekiz başlık altında toplanır. Hangi hallerde hangi tür yansımanın söz konusu olduğunu şöyle özetlenir; mal veya hizmet satışı yapan kimselerin bu faaliyetlerinden kaynaklanan vergi borçlarının, bu mal veya hizmeti satın alan kişi tarafından kısmen veya tamamen ödenmesi halinde ileriye doğru yansıma söz konusu olur. Bir mal veya hizmeti satın alan kişi bu mal veya hizmetten kaynaklanan vergi borcunu satıcıya ödetmesi halinde geriye doğru yansıma söz konusudur.

Bir mal veya hizmetin vergisi, mal veya hizmet üzerine konulan ek bir fiyattan karşılanması halinde çapraz yansıma söz konusudur. Yansıma kanun koyucunun isteği doğrultusunda gerçekleşmesi halinde kanuni yansıma, kanunda öngörülmeyle gerçekleşmesi halinde fiili yansıma söz konusudur. Verginin belirli kişilere yansıtılması halinde sınırlı, ekonomi bünyesindeki tüm kesimlerine yansıtılması halinde sınırsız yansıma söz konusudur. Ödenmiş veya yansıtılmış bir verginin herhangi bir kişi veya kesim üzerinde kalması halinde verginin yerleşmesi söz konusudur. Herhangi bir verginin oranındaki artışının gelir dağılımı üzerinde etki yaratması halinde mutlak, kamu harcamaları sabit kalmak kaydıyla, yürürlükte bulunan herhangi bir verginin kaldırılıp yerine yeni bir verginin konulması, konulan verginin gelir dağılımını etkilemesi halinde diferansiyel yansıma söz konusudur. Verginin görünüşte yansımaları

halinde biçimsel, vergiyi en son taşıyacak kişinin üzerine yansması halinde efektif yansıma söz konusudur (Pehlivan, 2006:175-179).

Neo-klasik büyüme modeli çerçevesinde Solow (1956)'a göre, vergilendirmenin uzun dönemde büyüme üzerinde etkisi yoktur. İçsel büyüme modeli çerçevesinde dolaylı ve dolaysız vergilerin uzun dönemde büyüme üzerinde olumsuz etki yarattığı ortaya çıkmaktadır. Dolaysız vergilere nazaran dolaylı vergilerin büyüme üzerindeki etkileri daha kısıtlıdır. Siyasi partiler mevcut yerlerini korumak ve yeniden seçilebilmek için vergilerle ilgili düzenleme yapması gerektiğinde dolaylı vergileri tercih edecektir.

3.3. VERGİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

Gelir; üretim ve hizmet süreçleri sonucu elde edilen parasal ya da nesnel getirdir. Esasen gelir farklılıklarının açıklanmasına ilişkin olan gelir dağılımı, bir ekonomide belirli bir dönemde yaratılan gelirin kişi, toplumsal grup ve üretim faktörleri arasında bölüşülmesini ifade etmektedir.

Ekonomi teorisi brüt gelire ilgilenebilir. Çünkü bir ülkede bir yılda meydana getirilen mal ve hizmetlerin bütünü ekonomik birimler arasında paylaşılması sürecinde öncelikle karşılaşılan brüt gelirdir. Buna faktör gelirlerinin dağılımı veya birincil dağılımı da denilmektedir. Birincil gelir dağılımı; belirli bir dönem süresince piyasada üretim faaliyetlerine iştirak edilerek veya üretim açısından gerekli olan sermayeyi üretim sürecinde kullanarak elde edilen gelirin dağılımıdır.

Piyasa ekonomisinde servet ve gelir dağılımı; miras kanunları, doğuştan kazanılan yetenek, eğitim imkânları, sosyal sınıflar arasındaki mobilite ve piyasanın yapısı gibi değişik faktörlere bağlı olarak, belli derecelerde olmak üzere eşit veya eşit olmayan şekilde ortaya çıkmaktadır. Bahse konu belirtilen faktörlere bağlı olarak ortaya çıkan gelir dağılımı durumu, bazı iktisatçılarda adil; bazılarında az adil ve diğer bazılarında göre ise daha adil olarak addedilmektedir.

Gelir dağılımında köklü değişiklikler meydana getirmenin en etkili yöntemi temel bölüşüm ilişkilerini farklılaştırmaktır. Devlet, gelirin elde edilme aşamasında yapacağı müdahaleler ile gelir dağılımındaki eşitsizliklerin asli sebeplerini bertaraf edebilir. Söz konusu müdahaleler temel olarak servet dağılımının, eğitim olanaklarının ve faktör fiyatlarının değiştirilmesi olarak ortaya çıkmaktadır.

3.4. VERGİNİN EMEK ARZI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Emek arzı ücretin bir fonksiyonu olduğundan, vergilerin emek ile ilişkisi olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Bu nedenle de emeğin vergilendirilmesi doğal olarak da ücrete de yansıyan bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Farklı sonuçları gösterse bile emek ve ücret arasındaki ilişkiden dolayı vergilendirme bu noktada temel belirleyici etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Karşıt bir gösterge temelinde işleyiş olmaktadır. Yani emeğe konulan vergi artıkça doğal olarak emek üzerinden elde edilen gelirden ters bir şekilde azalmaktadır. Kısacası ters bir orantı mevcuttur. Bu durumun bu şekilde oluşması hem işveren açısından sorun teşkil etmekte hem de çalışanlar açısından bazı sorunların temeli olarak görülmektedir. Doğal olarak çalışan kişiler daha fazla gelir elde etmek için daha çok çalışmakta fakat kazandıkları ücreti ise daha az harcama yoluna gitmektedirler. Bu nedenle de emek ve vergi arasında ters bir ilişki durumu ortaya çıkmaktadır (Nemli, 1990: 160).

Vergi üzerinden yapılan indirim emeğin fazlalığı açısından da etkiler ortaya çıkarmaktadır. Özellikle emek ve arz ilişkisi göz önüne alındığı zaman indirimin daha fazla arz yaratma açısından daha çok öneme sahip olduğu görülmektedir. Verginin tutarı düştükçe kişilerin çalışma durumları da aynı ölçekte artmaktadır (Sivrekli Demircan, 2003: 105).

Kısaca;

- Emeğin vergisi artıkça kişilerin daha fazla kazanç için çok çalışmayı tetiklediği,
- Emeğin vergilendirilmesi arz kavramını olumsuz etkilemekte,
- Çalışanlar açısından harcama kısıntısına dönüşmekte,
- İşverenler açısından arz sıkıntısının yaşanmasına neden olmaktadır.

3.5. VERGİNİN TASARRUF ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Kamu sektörünün, makroekonomik istikrarsızlık dönemlerinde, ekonomik yapıların önem seviyesinin giderek artması ve sektörel hayatın bu konudaki isteklerinin de arttığı açık bir şekilde görülmektedir. Kısacası emek talebi arttığı için kişilerin veya kurumların tasarruf ettikleri miktarda azalmasına zemin hazırlamaktadır. Genel olarak birçok kaynak hangi tür vergilerin tasarrufa etki ettiğini araştırılması ile beraber net bir söylem de ortaya çıkmamaktadır. Genel bir ortak kanı ise gelir vergisinin artan oranlı

bir tarifeyle bağlı olmasından dolayı daha çok gelir vergisi tasarruf üzerinde etki ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle de gelir vergisi genel manada tasarruflara direkt olarak etki etmektedir. Kişilerin tasarruf yerine harcamaya yönelmesi de bu noktada ortaya çıkmaktadır. İnsanlar birikimleri üzerinden alınan vergi yerine daha fazla harcama daha az iş yapma yoluna gittikleri açık bir şekilde görülmektedir (Turhan, 1998: 335-337).

Ekonomik yükseltme seviyeleri dikkate alındığında, performansın belirleyicisi olarak en temel noktanın tasarruf olduğu ortaya çıkmaktadır. Tasarruf üzerinden alınan vergiler de sistemsal olarak en temel değerler üzerinde oturtulmaktadır. Gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde de tasarruflar vergi ile kesilmiştir. Bu nedenle de yapılan tasarrufların sistem nedeni ile azalmasından dolayı ekonomik sistemin büyümesinin temelinde yer alan tasarruflar nedeni ile yavaşladığı da açık bir şekilde görülmektedir (Ulusoy ve Karakurt, 2002: 104).

Kısaca;

- Büyümenin temel noktalarından biri tasarruflardır,
- Tasarrufun artması büyümeyi de olumlu şekilde etkilemektedir,
- Tasarrufu etkileyen birçok nedenin başında vergi politikaları gelmektedir,
- Verginin yüksek olduğu bu kesimde bireysel tasarruflar azalmaktadır,
- Kişileri daha çok tüketmeye sevk etmektedir,
- Daha fazla tüketim ise milli gelire zarar vermektedir.

3.6. VERGİNİN YATIRIMLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Ülkelerin en temel ekonomik büyüme araçları genel olarak vergiler ve tasarruflar üzerinden geçmektedir. Doğal olarak da yapılacak gelecek planlamaları da vergiler üzerinden olmaktadır. Yapılacak olan yeni yatırımlar ise vergi indirimleri ile desteklenerek daha fazla yatırıma teşvik edilmektedir. Yapılacak olan yeni yatırımların alanlarına göre devlet vergi teşviki uygulaması yaparak daha fazla yatırım yapılmasının önünü açmaktadır. Özellikle eğitimsel ve sağlık alanlarına yapılan yatırımlarda daha fazla vergi indirimi uygulanarak bu alanların daha kaliteli olmasının önü açılmaktadır. Bu sayede toplam kazançta yükselmektedir. Kısacası yapılan vergi indirilmeleri ile devlet aslında bir takım hizmetleri de kendi üzerinden atmaktadır (Maliye Enstitüsü Konferansları, 1980: 59).

Sistemin oluştuğu bu ana mantık temelinde değerlendirildiğinde kişisel kazancın ve yapılan yatırımların ne gibi büyük etkilere yol ağtığı da açık bir şekilde görölmektedir. Bu sayede ekonomik büyümenin de yolu açılmış olmaktadır. Kişiler hem kendi kazançlarını artırmakta hem de devletin büyüme stratejilerine hizmet etmektedir. Bu da aynı zamanda toplumsal refahın da artmasına zemin hazırlamaktadır. Yapılacak işlemlerin temel etki değerlendirilmesi göz önüne alındığı zaman daha çok karmaşık sistemin düzenlenmesi de sağlanacaktır. Bu sayede birden fazla etkinin olacağı vergi indirimi hem kişisel kazanca hem de ülkesel kazanca hizmet etmektedir. Bu sayede yapılan tüm indirim ve değişim ülkesel bir değer etrafında ortaya çıkmaktadır. Gelişimin temeli olan büyüme bu noktada kendini göstererek çok daha fazla kazancın ve yatırımın da önünü açmaktadır. Kısacası vergi indirimi eşitir ekonomik büyümenin oluşması ve ülkesel değerin en üst seviyeye çıkması anlamıdır (Özakçaoğlu, 2010).

3.7. VERGİNİN MALİYET VE EKONOMİ ÜZERİNE ETKİLERİ

Kamusal ihtiyaçların giderilmesine yönelik kamu hizmetlerinin devlet tarafından karşılanması vergilerin tahsil edilmesini zorunlu kılar. Ülkelerin siyasi yapıları ve gelişmişlik derecelerine göre özellikle gelir üzerinden alınan dolaysız vergiler; vergi indirimleri, vergisel teşvik mekanizmaları ve vergi denetim mekanizmaları yoluyla ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkilere sahiptir. Harcamalar üzerinden alınan dolaylı vergiler ise; tüketimin azaltılması, tasarrufların teşviki ve yurtiçi sanayinin gelişmesine katkı sağlaması yönünden önemlidir. Ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanması tüm ülkelerde önemli olmakla birlikte; özellikle gelişmekte olan ülkelerde ön plana çıkan temel ekonomik amaçlardan biri olmuştur. Fakat gelişmiş ülkeler belli bir büyüme hızını muhafaza etmek gibi daha kolay bir çaba içinde olurken; gelişmekte olan ülkeler belli bir büyüme seviyesine ulaşma ve bununla birlikte ekonomik kalkınma çabasına girmişlerdir. Ekonomik büyümeyi gerçekleştirmek iktisat politikası ile birlikte aynı zamanda maliye politikasının da temel amaçlarından biridir. Ekonomik büyüme ve kalkınma maliye politikasının uzun dönemli amacıdır (Siverekli Demircan, 2003: 97).

Arz-yönlü vergi politikasını savunanlar, gerek gelişmiş ve gerekse gelişmekte olan ülkelerde vergi indirimlerinin ekonomik büyüme üzerinde olumlu sonuçlar doğuracağını iddia etmektedirler. Bu iktisatçılara göre; ekonomik büyümenin hızlanması ile birlikte vergileme kapasitesi de genişleyecek ve sonuçta vergi gelirleri artacaktır. Arz-yönlü vergi politikasını savunanlar, vergi tarifesinin yapısının büyük

önem taşıdığını, dik artan oranlı bir tarifenin mümkün olduğunca ılımlı bir artan oranlılığa ve hatta tamamen düz oranlılığa dönüştürülmesini önermektedirler. Buna göre vergi indirimleri uzun dönemde bireylerin tüketim yerine tasarrufa yönelmelerini ve boş durma yerine çalışmaya yönelmelerini sağlayarak vergi gelirlerini ve toplam piyasa üretimini arttırır. Vergi oranlarının indirilmesi görece fiyatları pozitif şekilde etkileyecek ve bu etki toplam piyasa üretiminin (GSYİH) artması ile sonuçlanacaktır.

Toplumsal hayatta meydana gelen ekonomik, sosyal, siyasal, demografik kültürel ve teknolojik gelişmeler vb. nedenlerle sürekli artma eğilimi içinde olan kamu harcamaları karşısında, kamu gelirlerinin artırılması kamu maliyesi açısından önemli bir sorundur. Özellikle günümüzde vergi hâsılatının artırılmasına yönelik geliştirilen çeşitli mali politikalar arasında vergi oranlarının düşürülmesinin gerekliliği görüşü ön plana çıkmıştır. Bu konuda Amerikalı iktisatçı A. Laffer; 1970’li yılların sonları itibariyle Keynesyen İktisat Politikası’nın savunduğu görüşleri eleştirmiş ve yerine J.B. Say’in “her arz kendi talebini yaratır” görüşünü yeniden gündeme taşımıştır (Armağan, 2007: 246).

Laffer; çağdaş iktisadi sorunların temelini üretimin talebi karşılamaması olduğu, dolayısıyla üretimi teşvik edecek iktisadi politikaların geliştirilmesine, bunu destekleyici olarak da vergi indirimleri politikalarının uygulanmasıyla toplam piyasa üretiminin ve toplam vergi gelirlerinin artacağını savunmuştur. Laffer’in bu görüşleri daha sonra bazı iktisatçıların da katılımı ile literatüre “arz yönlü iktisat” veya “arz yönlü vergi politikası” olarak girmiştir (Armağan, 2007: 246-247).

Laffer’in ortaya attığı bu teori ilk olarak 14. yüzyılda İbni Haldun tarafından 1371’de ünlü Mukaddime adlı eserinde şöyle ele alınmıştır: “Toplumun (hanedanın) oluşumunun başlangıcında vergiler, küçük matrahlar karşılığında yüksek vergi hasılatı sağlar. Toplumun genişlemesiyle birlikte vergiler büyük matrahlara karşılık düşük vergi hasılatı sağlar”. Aynı eserin devamı şu şekildedir: “Vergi konuları üzerine düşük vergiler yüklendiğinde bu, yükümlülerin çalışma ve bir şeyler yapma arzularını geliştirir. Düşük vergiler vergi yükümlülerini tatmin edeceği için, kültürel teşebbüs büyür ve artar. Öte yandan kültürel teşebbüsün büyümesi ile birlikte, yükümlülere tarh edilen vergi miktarı genişler. Sonuç olarak kişisel matrahların toplamı ile vergi gelirleri artmış olur” (Armağan, 2007: 248). Literatürde vergi hâsılatındaki azalma olarak ifade edilen “vergi erozyonu”; genellikle vergi harcamaları, yasal boşluklar, vergi kaçakçılığı

ile vergiden kaçınma gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Vergi erozyonu sonucunda vergi matrahının daralmasına bağılı olarak vergi gelirleri düşeceğinden, vergi hâsılatını artırmak için devlet yüksek vergi tarifeleri kullanmak zorunda kalmaktadır. Bu durum, özellikle kayıtlı mükellefler üzerinde baskı oluşturabileceği için vergi kayıp ve kaçaklarına neden olabilecektir. Hem vergi erozyonunun önlenmesi hem de optimal bir vergilemenin gerçekleştirilebilmesi açısından; vergi oranlarının düşürülmesi, vergi kanunlarının basit, açık ve anlaşılır hale getirilmesi, belirli kişi ve faaliyetlere vergi imtiyazları tanınmayarak vergileme maliyetlerinin azaltılması yoluna gidilmeli ve böylece vergilemede etkinlik gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır. Eğer vergide muafiyet, istisnalar geniş ve vergi oranları yüksek tutulursa vergilemede yeterlilik ve adalet ilkesi gerçekleştirilemeyecek, dolayısıyla vergilemede verimlilik söz konusu olamayacaktır (Armağan, 2007: 248).

BÖLÜM 4: VERGİLERİN İŞLETMELERE OLAN ETKİLERİNE YÖNELİK YAPILAN ALAN ARAŞTIRMASI

Yapılan çalışmanın literatür bilgilerini somut örneklerle açıklamak için mülakat uygulaması yapılmıştır. Mülakat tekniği kullanarak, vergi gibi önemli bir sosyal konu üzerinde, uzman ya da uygulayıcı kişilerle görüşmeler yapılarak bu kişilerin rakamlarla ifade edemeyecekleri duygu ve düşüncelerini ortaya koymaları amaçlanmıştır. Görüşme yapılacak kişiyle, ne zaman, nerede görüşme yapılacağı hakkında mutabakata varılmıştır. Görüşmede sorulacak sorular, önceden planlanmış, vergi hususunun bütün boyutlarını yansıtacak şekilde, sorular özenle seçilmiştir. Görüşmelerin öncesinde ve sonrasında çalışmanın önemine binaen, katkılarının önemi vurgulanmıştır. Görüşmeye katılan kişilerin, duygu ve düşüncelerini olduğu gibi yazıya geçirebilmek için, ses kayıt cihazı ile kayıt işlemi yapılmış, daha sonra yazıya geçirilmiştir.

Yapılan bu mülakat uygulamasında;

- Mülakata katılan kişilerin, kendilerini daha rahat ifade edilme olanağı olmuştur.
- Araştırmada daha somut ve kalıcı bilgiler elde edilmiştir.
- İşletme analizinin direkt yönetici açısından değerlendirilmesi sağlanmıştır.
- İşletmeler yaşadığı sorunları daha ayrıntılı anlatma olanağı bulmuştur.
- Vergilerin nasıl etki oluşturduğu daha geniş bir anlamda ifade edebilmiştir.
- Vergilerin devlete ve işletmelere olan etkileri, işletme açısından daha açık bir şekilde görülmüştür.
- Mülakat uygulaması ile daha kaliteli bilgi sunumu gerçekleştirilmiştir.
- Katılımcılar daha çok zaman ayırmış ve içtenlikle yanıtlamıştır.
- Kişilerin yanlış ve uydurma bilgi verme olasılığının çok düşük olduğu görülmüştür.
- Katılımcılar istek ve taleplerini açıklamıştır.
- Sorulara daha kapsamlı ve açıklayıcı cevap vermişlerdir.

- Elde edilen cevapların analiz edilip, değerlendirilmesinde mülakat yapılan kişinin özellikleri de dikkate alınmıştır.

-Yapılan çalışmanın muhatabı olan işletmelere belirli kalıplar içerisinde değil de daha geniş anlatım imkânı sunulmuştur.

Mülakat yöntemi, bu araştırma için tercih edilmiştir. Örneğin, İşletme amacınız nedir? Bunun gibi bir soru yöneldiğinde katılımcıların bunu bir seçenek yerine birkaç farklı seçenek ile açıklaması, işletmelerin daha fazla katılımını sağlamıştır. Kişisel olarak gerçekleştirilen bu yöntem ile katılımcıların daha fazla bilgi vermesi sağlanmıştır. Yine başka bir örnek üzerinden değerlendirme yapıldığında, işletmelerin yaşadıkları sorunları anlatması sorusunda ortaya çıkmıştır. Katılımcıların rahat ve geniş anlatım olanağı ile soruya daha ayrıntılı cevaplar vererek araştırmanın nihai bir amaca ulaşmasına da katkı sağlamaları amaçlanmıştır.

Tüm bu belirtilen nedenlerden dolayı yapılan bu çalışmada mülakat uygulaması tercih edilmiştir.

4.1. ARAŞTIRMANIN İÇERİĞİ

Araştırma, İstanbul'un Şile ilçesinde faaliyet gösteren orta ve küçük ölçekli toplam 20 işletme ile yapılmıştır. Araştırmam için hazırlamış olduğum mülakat soruları işletme yetkilerine sorularak cevaplamaları istenmiştir. Bu sayede vergilerin işletmelere ne gibi etkileri olduğunu somut veriler ile ortaya koyarak araştırma içeriğinin oluşturulması sağlanmıştır.

4.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmamız, daha önceki yıllarda yapılmış olan işletmeler üzerinde vergilerin ne gibi etkilerinin olduğunun belirlenmesine yönelik yapılmış olan çalışmalar dikkate alınarak, bu etkinin İstanbul / Şile özelinde ne gibi etkileri olduğu ortaya konacaktır. Bu nedenle hazırlamış olduğumuz mülakat ile bu sorunun yanıtını ortaya çıkartmak amaç edinilmiştir. Bu araştırma ile birlikte vergilerin işletmelere doğrudan veya dolaylı bir şekilde nasıl etkide bulunduğu ortaya konacaktır.

4.3. VARSAYIMI VE SINIRLARI

Araştırmada;

- Ele alınan örneklem grubunun uygulanan mülakat formuna doğru ve yansız olarak bilgi verecekleri,
- Tespit edilen araştırma yöntemiyle araştırmamıza katılan kişilerin vereceği cevaplar ile vergilerin işletmelere olan etkilerinin neler olacağı,

- Seçilen örneklem grubunun evreni temsil edebilecek nitelik ve nicelikte olacağı, temel varsayımlarından hareket edilecektir.

Araştırmanın kapsamı literatür taraması ve alan araştırması olmak üzere iki kısımdan oluşacaktır. Araştırmamızda mülakata katılan, tekstil sektörü, ayakkabı sektörü, hizmet sektörü, akaryakıt sektörü, imalat sektörü, toptan ve perakende ticaret sektörü, sağlık sektörü, finans sektörü ve kuyumculuk sektörü gibi sektörlerde faaliyet gösteren 20 işletme yöneticisinin vermiş olduğu cevaplar ayrıntılı olarak çözümlenip çalışılacaktır.

Mülakat yapılan işletmeler ve sektörleri;

- Tekstil Sektörü; Tekstil Atölyesi,
- Ayakkabı Sektörü; Ayakkabıcı,
- Hizmet Sektörü; Lokanta, Yemek Firması, Güzellik Salonu, Oto Yıkama, Elektrikçi, Su Tesisatçısı, Berber, Cafe, Simit Sarayı,
- Akaryakıt Sektörü; Petrol İstasyonu,
- İmalat Sektörü; Ekmek Fırını,
- Toptan ve Perakende Ticaret Sektörü; Toptancı, Bakkal, Manav, Kasap, Büfe İşletmecisi,
- Sağlık Sektörü; Özel Hastane,
- Finans Sektörü; Döviz Bürosu,
- Kuyumculuk Sektörü; Kuyumcu, olarak sıralayabiliriz.

4.4. MÜLAKAT BULGULARI

Soru 1-) İşletme üzerinden elde etmiş olduğunuz gelir, giderlerinizi ne ölçüde karşılamaktadır? İşletme Amacınız nedir? Hangi sektör üzerinde işletme işini yapmaktasınız?

- 1- **Tekstil Sektörü; Tekstil Atölyesi:** Her işletmenin hedefi yapmış olduğu iş ile maksimum geliri elde ederek güzel bir kâr kazancını elde etmektir. Bu nedenle de bizimde en büyük amacımız budur. Bu sayede hem bir kazanç kapısı elde etmiş oluyoruz, hem de birçok insanın bu işletmemiz ile istihdam edilmesini sağlamaktayız. Biz tekstil atölyesi olarak hizmet vermekteyiz. Bu nedenle bizim yapmış olduğumuz iş aynı zamanda ülke ekonomisine de ihracat yolu ile katkı sağlamaktadır. Fakat son zamanlarda ülkemizde yaşanan birçok olumsuz gelişme

nedeni ile işlerimiz durma noktasına gelmiştir. Bu sebeple şu an için gelir-gider dengesi bizim için eksi yönde çalışmaktadır. Birkaç aydır işletme olarak açık vermekteyiz.

- 2- **Ayakkabı Sektörü; Ayakkabıcı:** Ülke ekonomisi ve ülke ilişkilerimiz ihracat yaptığımız ülkeler ile kötü olduğundan bizim işlerde son derece kötü durumdadır. Bizim gibi birçok atölyede aynı durumdadır. Çalışan işçilerimizin paralarını bile karşılamakta zorlanmaktayız.
- 3- **Hizmet Sektörü; Lokanta:** Yaklaşık olarak 40 personel ile hizmet veren bir işletmeyiz. Bu nedenle müşterilerimize en kaliteli hizmeti sunarak gelirimizi ve kârımızı en üst seviyeye çıkarmak işletme amacımızın temelini oluşturmaktadır. Eskiye oranla işlerimiz biraz düşük olsa da elde etmiş olduğumuz gelir giderlerimizi karşılamaktadır. Aynı zamanda belirli bir oranda da kâr sağlamaktadır.
- 4- **Hizmet Sektörü; Yemek Firması:** Özel günler, organizasyonlar ve birçok yer için yemek yapmaktayız. Piyasaların pahalı olması almış olduğumuz ürünlerin yüksek fiyatlı olması gibi birçok neden gelirimizi en alt seviyeye çekmektedir. Günü kurtararak işletmemizin devamını sağlamaktayız.
- 5- **Hizmet Sektörü; Güzellik Salonu:** Amacımız işimizi en iyi şekilde yaparak bir dünya markası haline dönüşmektir. Bu nedenle şu an için İstanbul'da 10 şubemiz bulunmaktadır. Bu sayıyı daha da artırarak hem ülkemizde hem de yurt dışında bir marka haline gelmek istiyoruz. Şu an için elde ettiğimiz gelir çok iyi seviyededir. Daha iyisi için uğraşmaktayız. Bu nedenle gelir gider açısından herhangi bir sorunumuz bulunmamaktadır.
- 6- **Hizmet Sektörü; Oto Yıkama:** Amacımız paramızı kazanarak geçimimizi sağlamaktır. Çünkü şu an için gelirimiz oldukça düşüktür. Bu nedenle de çoğu zaman kira, elektrik ve eleman parasını bile vermekte zorlanmaktayız. Bizim için gelir-gider açısından bir uçurum vardır.
- 7- **Akaryakıt Sektörü; Petrol İstasyonu İşletmesi:** Bağlı olduğumuz şirketin amacı doğrultusunda müşterilerimize hizmet sunumu yapmaktayız. Amacımız hem şirketimizin hem de işletmemizin en yüksek kârı elde etmesini sağlamaktır. Gelir olarak normal bir seviyedeyiz. Bu kadar yoğun çalışmamıza rağmen düşük bir kârımızın olmasının birçok nedeni vardır. Bunun başında da vergiler gelmektedir.

Fakat politikalar gereği şu an için gelir-gider dengemizde bir sorun bulunmamaktadır.

- 8- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Kasap:** Geçimimizi sağlayacak bir kâr elde etmek en büyük amacımızdır. Birçok kötü olaydan, geçim sıkıntısından, insanlarda para olmamasından, hayvan olmamasından vs. birçok nedenden ötürü işlerimiz kötü bir seviyededir. Bu da gelirimizin giderimize yetmemesine neden olmaktadır.
- 9- **Hizmet Sektörü; Elektrikçi:** Biz para kazanmayı unutalı yıllar oldu. Amacımız gün kazancımızı sağlayarak karın tokluğuna çalışmak oldu. Gelir gider kelimeleri bile bizim için çok uzak kavramlar haline dönüşmüştür.
- 10- **Hizmet Sektörü; Su Tesisatçısı:** Büyük inşaat firmaları olduğu için bizim para kazanmamız oldukça zorlaştı. Ancak küçük işler ile para kazanmaya çalışıyoruz. Bu da hiçbir şeye yetmemektedir.
- 11- **Hizmet Sektörü; Berber:** Amacımız paramızı kazanıp aile geçimimizi sağlamaktır. İnsanların saçı sakalı uzadığı için bizimde gelirimiz çok şükür iyidir.
- 12- **İmalat Sektörü; Ekmek Fırını:** İnsanların en temel gıdası olan ekmeği temiz ve kaliteli bir şekilde yaparak insanlara hizmet etmek en büyük amacımızdır. Bizim sektör mecburi bir sektör olduğu için insanlarda sürekli olarak ekmeğini almaktadır. Gelirimizi giderimizi karşılayacak derecededir. Şu an için bir sorun yoktur.
- 13- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Toptancı:** Halkımızın ihtiyaçlarını ve bazı küçük işletmelerin ihtiyaçlarını karşılamak için kurulduk. Elde ettiğimiz gelir maalesef giderimize ve hiçbir şeyimize yetmemektedir. Bu nedenle de sürekli olarak bir ekonomik sıkıntı içinde yaşamaktayız.
- 14- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Bakkal:** Ekmeğimizi kazanmanın peşindeyiz, işlerimiz çok durgun bu nedenle de gelirimiz bırakın gideri mal almaya bile yetmeyecek seviyededir.
- 15- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Manav:** Bu zamanda bir yer işletmek çok zor oldu, her şey çok pahalı olduğundan bizde ancak günlük nafakamızı kazanır hale geldik. Çoğu zaman açık vererek borçlanmaktayız.
- 16- **Finans Sektörü; Döviz Bürosu:** Paranın tüm hareketleri bizi etkilemektedir. Bu bazen lehimize bazen de aleyhimize olmaktadır. Bazı zamanlar güzel kazanç elde

ederken bazı zamanlarda dibe vurmaktayız. Şu an dip dönemimiz. O nedenle gelir-gider diye bir durum şu an yok bizim için.

- 17- **Sağlık Sektörü; Özel Hastane:** Amacımız insan sağlığına bir nebze fayda sağlamaktır. Her şeyin bir bedeli olduğu gibi bu hizmetinde bedeli vardır. Bu bedeller neticesinde şu an için elde ettiğimiz gelir giderimizi karşılamaktadır. Bu nedenle de maddi açıdan bir sorunumuz yoktur.
- 18- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Büfe İşletmesi:** Yıllardır bu işi yaparım. Amacım para kazanmaktır. Gelirimi giderimi karşılamasaydı, yıllardır bu işi yapmazdım.
- 19- **Hizmet Sektörü; Simit Sarayı:** Kaliteli bir hizmet en büyük amacımızdır. Birçok nedenden ötürü gelir gider dengemiz yok denecek kadar azdır.
- 20- **Hizmet Sektörü; Cafe:** Eğlence sektörü içinde olduğumuz için insanların bu aralar eğlenmeye vakti yok. Hep geçim sıkıntısı derdi bu da doğal olarak bizim işleri etkilemektedir. Gelirimizi giderimizi karşılamamaktadır.

Tekstil sektörü, ülkemizde yaşanan ekonomik krize atıfta bulunarak, gelirinin düştüğünü, ayrıca yurtdışı satışlarının beklenen gelirinden daha az olduğunu söylemiştir. Soruya cevap veren diğer işletmenlerin yorumlarının genel analiz değerlendirilmesi yapıldığında ilk soruya çoğunlukla aynı doğrultuda yanıtlar verildiği görülmektedir. Her işletmenin en temel amacı kâr elde etmektir. Bu nedenle de işletmeler kârlılık seviyesini göz önüne alarak işletme tercihi yapmaktadır. Bazı işletmelerin dönemsel sorunlar yaşadığı açık bir şekilde görülmektedir. Özellikle ülkenin genel durumu ile ilişkili olarak işletmelerin bazı sorunlar yaşadığı görülmektedir. Gelir-gider dengesi açısından bir analiz yapıldığında ise bazı işletmelerin bu döngüyü sağladığı tespit edilmiştir. Bazı işletmeler ise yaşadıkları sıkıntıları anlatmışlardır. Genel sorunları iş durumunun ve alım gücünün düşük olması sebebi ile işletmelerinin kâr düzeylerinin beklentilerin çok altında olduğunu belirtmişlerdir.

Soru 2-) İşletme olarak genel anlamda yaşadığınız sorunlar nelerdir? Neden bu sorunları yaşamaktasınız?

- 1- **Tekstil Sektörü; Tekstil Atölyesi:** Biz işletme olarak şu an pazar sorunu yaşamaktayız. Özellikle dış politikada yaşanan gelişmelerin etkisi ile ihraç olarak sunduğumuz ürünleri çoğu zaman satamamaktayız. Bu da ciddi anlamda

ekonomik sorun doğurmaktadır. Kısacası hem ekonomik hem pazar sorunu bizim en büyük sorunlarımızdır.

- 2- **Hizmet Sektörü; Lokanta:** Her işletmede olduğu gibi dönem dönem bizim işletmede de bazı sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunların temelinde güçlü bir ekonomimizin olmamasıdır. Çoğu zaman dış ticarete yüklendiğimiz için iç pazar işlemlerini askıya almaktayız. Bu da dış ticarete yaşanan sorun olduğu dönemlerde işimizi durma noktasına getirmektedir.
- 3- **Hizmet Sektörü; Yemek Firması:** İşletme olarak en önemli sorunumuz gelirimizin bize yetmemesidir. Kaba bir hesap ile bakıldığında aylık gider 10 bin TL gelir 12 bin TL olmaktadır. Bu da bizim sadece iki bin TL gibi bir rakama bir ay çalıştığımız göstermektedir. Bu para içinden de ev masrafları, vergiler gibi birçok gider karşılandığında her ay eksiye gitmekteyiz.
- 4- **Hizmet Sektörü; Elektrikçi:** Daha çok kalifiyeli eleman sorunu yaşamaktayız. Bu da mesleki eğitime yeteri kadar önem verilmemesinden kaynaklanmaktadır.
- 5- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Manav:** Eğer küçük bir işletme iseniz her daim en büyük sorununuz ekonomik problemlerdir. Bu da işletme olarak yapacağınız her türlü adımı da engellemektedir.
- 6- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Büfe İşletmesi:** İşletmelerin yaşadığı sorunları genel olarak incelediğimizde bizim de aynı sorunu yaşadığımız görülmektedir. Kısaca, ekonomik, alt yapı, vergiler, kira vs. gibi birçok sorun işletmemizi etkilemektedir.
- 7- **Hizmet Sektörü; Oto Yıkama:** Sistemsal olarak ülkenin yaşadığı her sorun bizi de etkilemektedir. Bu nedenle de ülkeye bağlı bir sorun ağıımız bulunmaktadır.
- 8- **Hizmet Sektörü; Cafe:** İşletmemizin en büyük sorunu ekonomidir. Ekonominiz ne kadar sağlam olursa o derece yatırım yapar karşılığını alırsınız.
- 9- **Hizmet Sektörü; Berber:** Her dönem ayrı sorun ile karşılaşıyoruz. Hangi sorunumuzu anlatalım ki... Bu nedenle de genel olarak bütün sorunlar bizim için vardır.
- 10- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Toptancı:** Her işletmenin ayrı sorunu vardır. Bazı işletmelerin ekonomik bazılarının da iş ile ilgili sorunları vardır. Bizim sorunumuz da müşteri olmamasıdır.

- 11- **İmalat Sektörü; Ekmek Fırını:** İnsanlar yeteri kadar para kazanmadığı için harcaması da az olmaktadır. Doğal olarak bizim işlerde bu durumdan etkilenmektedir. Kısacası ekonomik yetersizlik bizim en büyük sorunumuzdur.
- 12- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Kasap:** Para olmayınca hiçbir şey yolunda gitmez. Bizim işletmede de bu durum aynı şekilde geçerlidir. Para yok, sorun çok. Tasfiye sürecine geçmek üzereyiz.
- 13- **Hizmet Sektörü; Oto Yıkama:** Kira giderimizin çok olması bizim en büyük sorunumuzdur. Bu memlekette düşük kira diye bir şey kalmamıştır. Bu nedenle de kira sorunumuz bakidir.
- 14- **Hizmet Sektörü; Berber:** Ekonomik sorun her sorunun temelidir. Dolayısı ile ilk sorun budur. Bu sorun olduğu için de diğer sorunları da beraberinde getirmektedir.
- 15- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Kasap:** Kaliteli mal bulma konusunda çok fazla sorun yaşamaktayız. İstedığımız ürünleri bulamadığımız için satış yapamamaktayız. Bulduğumuz mallarda yeterli olmadığı için kazancımız da doğal olarak yetersiz kalmaktadır.
- 16- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Toptancı:** Para, para, para bu sorun tüm dünyada giderilmediği sürece insanoğlunun her daim bir sorunu olacaktır. Bu durum aynı şekilde işletmeler içinde geçerlidir.
- 17- **Sağlık Sektörü; Özel Hastane:** Eğitimsiz kişilerin çevremiz de olması en büyük sorunumuzdur. Yaptığımız işi beğenmeyip cahil olan insanlar ne yazık ki bir işletmeci olarak iş yapma hevesimizi almaktadır. Dilek ve şikayet kutusuna, dilek ve şikayet yerine hakaret yazarak düşüncelerini ifade ediyorlar.
- 18- **Hizmet Sektörü; Cafe:** Ekonomik sorun bizim herkes gibi bizim de derdimizdir. Şu an bu ülkede kim ile konuşsan herkesin sorunu da aynıdır.
- 19- **Hizmet Sektörü; Lokanta:** Müşteri eksikliği yaşamaktayız. Bu da insanların yeteri kadar kazanmamasından kaynaklanmaktadır. Karın açlığına ket vuracak derecede az gıda tüketimi yapıyorlar.
- 20- **Ayakkabı Sektörü; Ayakkabıcı:** Etrafına bir baktığın zaman sorunu rahat görebilirsin. İnsanlar sadece dışarıya işlerini görmeye çıkmaktadır. Para harcamak en son ve en zaruri şekilde yapılmaktadır.

Toptan ve Perakende Ticaret Sektörünün, yaşamış oldukları sorunların analizi yapıldığında en büyük problemi ekonomik istikrarsızlık olduğu görülmektedir.

Özellikle para ekonomisine dayanan işletme yapıları sermayesi yeterli olmadığı için bozulan para piyasasına karşı çok fazla direnç gösterememektedirler.

İmalat sektörüne bakıldığında, şikayetçi oldukları konu genel olarak vergilerdir. Bu vergiler birçok işletme açısından son derece olumsuz etki yaptığı açık bir şekilde görülmektedir. Aynı zamanda ihracat yapan işletmelerin yaşamış olduğu pazar sorunu da bir diğer önemli sorun olarak tespit edilmiştir.

Soru 3-) İşletme olarak, yapmış olduğunuz faaliyetlerin vergilendirilmesini doğru buluyor musunuz? Neden?

- 1- **Hizmet Sektörü; Su Tesisatçısı:** Zaten kazandığımız para bize zor yeter iken birde bunun vergisini ödemekteyiz. Her şeyin bir vergisi var. Bu da doğal olarak bizim malımızı daha pahalıya satmaya zorlamaktadır. Durum da böyle olunca insanlar ister istemez ürün almaktan kaçmaktadır.
- 2- **İmalat Sektörü; Ekmek Fırını:** Vergi dediğimiz şey bir defa alınır. Maalesef bizim ülkemizde her şeyden bir vergi alınmaktadır. Hatta aynı şeyden iki kez de vergi alınabiliyor. Bu da işletmemizi çok fazla etkilemektedir.
- 3- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Bakkal:** Vergi bolluğu olan bir yerde yaşadığımız için bunun bizi ne kadar etkilediğini konuşmamız bile yanlıştır. Bu kadar vergi mi olur!
- 4- **Ayakkabı Sektörü; Ayakkabıcı:** Devlet sunacağı hizmetleri vergiler ile karşıladığı için yapacak bir şey yoktur. Bu nedenle doğru ve tüm dünyada olan bir işlemdir.
- 5- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Büfe İşletmesi:** Hayatımızın her köşesinde bir vergi var. Aldığımız simitten içtiğimiz suya her şey vergi bu kadar verginin olduğu yerde doğru kayıp olur.
- 6- **Hizmet Sektörü; Lokanta:** Doğru bulmasak elimizden ne gelir. Adı üstünde devlet, istediğini yapacaktır. Bizde zorunlu uymak zorundayız.
- 7- **Hizmet Sektörü; Simit Sarayı:** Her şeyin bedeli olduğu gibi bizimde yapmış olduğumuz işlerin bir bedeli vardır. Bu nedenle doğru ve genel bir işlem olarak görmekteyim.
- 8- **Hizmet Sektörü; Oto Yıkama:** Ne yapacağımız şaşırдық. Ay sonunu getirmeye mi çalışalım vergi ödemeye mi bilmiyoruz.
- 9- **Sağlık Sektörü; Özel Hastane:** Devletin hizmet sunumunu yapması için zorunlu bir işlemdir. Bu nedenle bu sistem yıllardır devam etmektedir.

- 10- **Hizmet Sektörü; Cafe:** Yapacak, engelleyecek karşı durulacak bir işlem olmadığı için boynumuz kıldan ince bir şekilde vergi alınmaktadır.
- 11- **Hizmet Sektörü; Yemek Firması:** Tabi ki doğru bir işlem. Fakat bunun işletmeye nasıl bir etkisi olduğunu bilmemek o derece de yanlış bir işlemdir. Etki-tepki analizi olmadığı için işletmeler bu konuda düşünülmemektedir.
- 12- **Akaryakıt Sektörü; Petrol İstasyonu İşletmesi:** Doğrusu ve yanlışı ile var olan bir sistemdir. Ne kadar itiraz edilse de mecbur olarak ödenmektedir.
- 13- **Tekstil Sektörü; Tekstil Atölyesi:** Yaptığımız iş belli, kazancımız belli zaten biz ürün alırken belirli bir vergiyi ödüyoruz bir de devlete ekstra vergi veriyoruz. Buna ne gerek var? Tek bir kalem olsun yeterlidir. Her şeye vergi çok ağır olmaktadır.
- 14- **İmalat Sektörü; Ekmek Fırını:** Her daim olan bir uygulama olduğu için doğru bir karardır. Çünkü elden bir şey gelmemektedir.
- 15- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Kasap:** Olması gereken bir işlemdir. Sonuçta devlet bir hizmet sunuyor o da bu vergiler sayesinde olmaktadır.
- 16- **Finans Sektörü; Döviz Bürosu:** Her ay her yıl her şey vergi olduğu için bu işin doğrusu olmaz. Biz işletmelere bu kadar vergi dayatılır ise yakında iş yapacak işletme kalmaz.
- 17- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Toptancı:** Yanlış bir karar. Zaten bir ürünü üreten kadar sürekli vergi veriyoruz. Ayrıca kendi kişisel yaşantımız içerisinde de her şeye vergi var birde işletmemize uygulanan vergi.
- 18- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Toptancı; Bakkal:** Yanlıştır. Hiçbir zamanda sebep ne olursa olsun doğru bir karar olmayacaktır.
- 19- **Hizmet Sektörü; Su Tesisatçısı:** Yanlıştır yanlış olarak tüm dünyada kalacaktır. Yazık insanın alın teri ve emeği bu şekilde alınmamalıdır.
- 20- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Toptancı; Büfe İşletmesi:** Günümüz dünyasında vergisiz bir iş yoktur. Bu işi yapıyorsak bunun bu çilesine de mecbur katlanacağız.

Akaryakıt Sektörü; yapılan zamlardan ve alınan vergilerden en çok şikayet eden sektörlerden birisidir. İnsanlar aynı miktardaki paraya her geçen ay daha az benzin almaktadır. Bu da yurtdışından kaçak mazot ve petrol girişinin artmasına sebep olmaktadır. Özellikle yenilenebilir madenler ile araç yakıtı yapma çalışmaları

petrol şirketlerini düşündüren ve şirketin geleceğini tehlikeye sokan bir diğer noktadır.

Çalışmamızın ana konusunu teşkil eden vergilerin işletmelere olan etkilerini bu soru üzerinden değerlendirdiğimizde akaryakıt sektörlerinin büyük çoğunluğu vergilerin kendileri için ağır bir yük olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle de işletmeler bu konu üzerinden çok fazla sorun yaşadıkları açık bir şekilde görülmektedir. Bazı işletmeler ise verginin bir ödev olduğunu ve yerine getirilmesi gerektiği görüşündedir. Ama büyük çoğunluk vergilerin işletmelere ağır bir yük yüklediği yönündedir.

Soru 4-) İşletme olarak hangi vergilerin kaldırılması sizin ekonomik durumunuza katkı sağlayacaktır? Neden?

- 1- **Ayakkabı Sektörü; Ayakkabıcı:** Özellikle gümrük vergilerinin kaldırılması bizim açımızdan çok faydalı olacaktır. Çok fazla yüksek bir oranda ödediğimiz vergiler nedeni ile çok az kâr seviyesi elde etmekteyiz. Bu da daha fazla kişiyi istihdam etmemizi ve daha çok ihracat yapmamızı engellemektedir.
- 2- **Hizmet Sektörü; Cafe:** Bu ülkenin işletmesi iseniz en çok problemi KDV ile yaşarsınız. Bizimde en büyük vergi sorunumuz KDV'dir. Aldığımız hammaddeden tutunda sattığımız ürüne kadar KDV sürecinden geçiyoruz. Hem alırken hem de satarken KDV ile yüz yüze kalıyoruz. Bu da işlerimizi oldukça zorlamaktadır.
- 3- **Hizmet Sektörü; Simit Sarayı:** İnsanın geliri üzerinden alınan bir vergi olunca ister istemez bu verginin kaldırılmasını istemektedir. Zaten birçok farklı vergi kalemi ile vergi ödemekteyiz. Aynı zamanda gelir vergisi de ödeyince durumlar daha da kötü bir hal almaktadır.
- 4- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Büfe İşletmesi:** İşletmeniz eğer bir kurumlar vergisinde tabi oluyor ise işiniz daha da zorlaşıyor demektir. Birçok açıdan etkilendiğimiz vergi sistemi karşımızda kurumlar vergisi olarak da çıkınca işimiz daha da zor bir seviyeye gelmektedir.
- 5- **Sağlık Sektörü; Özel Hastane:** KDV denilen bizim için zulüm olan bu vergi birçok faaliyetimizi etkilemektedir. Özellikle ürün satışlarımıza bu oranı yansıttığımız için çoğu zaman müşteriler ile bu sorunu yaşamaktayız. Onlar

açısından da düşünüldüğünde haklı oldukları görülmektedir. Bizimde haklı olduğumuzu düşünürsek suçlunun bu vergiyi koyan olduğu açık bir durumdur.

- 6- **Finans Sektörü; Döviz Bürosu:** Kira sahiplerinin ödemesi gereken bir stopaj vergisi vardır. Bir inceleme yapılırsa bunu kiracıların kendi ceplerinden ödediği gün gibi açık bir durumdur. Hiçbir dükkân sahibi kendi cebinden bu vergiyi ödemiyor. Ödemek kiracıya düşüyor. Bu da zaten zor olan maddi imkânımızı daha da zora sokmaktadır.
- 7- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Manav:** Gelir vergisi, en çok sorun yaşadığımız vergi kalemidir. Neden bir insanın elde ettiği gelir vergilendirilir bir türlü mantığını kavrayamadım. O nedenle de bu vergi bizi çok etkilemektedir.
- 8- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Bakkal:** Tartışmasız bir şekilde KDV'dir. Bu kadar sebepsiz bir şekilde her şey üzerinden alınan bir başka vergi kalemi yoktur. İşletmelere ve alıcılara zulüm olan bu vergi bir an önce ortadan kaldırılmalıdır.
- 9- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Toptancı:** Belli bir düzeyde gelir elde ettiğimiz için belirli koşullarda da bu gelirin bir vergisini ödemek zorundayız. O nedenle bir verginin bizi etkilemesinden çok nerelere harcandığı daha önemli bir sorundur. Önemli olan nokta bunun araştırılmasını sağlamaktır.
- 10- **İmalat Sektörü; Ekmek Fırını:** KDV vergisi tartışmasız bir şekilde tüm işletmeleri etkilemektedir. Her şey üzerinden bu vergi alınır.
- 11- **Hizmet Sektörü; Berber:** Gelir vergisi işletmeleri etkileyen bir vergi kalemidir. İnsanın emeğinin vergilendirilmesi oldukça zor bir durumun da göstergesidir. Zaten ekonomik şartları zor olan bir işletmeyiz. Bir de elde ettiğimiz kazancın vergisini ödüyoruz.
- 12- **Hizmet Sektörü; Su Tesisatçısı:** İşletmeler ve insanlar açısından en anlamsız kabul edilen vergi kalemi KDV bizim için sorun boyutu olan en önemli vergi kalemidir.
- 13- **Hizmet Sektörü; Elektrikçi:** KDV vergisi ne anlatsam boştur bu konuda. Çünkü aldığımız sattığımız her şey için bu vergi var. Bu da herkes için en büyük sorundur.
- 14- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Kasap:** Eğer bir iş yeri işletiyorsanız elbette bunun bir vergisi olacaktır. Bu nedenle ister etkilesin ister etkilemesin bu vergiler ödenecektir. O nedenle bunların sorunu dahi olamaz.

- 15- **Akaryakıt Sektörü; Petrol İstasyonu İşletmesi:** Elimizden bir şey gelemeyen bir durumdur. Bu nedenle de vergimizi ödeyerek görevimizi yerine getirmek zorundayız.
- 16- **Hizmet Sektörü; Oto Yıkama:** Ülkemiz de o kadar anlamsız alınan vergi var ki, bunlardan bizim için en önemlisi KDV'dir. Bir işletmeye zulüm etmek istiyorsan o işletmeden bu vergiyi al.
- 17- **Hizmet Sektörü; Yemek Firması:** Bizim işletmemizi etkileyen bir vergi yoktur. Bir iş yapıyoruz onun karşılığı neyi gerektiriyor ise onu yaparız.
- 18- **Hizmet Sektörü; Lokanta:** Gelir ve KDV vergisi bizim için en önemli vergi kalemleridir. Bu vergiler yüzünden çoğu zaman para bile kazanamaz hale geldik.
- 19- **Tekstil Sektörü; Tekstil Atölyesi:** Kazanç var ise vergide vardır. Bunun etkisi olmaz. Biz vergi vermeden sen vermeden bu ülkenin işleri nasıl olacak.
- 20- **Ayakkabı Sektörü; Ayakkabıcı:** Vergiyi sorun ediyor isen insanlardan uzak hiç kimsenin olmadığı bir yerde yaşayacaksın. Aynı zamanda organik yaşayacaksın. O zaman vergiden etkilenmezsin.

Finans Sektörü gelişmeleri endişeyle takip eden bir diğer işletmedir. Ülkemizde yaşanan siyasi kriz ile birlikte artan döviz kurları geçici olarak sermaye kazanımına götürse de dolarda ve euroda ki ani iniş ve çıkışları döviz üzerine kurulu işletmeleri temkinli davranmaya yöneltmektedir.

Soruya cevap veren diğer işletmeler ile kendilerine en çok etki eden vergilerin tespiti yapılmıştır. İşletmelere en çok KDV (Katma Değer Vergisi) açısından sorun yaşadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu yaşadıkları en büyük vergi sorunu olarak KDV'yi görmektedir. Aynı zamanda bir diğer vergi türü de gelir vergisidir. Bu da işletmeler açısından sorun yaşatan bir vergi kalemi olarak görülmektedir. İşletme yapılarına bağlı olarakta kurumlar vergisi ve gümrük vergisi de işletmelerin sorun yaşadığı vergilerdir. Bu konularda sorun yaşayan işletmeler bu vergi kalemlerinin kaldırılması ile daha fazla kazanç elde edeceklerini ve bu sayede de daha fazla yatırım yapacaklarını belirtmişlerdir.

Soru 5-) Olumsuz etkilendiğiniz vergiler, işletmenizi belirli dönemlerde mi etkilemektedir, yoksa sürekli bir etki mi yaratmaktadır?

- 1- **Hizmet Sektörü; Su Tesisatçısı:** Genellikle ticaret yaptığımız zamanlarda çok etkilenmekteyiz. Özellikle çok fazla harcama yapıp en sonda böyle bir vergi ile karşılaşılınca ister istemez etkisi de o dönemi tamamen etkilemektedir.
- 2- **Hizmet Sektörü; Berber:** Maalesef vergiden etkilenmediğimiz bir dönemimiz yok sürekli olarak bir vergi etkisindeyiz. Bir biter diğeri başlar.
- 3- **İmalat Sektörü; Ekmek Fırını:** Özellikle yılsonlarına doğru ödediğimiz vergiler bizi çok etkilemektedir.
- 4- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Toptancı:** Verginin dönem dönem alındığını düşünürsek her dönem ayrı bir verginin etkisine girmektediriz.
- 5- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Bakkal:** Verginin dönemi olmuyor. Vergi olduğu sürece bizimde etkilenmemiz olacaktır.
- 6- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Manav:** Her dönem ayrı ayrı bir etkisi olmaktadır. Gelir az olunca ödediğin her vergi seni her daim etkiler.
- 7- **Finans Sektörü; Döviz Bürosu:** Vergi ödemesini yaptığımız her dönem bizim için etkilenme zamanımızdır.
- 8- **Sağlık Sektörü; Özel Hastane:** Özellikle yılsonu yaşadığımız vergi ödemeleri bizi çok etkilemektedir.
- 9- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Büfe İşletmesi:** Vergi verilmesi gereken bir zorunluluk olduğu için hazırlığımızı da bu ölçüde yapmak zorundayız. Bu şekilde olunca da verginin etkisi de kalmayacaktır.
- 10- **Hizmet Sektörü; Simit Sarayı:** KDV dönemleri en çok etkilendiğimiz zamandır. Hangi aylar olduğunu bilmesek de bizim için 12 ay olarak görülmektedir.
- 11- **Hizmet Sektörü; Cafe:** Kazandığımız paranın bir götürüsü de olacaktır. O nedenle kaybetmenin bir dönemi ve zamanı yoktur.
- 12- **Ayakkabı Sektörü; Ayakkabıcı:** Her dönem bir şeyin etkisindeyiz. Zamanı kalmadı etkilenmenin.
- 13- **Hizmet Sektörü; Elektrikçi:** Her şeyin nasıl bir bedeli varsa işletmeciliğin de vardır. O nedenle ödediğimiz vergiler de bizim bedelimizdir.
- 14- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Kasap:** Etkisi olmamaktadır. Nasıl ki kazanıyoruz onun vergisini de ödemekle yükümlüüz.

- 15- **Akaryakıt Sektörü; Petrol İstasyonu İşletmesi:** Yılları işletmeler açısından en sancılı dönemlerdir. Bizim açımızdan da bu durum aynen geçerlidir.
- 16- **Hizmet Sektörü; Oto Yıkama:** Verginin bize bir etkisi yoktur. Ödemekle yükümlü olduğumuz bir görevimizdir.
- 17- **Hizmet Sektörü; Yemek Firması:** Bu vergiler olmasa bile zaten ekonomimiz kötüdür. O nedenle maalesef kötü geçmeyen bir dönemimiz kalmadı artık.
- 18- **Hizmet Sektörü; Lokanta:** Her dönem aynı gelmekte bir diğeri ötekinden farklı değil artık. Rezillik her yerde her dönemde aynı.
- 19- **Tekstil Sektörü; Tekstil Atölyesi:** Yılları ödemeleri bizi oldukça etkilemektedir.
- 20- **Finans Sektörü; Döviz Bürosu:** Vergiyi verdiğim gün etkilendiğim gündür. Çünkü nasıl verdiğimin devlet açısından bir önemi yok önemli olan vermem.

Sağlık sektöründe vergilerin yüksek olması en çok özel hastaneleri etkilemiştir. Amaçlarının hastalara daha kesin tetkik sonuçlarıyla teşhis koymak olduğunu ancak bunu yapmak için ileri düzeyde tıbbi cihazla mümkün olacağını belirtmekle beraber cihazın maliyetinin yarısı kadar da vergi ödemek zorunda bırakıldığını belirtmiştir. Bu da dolaylı olarak daha az sayıda cihaz almalarına ve işlemlerin daha uzun sürede sonuçlanmasına sebep olmaktadır. Dolaylı olarakta insan hayatına olumsuz etki etmektedir.

Vergilerden etkilendikleri dönem analizi yapıldığında ise genel itibari ile vergilerin alındıkları dönemlerde daha fazla sorun yaşadıkları görülmüştür. Çünkü bu dönemler içerisinde ellerinde olan sıcak parayı bu ödemeleri yapmak için kullanmaktadırlar. Bu durumun yaşandığı dönemler işletmeler açısından en zor dönem olarak görülmektedir. Yine vergiyi bir yük olarak görmeyip bir görev olarak gören işletmeler açısından ise bunun herhangi bir sakıncası olmadığı da tespit edilmiştir.

Soru 6-) İşletmelerin vergilendirilmesi devlet açısından önemli midir? Neden?

- 1- **Kuyumculuk Sektörü; Kuyumculuk:** İşletmelerin vergisi mükellefiyeti kapsamına alınmalarının nedeni kanun gerekçesinde rekabet eşitsizliği yaratılmasına engel olmaktır.

- 2- **Ayakkabı Sektörü; Ayakkabıcı:** İşletmelerinin vergi kapsamı dışında bırakılmaları halinde kâr amaçlı işletmelere göre vergi miktarı kadar avantaj sağlanmış olunur.
- 3- **Hizmet Sektörü; Yemek Firması:** İşletmelerin vergi kapsamına alınmasının temel gerekçesi özel sektörle rekabet eşitsizliği yaratmamaktır.
- 4- **Hizmet Sektörü; Oto Yıkama:** İşletmelerin vergilendirilmesi neticesinde ekonomik boyutuyla ortaya çıkan bir tepki söz konusudur. Vergiye maruz kalan ekonomik birimlerin göstermiş olduğu tepki devletin vergi gelirlerinde, piyasada çeşitli ekonomik sonuçlar doğurur.
- 5- **Akaryakıt Sektörü; Petrol İstasyonu İşletmesi:** İşletmeler kâr yaklaşımıyla vergilendirmeyi maliyet olarak görmekte ve fiyatlarına yansıtmaktalar. Bu da satış fiyatlarının artmasına rekabet gücünün düşmesine ve satışlarının azalmasına yol açabilmektedir. Bu durum karşısında işletme yöneticileri rekabet güçlerini arttırma arzusunda yeni çözüm yolları arayışı içerisinde bulunacak ve vergi direncinin artması yönünde olumsuz bir etkiye maruz kalacaklardır.
- 6- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Kasap:** Kişilerin gelirlerinde ki azalma ve şirketlerin kâr oranlarının düşmesi devletin hem harcama yönüyle hem de gelir vergisi ve kurumlar vergisi üzerinden vergi toplayamadığını göstermektedir.
- 7- **Hizmet Sektörü; Elektrikçi:** Vergi gelirlerinin toplam milli gelirlere (GSMH) oranında artış olmasına karşın vergi gelirlerinde yıllar itibariyle düşüş görülmesi devletin büyük oranda vergiyle finanse edildiğini ve diğer gelirlerin kısıtlı kaldığını göstermektedir.
- 8- **Hizmet Sektörü; Su Tesisatçısı:** Vergi oranlarında rakamsal olarak bir artış gerçekleşse de, kâr oranlarının düşüşüne bağlı olarak vergi ödeme gücünde meydana gelen azalma reel anlamda vergi yükünün arttığı denkleminin ortaya çıkarmaktadır.
- 9- **Hizmet Sektörü; Berber:** Vergi oranlarında artış yaşandıkça, vergi yükünün de vergi oranının karesi nispetinde arttığı anlaşılır.

- 10- **İmalat Sektörü; Ekmek Fırını:** Türk Vergi Sisteminde, vergi oranları yüksekte olsa vergi tabanının dar olması nedeniyle Türkiye birçok Avrupa ülkesinden daha düşük bir vergi yüküne sahiptir.
- 12- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Toptancı:** Vergi tabanının darlığı ise verginin ağırlıklı olarak mal, hizmet ve gelirden alınmasıdır. Servetler ile ilgili yeterli ölçüde vergilendirme yapılmamaktadır. Buna rağmen vergi oranları ile vergi kaçırma arasında pozitif bir ilişki vardır.
- 13- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Bakkal:** Türk Vergi Sistemine, iş dünyası açısından bakıldığında, iş gücü üzerindeki vergi, sigorta ve benzeri yükümlülüklerden dolayı, işverenler kayıt dışı ekonomideki avantajlardan yararlanma çabası içine girmektedirler.
- 14- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Manav:** Vergi yüklenicisi olan işletmeler aşırı vergi yükünün meydana getirdiği tepkileri göstermenin yanı sıra, vergiyi yansıtmaya, vergi sorumluluğundan kaçınmaya, vergilendirmenin ikame etkisi gibi çeşitli yönelimlerde de bulunurlar.
- 15- **Finans Sektörü; Döviz Bürosu:** İşletmeler kâr yaklaşımıyla vergilendirmeyi maliyet olarak görmekte ve fiyatlarına yansıtmaktalar. Bu da satış fiyatlarının artmasına rekabet gücünün düşmesine ve satışlarının azalmasına yol açabilmektedir.
- 16- **Sağlık Sektörü; Özel Hastane:** İşletme yöneticileri rekabet güçlerini arttırma arzusunda yeni çözüm yolları arayışı içerisinde bulunacak ve vergi direncinin artması yönünde olumsuz bir etkiye maruz kalacaklardır.
- 17- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Büfe İşletmesi:** İşletmeler vergiye tabi işlemler nedeniyle yüklenilen KDV'yi, yani mal ve hizmet alımlarında yaptıkları harcamalar neticesinde meydana gelen KDV'yi, hesaplanan KDV'den yani, mal ve hizmet satışları neticesinde müşterilerinden aldıkları KDV'yi aynı tutarda indirim konusu yapabilirler. Bu sayede işletmeler, KDV'nin kendilerinde birikmiş bir vergi yükü olmasında kurtulurlar.
- 18- **Hizmet Sektörü; Simit Sarayı:** İşletmeler ticari faaliyetlerini yürütürken her zaman mal veya hizmet satışlarının hasılatlarını maksimize etmek ve bu mal veya hizmetlere ilişkin maliyetlerinde minimize etmek için gayret gösterirler.

- 19- **Tekstil Sektörü; Tekstil Atölyesi:** Vergi mahiyeti itibariyle, iktisadi büyüme üzerinde de etkili olmaktadır. Çünkü vergiler, netice itibariyle tasarruf hacminin küçülmesine neden olurlar.
- 20- **Hizmet Sektörü; Cafe:** Vergi yoluyla özel kesimden kamu kesimine aktarılan fonların yatırıma tahsis edilmesi halinde toplam yatırım hacminde biraz almanın meydana gelmeyeceği ileri sürülebilir.

Hizmet sektörlerinden biri olan lokantalarda, hedeflediği kazancı yakalamakta zorluk çektiğini görülmüştür. Bunun sebebini sorduğumuzda, denetimi yapılmadan ve satışa sunulan gıdalar, kayıt dışı çalıştırılan yabancı uyruklu vatandaşlar yüzünden piyasada birçok rakibinin olduğu, şeklinde ifade etmiştir. Özellikle KDV'yi kazancını elde ettikten ertesi ay ödemesi kendilerini oldukça mağdur ettiğini söylemiştir.

İşletmelerin devlet tarafından vergilendirilmesi sorusu analiz edildiğinde farklı bir yaklaşım türü ortaya çıkmaktadır. Genel bir yaklaşım olarak devletin vergi alması ve vergi koyması bir zorunluluk olarak görülmektedir. Özellikle piyasa içerisindeki rekabet avantajını sağlamak için vergilerin konulmasını zorunlu olarak görmektedirler. Aynı zamanda bu işletmeler vergilerin kendilerine ağır yükler yüklediğini belirtmişlerdir. Aradaki bu farklılığın ise verginin alınma durumu ve oranı üzerinden bir sorun oluşturduğu tespit edilmiştir. Yani devletin en temel yetkisi ve görevi olarak vergi koymak ve tahsil etmek olarak ele alınmıştır.

Soru 7-) Genel olarak vergilerin ne tür etkileri vardır?

- 1- **Hizmet Sektörü; Su Tesisatçısı:** Vergi bir kısım parasal satın alma gücünün özel kesimden kamu kesimine aktarım aracıdır. Bu nedenle de piyasa ekonomisinin hem üretim hem de tüketim tarafında yer alan üretici ve tüketici güçlerin/kesimlerin, iktisadî hayatın her aşamasında, tüketim, yatırım ve tasarruf kararlarını etkileyici güçtedir.
- 2- **Hizmet Sektörü; Elektrikçi:** Vergileme gelir düzeyi düşük, fakat tüketim eğilimi yüksek tabakaların üstüne yığıldıkça tüketim kısıcıcı etkisi, gelir düzeyi ve dolayısı ile yatırım potansiyeli yüksek veya tasarruf eğilimi olan tabakaların üstüne yığıldıkça da yatırım/tasarruf kısıcıcı etkisi ön plâna çıkar ve ikinci halde vergilemenin büyüme ve sermaye birikimi üzerindeki etkisi daha fazladır.

- 3- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Kasap:** Vergileme kişilerin kullanılabilir gelirini azaltmak suretiyle belirli oranlarda hem tüketim harcamalarının hem de tasarrufların azalmasına neden olur.
- 4- **Akaryakıt Sektörü; Petrol İstasyonu İşletmesi:** Azalan tasarruf hacmi yatırıma ayrılabilir fonları azaltacağından yatırım potansiyelinin de azalmasına yol açar.
- 5- **Hizmet Sektörü; Oto Yıkama:** Vergileme tüketim harcamalarını etkilediği ölçüde pazar daralmasına yol açarak yatırımların gelecekteki getireceği gelir beklentilerini olumsuz etkiler. Bu halde yatırımın vergi öncesi kâr umudu azalır. Ancak bu beklenti devletın harcama politikasına da bağılıdır.
- 6- **Hizmet Sektörü; Yemek Firması:** Vergileme yatırımlarının vergi sonrası kârını değiştirerek de yatırım kararlarını etkiler.
- 7- **Hizmet Sektörü; Lokanta:** Vergileme hem yatırımın gelecekte ki işletme masraflarını artıracaktır hem de yatırımın bugünkü maliyetini artıracaktır.
- 8- **Kuyumculuk Sektörü; Kuyumcu:** Vergilerin yatırımlar üzerindeki etkisi, verginin dolaylı olup olmadığına, kısa ve uzun vadede yansıtılabilip yansıtılamadıklarına, vergi yükünün yüksekliğine, işletme finansman imkânlarına ve bu çerçevede kredi politikaları ile borç/öz kaynak oranlarına bağılı olup, tespiti zor ve karmaşık bir süreçtir.
- 9- **Tekstil Sektörü; Tekstil Atölyesi:** Devlet, yatırımların milli gelir içindeki payını arttırmak ve bu yolla, büyüme ve gelişme hızını etkilemek için ya vergi alarak kendi yatırım yapar ya da çeşitli teşvik tedbirleri ile özel kesim yatırımlarının artmasına yardımcı olur. Bu alternatifler arasındaki seçim, kamu kesiminin ekonomi içindeki nispi büyüklüğü hakkında ki yargılara ve vergi ile kamu yatırımlarının etkinliğine bağılıdır.
- 10- **Hizmet Sektörü; Berber:** Vergi teşvik politikası özel tasarruf ve yatırımları özendirici vergileme araçlarıdır. Bu fonksiyon mevcut vergi tabanının tamamı veya bir kısmından daha az vergi alınması ve/veya birtakım vergi ödeme kolaylıklarının sağlanması ile gerçekleştirilmektedir.
- 12- **İmalat Sektörü; Ekmek Fırını:** Ekonomi belirli sektör veya faaliyet türlerindeki vergi yükünü azaltan, erteleyen veya ortadan kaldıran vergi teşvikleri kabaca “belirli mikro ekonomik hedeflere ulaşabilmek için, vergi kanunlarında değişiklik

yapmak suretiyle bazı ekonomik unsurlara ya da faaliyetlere vergisel kolaylık ve ayrıcalıklar sağlamak’’ şeklinde tanımlanabilir.

- 13- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Toptancı:** Vergilerin yatırımlar üzerindeki etkileri az çok bilinebildiğine göre devletin ekonomik hayata müdahale edip özel sektörü yönlendirmek için kullandığı araçlardan biri olan vergi teşvik politikasının amaçları da kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.
- 14- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Bakkal:** Uluslararası etkinlik hedefi açısından vergi tarafsızlığının sağlanması her iki vergileme prensibi açısından gerçekleştirilebilir. Eğer bütün ülkeler kaynak prensibine göre vergilendirme yapıyor ise, tasarruflar bakımından tarafsızlık, yani sermaye ithal tarafsızlığı sağlanacaktır.
- 15- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Manav:** Sadece yerleşim yeri ilkesine göre gelirin vergilendirilmesi halinde sermaye en etkin olarak kullanıldığı yerlere göç edecektir. Bu nedenle de yatırımcı için neresi uygun ise yatırımcılarda orada yatırım yapacaktır. Bu alanlarda vergi matrahlarının ve oranlarının herhangi bir etkisi yoktur.
- 16- **Finans Sektörü; Döviz Bürosu:** Farklı oranlarda uygulanan gelir vergisinde yerleşim yeri ilkesi benimsenmişse, sermaye ithal tarafsızlığı sağlanamamaktadır.
- 17- **Sağlık Sektörü; Özel Hastane:** Vergi dışı faktörleri dışarıda tutup kısıtlayıcı varsayımlarla değerlendirdiğimizde doğrudan yabancı sermaye yatırımcılarının kârlarının vergilendirilmesi bakımından sermaye ithalatçısı ülkelerin çok fazla seçeneğinin olmadığı görülmektedir.
- 18- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Büfe İşletmesi:** Vergi rekabetinde genel olarak düşük vergi oranları ya da doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına tanınacak vergi ayrıcalıklarının kullanımının birbirinin alternatifi olduğu söylenebilir.
- 19- **Hizmet Sektörü; Simit Sarayı:** Gelişmekte olan ülkelerin doğrudan yabancı sermaye yatırımları açısından cazibe merkezi olmaları bakımından diğer politikalar yanında, vergi politikası önemli bir işlev görebilecektir.
- 20- **Hizmet Sektörü; Cafe:** Doğal olarak, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının arttırılabilmesi bakımından, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının vergilere

duyarlılığı kadar, sözü edilen alternatiflerden hangisinin seçileceği, özendirici vergi ayrıcalıklarının tercih edilmesi halinde de en uygun teşvik araçlarının seçimi ve neyin teşvik edileceğinin çok iyi bir şekilde belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Burada değinmemiz gereken bir sektör, hizmet sektörüdür. Bu sektörler mülakat çalışmamızda yer verdiğimiz, bakkal, manav, berber, cafe gibi küçük ve orta ölçekli kobilerdir. Bu hizmet sektöründe vergilerin etkisini incelediğimizde, dönemsel ödeme zorluklarıyla karşılaştıklarını tespit etmekteyiz. Çünkü genel olarak belirli büyüklükte olan işletmelerine her yeni gün yeni bir isimle yeni bir rakip çıkmaktadır. Özellikle cafelerin en çok şikayet ettikleri konulardan birisi ise franchisingdir. İsim hakkı alarak iş hakkında tecrübesi olmamasına rağmen sırf sermayesi var diye yıllarca bu işi yapan birine kolaylıkla meydan okuyabilmektedir. Ürünleri, yetişmiş personeli, her şeyini şirketleri karşılıyor zaten. Eleman derdi yok, ürün bulamama derdi yok haliyle bizim gibi yıllardır doğup büyüdüğü yere hizmet veren küçük esnafı 1 sene gibi kıza bir zaman zarfında piyasadan silebilmektedir. Bu durumun bakkal, manav içinde olduğunu yaptığımız araştırmada görebilmekteyiz.

Verginin işletmelere en çok hangi şekilde etki ettiği sorusunun analizi yapıldığında ise işletmelerin nakit para kaybına neden olması sebebi ile vergiler işletmelere etki etmektedir. İşletmeler kullanılabilir paralarını vergilere ayırdığı için nakit problemi yaşamakta bu da işletmenin ekonomik durumunu etkilemektedir. Bununla beraber işletmelerin yatırım yapma kapasitelerini bile etkilemektedir. Bu açıdan vergi ödemeleri işletmeleri etkilediği tespit edilmiştir.

Soru 8-) Vergi koyucu siz olsaydınız işletmelerin etkilenmemesi için neler yapardınız?

- 1- **Ayakkabı Sektörü; Ayakkabıcı:** Türkiye’de uygulanmakta olan yatırımları teşvik edici vergisel düzenlemelere bakıldığında; yatırımları teşvik edici vergi politikalarını yatırım aşamasında olmak üzere iki başlık altında incelemekte yarar vardır.

- 2- **Tekstil Sektörü; Tekstil Atölyesi:** Yatırım indirimi Türkiye’de 1963 yılından itibaren teşvik sistemimiz içinde yer alan en temel ve en yaygın bir araç olarak uygulanmaktadır.
- 3- **Hizmet Sektörü; Cafe:** Yatırım indirimi, ticari, zirai ve kurum kazançlarının vergilendirilmesinde, kalkınma planları ve yıllık programlarda yer alan yatırımlara ilişkin bazı harcamaların, belirli bir oranda vergiye tabi matrahtan indirim konusu yapılmasıdır.
- 4- **Kuyumculuk Sektörü; Kuyumcu:** Yatırım indirimi, yatırımların arttırılmasının teşviğiyle ekonomik kalkınmanın sağlanmasına bölgeler arası ekonomik ve sosyal dengesizliklerin ortadan kaldırılmasına yönelik bir vergi teşvik önlemidir.
- 5- **Hizmet Sektörü; Simit Sarayı:** İlgili müesseseye sağlanan vergi avantajları yoluyla özel sektör yatırımlarının belirli bir alanlara kanalize edilmesi amaçlanır. İşletmeler için bir maliyet unsuru görülen verginin bu etkisinin ortadan kaldırılmasının yaratacağı cazibe, yatırım indiriminin etkinliğini doğrudan etkileyen faktörlerin başında gelmektedir.
- 6- **Hizmet Sektörü; Lokanta:** Yatırım aşamasında yurt dışında makine, teçhizat veya belirli malzemelerin ithal edilmesine ihtiyaç olabilir.
- 7- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Büfe İşletmesi:** KDV Kanunu’nun 49.maddesinin 4349 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılan ikinci fıkrası ile kanunun yayımlandığı tarihe kadar alınmış olan yatırım teşvik belgeleri için uygulanan önemli bir teşvik unsurudur.
- 8- **Hizmet Sektörü; Yemek Firması:** KDV’nin indirilmesi, indirimle giderilememesi halinde işlemin yapıldığı ay itibariyle mükellefe iadesi yoluyla, istisnaya konu olan mal veya hizmetin KDV yükünden tamamen arındırılması söz konusudur.
- 9- **Sağlık Sektörü; Özel Hastane:** 21.01.1992 tarihli ve 2583 sayılı “2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu’nda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun” gereğince hastane, senatoryum, vb. sağlık kuruluşları, her türlü fabrika, sınai niteliğindeki imalathaneler ve tersaneler ile organize sanayi bölgeleri, küçük sanat siteleri yapılan her türlü bina inşaatı ve Turizm Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığı tarafından desteklenmesi karara bağlanmış otel, motel ve benzeri turistik tesisler

ile belediye mücavir olan sınırları içinde veya dışında inşa edilecek ahır, samanlık, kümes, ve hayvancılık barınakları, yemlik gibi yapı ve tesisleri bina inşaat harcından istisna tutulmuştur.

- 10- **Finans Sektörü; Döviz Bürosu:** 2001/1 No'lu Tebliğ'i finansal kiralama özendirerek, bu şekilde yapılacak yatırımlar teşvik belgesi olmaktadır. Finansal kiralama da kiralayan, kiracının teşvik belgesinde yer alan, fon kaynaklı kroki hariç, diğer destek unsurlarından yararlanır. Yatırım indiriminden, malın maliki durumunda olan kiralayan(finansal kiralama şirketi) faydalanır.
- 12- **Akaryakıt Sektörü; Petrol İstasyonu:** Yeni düzenleme ile AR-GE harcamaları teşviki faizsiz bir kredi sağlama boyutundan beyanname üzerinden yapılan indirim niteliğine dönüştürülmüş ve AR-GE harcamasının tanımının yapılması ile birlikte bu harcamaların yeni teknolojiye yönelik olması ve işletme içerisinde yapılması şartı getirilmiştir.
- 13- **Hizmet Sektörü; Elektrikçi:** Kâr ve kâr payı dağıtma hisse senedinin değerini saptamada önemli bir faktördür. Kâr payı dağıtımının bu özelliği nedeniyle, kâra geçme ve kâr payı dağıtma ihtimali hisse senedi fiyatlarında belirli bir artışlar meydana getirmektedir.
- 14- **Hizmet Sektörü; Berber:** Kâra geçme zamanını sağlıklı olarak izleme imkânını bulan bir yatırımcı bu bilgiyle cazip bir yatırım fırsatı yaratmış olacaktır.
- 15- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Toptancı:** Hisse senedinin fiyatı ve kâr payı dağıtımını arasındaki ilişkinin, basit rassal yürüyüş modelini ileri sürdüğünden çok daha genel, hareketli bir süreci içerdiği birçok finansal ekonomist tarafından kabul edilmektedir.
- 16- **İmalat Sektörü; Ekmek Fırını:** Tekdüze bir etkiden daha fazla kompleks değişken tarafından etkilendiği ifade edilmektedir. Hisse senedi fiyatları saf bir rassal yürüyüşü izlemiyorsa kâr payı dağıtımını dizisi geçmiş fiyatlardan ya da getiri oranlarından hareketle tahmin edilebilen bir dizi unsuru içerecektir.
- 17- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Bakkal:** Türkiye açısından konuya baktığımızda, GVK' ye eklenen geçici 56. Madde ile diğer kazanç ve iratların vergilendirilmesinde 2010- 2016 yılları kazançları için beyanname verme sınırı

6.500.000 TL olarak belirlenmiştir. Bu miktarın altındaki sermaye kazançları menkul sermaye iradı olarak vergilendirilmemektedir.

18- **Hizmet Sektörü; Su Tesisatçısı:** Yatırımların özendirilmesiyle ilgili olarak en önemli teşviklerden birisi yatırım indirimi müessesidir. Yatırım indirimi, ekonomik kalkınmayı hızlandırmak için, özel sektör yatırımlarını özendiren bir vergi istisnasıdır. Devlet bu yolla özel sektör yatırımlarına katılmaktadır. Bu yolla yapılan yatırımın belirli bir yüzdesi, yatırım yapan kişinin kazancından indirilmekte ve devlet bu miktar için hesaplanacak vergi alacağından vazgeçmektedir.

19- **Hizmet Sektörü; Berber:** Yatırım indirimiyle, istenilen koşullara sahip yatırımlara harcanan tutarların belirli bir bölümünün vergi matrahından indirilmesi, girişimciye vergi tasarrufu sağladığından yatırımın net maliyetini düşürmektedir.

20- **Hizmet Sektörü; Oto Yıkama:** Vergileme yoluyla işletmelerin gelecekteki gelirleri ve nakit fonları artırılarak yatırımlar teşvik edilmekte, işletmelerin kârlılığı, vergi teşviklerinden yararlanılarak değiştirilmektedir.

İşletmelerin kendilerini vergi koyucu olarak düşünmelerini teşvik eden bu sorunun analizinde genel itibari ile işletmeleri teşvik edici eylemlere yönelik tedbirlerin alındığı görülmektedir. Aynı zamanda vergi oranlarında büyük indirimlerde işletmeler tarafından öngörülmektedir. Bu nedenle de işletmelerin verginin oranına yönelik sorunsalı olduğu da açık bir şekilde görülmektedir. Ödeme gücü prensibinde vergi değerlendirilmesi yapıldığında işletmelerin ödeyemedikleri vergilerin tahsilâtlarının ertelenmesi veya hiç alınmaması gibi önerilerde işletmeler tarafından sunulmuştur. Vergi matrahı, vergi türleri, vergi oranları ve muafiyetleri yine işletmelerin kendilerince düşündükleri çözüm önerileri olarak yer almıştır. Buda tekstil sektörünün vergi olan mücadelesini özetlemektedir.

Soru 9-)Yeni Dünya düzeni içerisinde vergisiz bir serbest bölge kurulmasını destekler misiniz? Neden?

1- **Akaryakıt Sektörü; Petrol İstasyonu:** Bugün vergi devlete %25'e mal olmaktadır. Özel sektöre de bu kadar kabul edersek, vergisiz bir sistemde devlet gelirleri % 100 artmış olacaktır.

- 2- **Hizmet Sektörü; Oto Yıkama:** İşletmeler kooperatifler kurar. Kooperatiflerin kefaletinde işletmelere % 20 faizle kredi verilir. Bu beş kişiden biri kamuda çalışıyorsa yeter gider sağlanmış olur. Bugün de faiz %20'den aşağı değildir. Bu faiz sömürücülere aktarılmaktadır. Aracılar faizle değil kârla çalışırlar. Kârları az olur ama kazançları dönüşümlerin çoğalması neticesi aynı kalır.
- 3- **Hizmet Sektörü; Yemek Firması:** İşletmeler kooperatif kuruyorlar. Kooperatifler sermaye ortağı oluyorlar. Devlet kooperatiflere faizsiz kredi verir. Kooperatifler gelirlerini devletle bölüşürler. Üretimin beşte biri devletin olur. Bu da devlet giderlerini karşılar.
- 4- **Hizmet Sektörü; Lokanta:** % 20 enflasyon yapılır. Devlet karşılıksız para basar, devletin giderlerini karşılar. Bu enflasyonu yapar. Her yıl yeniden para çıkarılır, eski 5'likler yeni 4 lira ile değiştirilir. Böylece devletin giderleri eksiksiz karşılanır.
- 5- **Kuyumculuk Sektörü; Kuyumcu:** Devlet Türkiye imar bonosunu çıkarır. Bunu komisyonculara kredi olarak verir. Komisyoncular bununla taşınmazları alıp satarlar.
- 6- **Tekstil Sektörü; Tekstil Atölyesi:** Ülke içinde taşınmaz satın almak isteyenler bu imar bonusu ile taşınmazları alırlar. Böylece piyasaya imar bonusu çıkmış olur.
- 7- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Kasap:** Devlet kamu topraklarını bu bonolarla satar, onunla yatırım yapar, yatırımların kirasıyla da devleti idare eder.
- 8- **Hizmet Sektörü; Elektrikçi:** İmar bonusu ile komisyoncular %2,5 komisyon olarak satmaya başlarlar.
- 9- **Hizmet Sektörü; Su Tesisatçısı:** Devlet kamu hizmetlerinde kullanmadığı arazileri ve yapıları eksiltme usulü ile satar.
- 10- **Hizmet Sektörü; Berber:** Devletin vergi payı beşte birdir. Bu kadar bono devlete verilir. Devlet bu bonoları TL ile değiştirir ve vergisini böylece tahsil etmiş olur. Tüccarlar bono ile mallarını alıp piyasaya satarak kâr etmiş olurlar.
- 12- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Manav:** İllerin gelişmesi takip edilir. Eğer Türkiye'den bu illere göç varsa o zaman bu vergi sistemi iyi bir sistemdir.

- 13- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Bakkal:** Sistemi kötü göstermek için yöneticiler kötü yönetirler. Sonunda halk yine oralardan göç etmeye devam eder. Yalnız vergi sistemini değiştirmek yeterli değildir.
- 14- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Toptancı:** Devletlerin kuvvetlenmesi ve zayıflaması, aldığı vergilerle de çok yakından ilgilidir. Bazı devlet adamları, vergileri ağırlaştırarak çok vergi toplamayı ve devleti güçlendirmeyi düşünürler. Bu çok yanlış bir düşüncedir. Devleti güçlendirmek ve çok vergi toplamak isteyenler, bunun tam tersini yapmalıdırlar.
- 15- **İmalat Sektörü; Ekmek Fırını:** Bazı sosyal bilimciler, vergileri Batılı kralların ağırlaştırdığını ve çeşitlendirdiğini, İslam toplumlarında ise vergilerin çok az olduğunu ve hatta bazı vergilerin hiç bilinmediğini söylerler. Bu tespit doğrudur. Gerçekten Batılı krallar, istedikleri gibi vergi tarh ediyorlardı. Onun için krallara ilk başkaldırı vergi konusunda olmuştur. İslam toplumlarında vergi gelirler hep ikinci planda tutulmuştur. Devlet, giderlerini vergi dışı gelirlerden karşılamaya önem ve öncelik veriyordu.
- 16- **Finans Sektörü; Döviz Bürosu:** Keyfe göre vergi almak, krallara mahsus bir davranış biçimi olarak görülüyordu. Nitekim Hz. Ömer (ra) bir keresinde yanında bulunulanlara şu soruyu sormuştur: Ben halife miyim, yoksa kral mıyım? Yanındakilerin cevabı şöyle oldu: Keyfine göre vergi alıp, keyfine göre harcamıyorsun, halifesin.
- 17- **Sağlık Sektörü; Özel Hastane:** Vergisiz devlet olur. Kamu harcamaları karşılayacak bütçeniz veya vergi dışı gelirleriniz var, vergi almanıza gerek kalmaz.
- 18- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Büfe İşletmesi:** Borç, faiz ve döviz cenderesi sıkışmış kişilerin, elbette böyle bir devlet hayal etmeleri mümkün değildir
- 19- **Hizmet Sektörü; Simit Sarayı:** Vergilerin adaletli toplanması için, kayıp ve kaçak ekonomiye dikkat edilmesini, haksız rekabete fırsat verilmemesini de isteyen Barışık, “Vergi, güçlü Türkiye’nin vazgeçilmezidir.

- 20- **Hizmet Sektörü; Cafe:** Vergisiz hiçbir ülke ayakta kalmaz. El ele, gönül gönüle devletimize destek olacağız. Devlete destek olmayalım dersek, ülkenin yıkılması için mücadele verenlerden farkımız olmaz.

İmalat sektörüne bakacak olursak genelde şikayet ettiği konu diğer işletmelerde hemen hemen aynıdır. Ekmek fırını işletmeleri ile yaptığımız mülakatta bize aktardıkları durum şöyledir: ‘‘Vergisiz serbest bölgelerin oluşturulması sorusunun analizinde genel yaklaşım bu bölgelerin kurulması ve teşvik edilmesi yönünde ortaya çıkmaktadır. Bu bölgeler aracılığı ile daha fazla üretim ve iş imkânının doğması nedeni ile devlete başka kanallar aracılığı ile destek çıkılacağını da göstermektedir. Hem istihdam hem de ihracat sayesinde devletin bazı yükleri bu bölgeler aracılığı ile sağlanmış olacaktır. Bu nedenle tüm işletmeler bu bölgelerin kurulmasını desteklemektedir. ‘’ şeklinde mali durumunu yorumlamıştır.

Soru 10-) Sizce işletmeler vermiş oldukları vergi ile ülke ekonomisine nasıl bir katkı sağlamaktadır?

- 1- **Hizmet Sektörü; Elektrikçi:** Bir vergilendirme uygulamasının çeşitli etkileri orta ya çıkabilmektedir. Vergi idaresinin ya da verginin ekonomik, sosyal ve mali niteliklerinde dolayı çeşitli toplum kesimlerinin değişik şekillerde etkilenmesi söz konusu olabilmektedir.
- 2- **Hizmet Sektörü; Su Tesisatçısı:** Uygulamaya konulan bir vergi, kişiyi daha fazla çalışmaya ya da çalışmak yerine boş durmaya yönlendirebilir. Bir vergi konulduğunda, mükellef; ödemiş olduğu vergi tutarının yol açtığı gelir azalmasını telafi etmek amacıyla daha fazla çalışabilir ve gelir elde etme amacı güdebilir.
- 3- **Hizmet Sektörü; Berber:** Mükellef, ödemiş olduğu verginin gelirinde eksilme dolayısıyla, çalışma ve üretim arzusunu sonucunda çalışmak ve üretimde bulunmaktansa boş durmayı, aylıklığı tercih edebilir.
- 4- **İmalat Sektörü; Ekmek Fırını:** Gelir etkisi bakımından; ücretlinin yüksek oranda vergilendirilerek azalan gelirlerini yükseltme çabalarına girmeleri iş gücü arzının artmasından dolayı işgücünün ucuzlaması şeklinde sonuçlanması beklenebilir.
- 5- **Sağlık Sektörü; Özel Hastane:** Çalışanlar vergiyle düşen gelirlerini, fazla mesailerle ya da fazladan bir iş daha bularak fazla çalışma yoluna gidebilirler.

- 6- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Toptancı:** İşletmeler işgücündeki arz fazlasını görerek ücretleri düşürme yoluna gideceklerdir.
- 7- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Kasap:** İşletmeler açısında olumlu bir gelime gibi görünse de, çalışanların yaşam kalitelerinin düşmesine bağlı olarak sosyal refah seviyesi de düşecektir ve mutsuz, özverisi olmayan, işinde uzmanlaşamayan, işçi yığınlarında artış meydana getirecektir.
- 8- **Akaryakıt Sektörü; Petrol İstasyonu İşletmesi:** Toplumun genelinin gelir seviyesinin düşmesi toplumun fakirleşmesine, erken yaşta çalışmasına ve yeterince eğitim fırsatı bulamamasına yol açacaktır.
- 9- **Hizmet Sektörü; Oto Yıkama:** İşverenler artık bu noktada eğitim seviyesi düşük çalışanlarla üretim kalitesini yükseltmeyeceklerdir.
- 10- **Hizmet Sektörü; Yemek Firması:** Ücretlinin yüksek oranda vergilendirilmesi işletmelerin kâr oranlarının düşmesi olarak değerlendirilebilir.
- 12- **Hizmet Sektörü; Lokanta:** Sosyal refah düşmekte ve bireylerin genel durumu tüm yapıyı etkilemektedir.
- 13- **Kuyumculuk Sektörü; Kuyumcu:** Ücretlerin vergilendirilmesi hususunda işletmeler toplumdan ayrı olarak değerlendirilmesi pek mümkün değildir.
- 14- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Bakkal:** Ücretlerin vergilendirilmesinin de adalet ve ödeme gününe göre vergilendirilme, toplumun ve toplumsal yapının parçası olan işletmelerin ortak kazanım ve beklentisidir.
- 15- **Tekstil Sektörü; Tekstil Atölyesi:** Vergilerden, ekonomide genişletici ve daraltıcı etkiler beklenebilir.
- 16- **Hizmet Sektörü; Elektrikçi:** Deflasyon sürecinin yaşandığı bir ekonomide, vergi indirimleri yoluyla kullanılabilir gelirin artırılmasına paralel olarak, toplam talebi artırıcı etkiler dikkate alınmaktadır.
- 17- **Hizmet Sektörü; Cafe:** Enflasyonla mücadelede ise vergilerin artırılması seçeneği tercih edilmekte ve böylelikle toplam talebin daraltılması yoluna gidilmektedir.
- 18- **Hizmet Sektörü; Simit Sarayı:** Talebin gereğinden fazla azaltılması veya konjonktürün durgunluk dönemine girerken daraltıcı politikanın başlatılması gibi

nedenlerle fiyatların gereğinden fazla düşmesi ile birlikte durgunluğun ortaya çıkması gibi risklerin de göz ardı edilmemesi gerekir.

- 19- **Toptancılık ve Perakende Ticaret Sektörü; Büfe İşletmesi:** Devletin vergileri bir maliye politika aracı olarak kullanması doğrudan tüketime etki edebilecek uygulamalarda bulunması işletmelerin yatırım kararlarında önemli rol oynamaktadır.
- 20- **Finans Sektörü; Döviz Bürosu:** Devletin uygulamakta olduğu olası bir enflasyonist maliye politikasında işletmeler yatırımlarını sermaye birikiminden çok, mal ve demirbaş alımı, işletme alanının büyütülmesi, çalışan sayısının artırılması gibi harcama yönlü kapasite artırımına giderek büyüyebilirler.

Bu soruya verilen cevaplardan yola çıkarak, sektör işletme bazında şöyle bir yorum yapabiliriz: Verginin devlete ve ülkeye sağladıkları katkıların analiz yapıldığında tüm işletmeler belirli açılardan işletmelere destek sağlanacağını belirtmişlerdir. Hem devlet tarafından yapılacak yeni yatırımları hem de kalkınmanın temeli olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 1. İşletme türü, gelir gider dengesi analizi

İşletme Türü	Beklenen Gelir Durumu
Tekstil Atölyesi	Beklenen Gelir Yok
Kuyumcu	Beklenen Gelir Var
Lokanta	Beklenen Gelir Var
Yemek Firması	Beklenen Gelir Yok
Oto Yıkama	Beklenen Gelir Yok
Petrol İstasyonu	Beklenen Gelir Var
Kasap	Beklenen Gelir Yok
Elektrikçi	Beklenen Gelir Yok
Su Tesisatçısı	Beklenen Gelir Yok
Berber	Beklenen Gelir Var

İşletme Türü	Beklenen Gelir Durumu
Ekmek Fırını	Beklenen Gelir Var
Toptancı	Beklenen Gelir Yok
Bakkal	Beklenen Gelir Yok
Manav	Beklenen Gelir Yok
Döviz Bürosu	Beklenen Gelir Yok
Özel Hastane	Beklenen Gelir Var
Büfe	Beklenen Gelir Var
Simit Sarayı	Beklenen Gelir Yok
Cafe	Beklenen Gelir Yok
Giyim Mağazası	Beklenen Gelir Var

Tablo 1 incelendiği zaman işletmelerin 12 tanesi gelirinin beklentilerinin altında olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle de son bir yıla yakın bir süredir, zarar durumu olduğu görülmektedir. Gelir-gider dengesi düzgün olan ve para kazanan işletme sayısı 8 olmuştur. Bu işletmeler incelendiğinde ise insanların hayatlarının devamı etkileyen işletme oldukları için bir gelir elde edimi görülmektedir. Bu nedenle de işe göre gelir gider dengesi oluşmuştur.

Tablo 2. İşletmeler ve işletmelerin etkilendikleri vergi türüne göre sayısal dağılımı

Tüm işletmeler içinde vergiden en çok etkilenen işletmeler	Tüm işletmeler içinde işletmeyi en çok etkileyen vergiler	Tüm işletmeler içinde vergiden en çok etkilenen işletme sayısı
Tekstil Atölyesi	KDV	9
Özel Hastane	Gelir Vergisi	6
Kuyumcu	Kurumlar vergisi	3
Toptancı	Gümrük vergisi	1
Cafe	Stopaj	1

Tablo 2 verileri incelendiğinde işletmelerin KDV ile 9 işletmenin, gelir vergisi ile 6 işletmenin, kurumlar vergisi ile 3 işletmenin, gümrük vergisi ile 1 işletmenin ve stopaj vergisi ile de 1 işletmenin en çok sorun yaşadığı vergiler olarak belirlenmiştir. Bunlar içerisinde en fazla sorun yaşatan vergi, KDV olarak tespit edilmiştir

Tablo 3: Karşılaştırmalı Yorum Tablosu

	TEKSTİL SEKTÖRÜ	AYAKKABI SEKTÖRÜ	HİZMET SEKTÖRÜ	AKARYAKIT-KUYUMCU SEKTÖRÜ	İMALAT DÖVİZ SEKTÖR
Vergimi düzenli olarak ve zamanında ödeyebiliyorum.			X	X	X
Vergimi düzenli ödeyemiyorum.	X				
Vergimi kısmi olarak ödeyebiliyorum.		X			
Vergi borcum var yapılandırıdım.	X				
Devletin vergiyi ödeme teşvikini yeterli buluyorum.				X	
Devletin vergiyi ödeme teşvikini yeterli bulmuyorum.	X	X	X		
En zor ödediğim vergi KDV.	X				X
En zor ödediğim vergi Gelir Vergisi.				X	
En zor ödediğim vergi Kurumlar Vergisi.		X			
En zor ödediğim vergi Gümrük Vergisi.					X
En zor ödediğim vergi Stopaj Vergisi.		X	X		
Yıllık kazanç hedefimi yakalayabiliyorum.				X	X
Yıllık kazanç hedefimi yakalayamıyorum.	X	X			
Vergi oranlarını çok yüksek buluyorum.				X	
Bana göre vergi oranları makul düzeyde.					X
Sektörümüzün geleceği yok.	X	X			X

Kazançlı bir sektör işlediğimi düşünüyorum.				X	
Müşteri memnuniyetini sağlayabiliyorum.	X			X	
Müşteriden hizmet konusunda çok fazla şikâyet alıyorum.	X			X	
Fiyatlarımız piyasa koşullarına göre uygun.		X		X	
Fiyatlarımız piyasa koşullarının altında.	X				X
Döviz kurunun yükselmesi son derece olumsuz etkiledi.		X		X	
Döviz kurunun yükselmesi öz sermayemizi arttırdı.				X	

Çalışmamızın bu aşamasına kadar, literatür taramamızı yaptık, mülakat çalışması ile vergi ile doğrudan ilgili olan kobilerin görüşlerini aldık ve tablo yorumu ile genel bir çerçeve oluşturarak işletmelerin mali durumu hakkında özet bilgi vermeye çalıştık. Tabloya baktığımızda akaryakıt sektörünün, vergisini düzenli ödeyebildiğini, ekonomik kriz dönemlerinde bile çok az etkilendiğini, müşteri memnuniyetini sağladığını, görmekteyiz. Tekstil sektörü; KDV ve Gelir Vergisini ödemekte güçlük çektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte bu vergilerinin oranlarını ve ödeme dönemlerinin uzatılması gerektiğini bildirmişlerdir. Hizmet sektörünü değerlendirecek olursak; adeta işletmelerin kanayan yarısı denilebilir. Sorunlarını sıralayacak olursak; vergilerin çok sayıda ve yüksek oranda olması, kayıt dışı istihdamın yabancı uyruklu vatandaşların artması olarak belirtebiliriz. Ayrıca franchising olayının, gittikçe yaygınlaşması küçük ölçekli kobilerin (bakkal, manav, güzellik salonu vb.) gelirini yarı yarıya düşürmüştür. İmalat Sektörü vergisini zor ödeyen sektörler arasında yer almış olsa bile, faaliyet konusu gıda olduğu için, belirli bir miktarda düzenli gelir elde ederek vergisini aksatmadan ödeyebilmektedir. Toptan ve Perakende Ticaret Sektörü, hedeflediği geliri yakalayabildiğini ancak piyasada yeterli seviyede gıda ve firma denetimi yapılmadığı için, insan sağlığının tehlikeye girdiğini ve her geçen gün rakibinin arttığını belirtmektedir. Finans ve Kuyumculuk Sektörü; yaşanan ekonomik krizden geçicide olsa olumlu etkilenmiştir. Döviz kurunun yükselmesi, döviz bürosunun elindeki dövizin değerini arttırmıştır. Aynı şey kuyumculuk sektöründe de geçerlidir. Bir yıl içinde altında meydana gelen muazzam bir artış, satışlarının yarısı kadar kazanç sağlamıştır.

SONUÇ

İnsanoğlu topluluklar halinde yaşamaya başladığı dönemlerden itibaren üretim ve tüketim anlayışında çok ciddi gelişmeler kaydetmiştir. Üretim tekniklerinin gelişmesiyle beraber ortaya çıkan ihtiyaç fazlası mallar öncelikle ticari hayatın gelişmesine sebep olmuş ve arkasından şehirleşme ve medeniyetleşme gibi önemli aşamaların yaşanmasına zemin yaratmıştır. Toplumsal hayatın gelişmesi ile hukuk normları da önem kazanmaya başlamış imparatorluklar, devletler kurulmuş ve günümüz modern dünyasına ulaşılmıştır. Yaşanan tüm bu süreç içerisinde değişmeyen tek olgu insanoğlunun tüketim güdüsü ve bu gaye ile üretimde bulunmasıdır. İlk çağlardan bu yana üretilen mal ve hizmetlerin nasıl bölüşüleceği sorunu hala güncelliğini korumaktadır. Geçmiş dönemlerde olduğu gibi toplum hala yoksullar ve zenginlerden oluşmaktadır kimin yoksul kimin zengin olacağını ise o toplumdaki bölüşüm mekanizması belirleyecektir. Zaman içinde ortaya çıkan çeşitli iktisadi görüşler yoksullukla mücadele için uygulanabilir nitelikte pek bir fikir ileri sürmemiş sadece teorik olarak mümkün olan adil gelir bölüşümünü tarif etmeye çalışmışlardır.

Vergi devletlerin temel kamu ihtiyaçlarından başlayarak toplumun daha yüksek yaşam standartlarına ulaşmasına yönelik yapılmasına ihtiyaç duyulan tüm kamu harcamalarını karşılayabilmek ve gerektiğinde ortaya çıkan makroekonomik dengesizliklerle mücadele etmek adına doğrudan veya dolaylı olarak egemenliği altında bulundurduğu kesimlerden zora dayanarak ve karşılıksız şekilde aldığı ulusal para cinsinden ifade edilen iktisadi değerlerdir. Vergi toplumun belirli kesimlerinden devlete aktarılan bir kaynak transferidir. Hiç şüphesiz bu kaynakların toplumun büyük çoğunluğunun iyiliği için kullanılacaktır.

Devletin vergi almak amacıyla toplumsal yaşama müdahalede bulunmasının ilk etkileri ticari ve iktisadi hayat üzerinde görülür. Bu kesimlerden alınan değerler ilgililerin tüketim ve yatırım kararlarını bu ise takip eden dönemdeki makroekonomik dengeleri etkileyecektir. Ortaya çıkacak etkilerden birisi de gelir dağılımı üzerinedir çünkü devlet sadece ticari hayatı yani tüccarları vergilendirmez belirli kriterler dahilinde belirli bir gelire veya servete sahip herkes vergi ödemek zorundadır.

Kamu harcamalarının finansmanının makroekonomik dengelere zarar verilmeksizin karşılanmasında vergilerden başka bir alternatif yoktur. Dolayısıyla, devlet yapılması zaruri olan harcamalarını finanse edebilmek maksadıyla öncelikle vergi alır. Ancak bu

vergiyi alırken bireylerin gelir düzeylerini etkiler ve çoğu zaman onların yaşam standartlarını azaltır. Devletin vergiler aracılığı ile gelir dağılımına etkisi vergilendirmeyi hangi tür vergilerle yaptığı ile doğrudan ilişkilidir. Örneğin genel kabul görmüş görüşe göre dolaylı vergiler gelir dağılımı üzerinde daha fazla olumsuz etkiye sahipken dolaysız vergiler ise doğru uygulandıkları takdirde gelir dağılımı üzerinde çok faydalı sonuçlar verecektir.

Ülkemiz ve ülkemiz gibi gelişmekte olan diğer ülkelerde toplam vergi gelirleri içerisinde dolaylı vergilerin payı fazladır. Bu durum dolaylı vergilerin uygulamasının dolaysız vergilere kıyasla daha basit olmasından ve dolaylı vergiler ile hedeflenen gelirlere daha hızlı ulaşılmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin dolaylı bir vergi olan ve harcamalar üzerinden alınan KDV ülkemiz uygulamasında, vergi mükellefleri tarafından mal ve hizmet satışında buldukları alıcılardan nakden veya vadeli olarak tahsil edilmekte ve yapılan satışı takip eden ayın sonuna doğru vergi dairesine verilen KDV beyannamesi üzerine hazineye ödenmektedir. Dolaysız bir vergi olan gelir vergisinde ise durum farklıdır çünkü gerçek kişilerin içinde bulunulan takvim yılına ait gelir vergisi beyannameleri vergi dairesine takip eden yılın mart ayında verilecek ve ödenmesi gereken gelir vergisi aynı süre zarfında ödenecektir. Bu durumda devlet ihtiyaç duyduğu vergiye KDV uygulamasında, vergiye tabi satışın yapıldığı ayı takip eden ay içinde ulaşmaktadır.(Tabi bu süre muhasebe kayıtlarında yüksek miktarda devreden KDV taşımakta olan mükelleflerde biraz daha uzun olabilir) gelir vergisinde ise hazinenin ihtiyaç duyduğu vergiyi tahsil etmesi için bir yıldan fazla beklemesi gerekmektedir.

Örneğin, 2 yıl önce 500.00TL'ye satın aldığı dairesini 2016 yılının Ocak ayında 750.000-TL'ye satan bir şahıs bu işlemten dolayı ortaya çıkan değer artış kazancına ilişkin gelir vergisi beyannamesini 2017 yılının Mart ayında verecek ve ödenmesi gereken vergiyi ödeyecektir. KDV ile gelir vergisi kıyaslaması çerçevesinde verilen yukarıdaki örnek devletin tercihini dolaylı vergilerden yana kullanmasının nedenlerinden sadece birisidir. Yansıtılma olanaklarının çokluğu, denetiminin kolaylığı ve hatta yeri, geldiğinde enflasyonla etkin bir mücadele aracı olması gibi nedenlerle ülkemiz de dahil birçok OECD ülkesi vergi gelirlerinin önemli bir kısmını KDV ile sağlamaktadırlar. Tercih edilmesi için bu kadar çok neden varken ülkemizde KDV uygulamasının sadece gelir dağılımı üzerindeki olumsuz etkilerinden bahisle yerini gelir vergisine bırakmasını beklemek rasyonel bir davranış olmayacaktır. Ancak ülkemizde

KDV'nin gelir dağılımı üzerindeki mevcut bazı sakıncaları da görmezden gelinmeyecek kadar ciddi boyuttadır.

Son olarak yapılan mülakat çalışması bulguları da işletmelere vergilerin nasıl etki ettiğini ortaya koymaktadır.

İşletmelerin sorun yaşadığı vergilerin analizi yapıldığında ise en çok KDV (Katma Değer Vergisi) ile sorun yaşadığı tespit edilmiştir. Bu sıralamayı takip eden bir diğer vergi türü de Gelir Vergisidir. Özellikle bu iki vergi ile sektörler sorun yaşamaktadır. Çünkü KDV vergisi, vergiyi doğuran olaydan itibaren ertesi ayın 24'ünde beyan verip 26'sında ödeme yapmak zorundadır. Yani sektör sahibi elde ettiği parayı daha kullanmadan paylaşmak zorundadır. Gelir vergisinin sektörlerde zor ödenen bir vergi olmasının sebebi ise, artan oranlı olmasıdır. GVK'NİN 2017 takvim yılına göre belirlemiş olduğu hesap tablosuna göre, geliri 0 -13.000 TL'ye kadar olan %15 oranında, 13.000 TL – 30.000 TL ye kadar olan gelirler %20 oranında, 30.000 TL – 70.000 TL ye kadar olan gelirleri %27 oranında, 70.000 TL ve üstü gelirler için %35 oranında vergi alınmaktadır. Sektörler ise ne kadar kazanırsak, o kadar çok vergi ödüyoruz, yani çok kazanmak bize sınırlı miktarda bir sermaye kazandırmaktadır, şeklinde vergi hakkında görüşlerini bildirmişlerdir.

İşletmelerin vergilerden etkilendikleri dönem analizi yapıldığında genel itibari ile vergilerin alındıkları dönemlerde daha fazla sorun yaşadıkları görülmüştür. Çünkü bu dönemler içerisinde ellerinde olan sıcak parayı bu ödemeleri yapmak için kullanmaktadırlar. Bu durumun yaşandığı dönemler işletmeler açısından en zor dönem olarak görülmektedir.

Verginin işletmelere en çok hangi şekilde etki ettiği sorusunun analizi yapıldığında ise işletmelerin nakit para kaybına neden olması şeklinde sonuca ulaşılmıştır. İşletmeler kullanılabilir paralarını vergilere ayırdığı için nakit problemi yaşamakta bu da işletmenin ekonomik durumunu olumsuz etkilemektedir. Bununla beraber işletmelerin yatırım yapma kapasitelerini düşürmektedir.

Verginin devlete ve ülkeye sağladıkları katkıların analiz yapıldığında tüm işletmeler belirli açılardan işletmelere destek sağlanacağını belirtmişlerdir. Hem devlet tarafından yapılacak yeni yatırımları hem de kalkınmanın temeli olarak değerlendirilmektedir.

Vergilerin devletin yatırım yapması ve idamesi açısından son derece etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İşletmeleri sektörel bazda değerlendirecek olursak: Akaryakıt Sektörü; yapılan zamlardan ve alınan vergilerden en çok etkilenen eden sektörlerden birisidir. Dünya petrol fiyatlarının oynaklığı bu sektörde faaliyet gösteren işletmeleri genellikle olumsuz etkilemektedir.

Hizmet sektörlerinden özellikle cafe, eğlence mekanları gibi işletme sahipleri vergiye şu açıdan yaklaşmaktadırlar: “İnsanlar sadece hayati ihtiyaçlarını karşılayacak kadar para kazandıkları için çok fazla eğlenmeyi, vakit ayırmayı, bir arkadaş grubuyla toplanmayı eskisi gibi tercih edememektedir. Bu da işsizliğin artması neticesinde emeğin ucuzlamasına, sebep olmaktadır.

Toptan ve Perakende Ticaret Sektöründe yaşanan sorunları ve çözümleri şöyle özetleyebiliriz; özellikle küçük kobilerin, alım, satım için hacimlerinin sınırlı olması ve çok yakınlarına açılan kurumsal marketler ile rekabet edememesi, kampanya düzenleyememesi sürekli olarak gelir ve müşteri kaybetmelerine neden olmaktadır. Olması gereken şudur; aynı sektörde faaliyet gösterecek firmaların bölgenin ihtiyacına göre ve birbirilerine yeterli uzaklıkta kurulması gerekir. Böylece hem yerli işletmeleri korumuş oluruz hem de yeni kurulacak sektörün kazancı düşmemiş olur.

Sonuç olarak vergi işletmeler açısından bir yük oluşturmaktadır. Devlet açısından ise vazgeçilemeyecek en büyük gelir kalemidir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Durmuş; TETİK, Nilüfer; (2000) Genel Muhasebe, 2. Baskı, Isparta,
- AKDOĞAN, Abdurrahman, Kamu Maliyesi,14.Baskı, Ankara, Gazi Kitapevi, 2011, s.119
- AKDOĞAN, Nalân, TENKER, Nejat; (2007) Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, 11. baskı, Ankara, Gazi Kitabevi,
- AKSOY, Şerafettin, (1998) Kamu Maliyesi, İstanbul, Filiz Kitabevi, s. 170-171.
- AKTAN, Cemil. C. (2000). Politik İktisat. İzmir: Anadolu Matbaası.
- AKTAN, Cemil. C. (1989). Arz Yönlü Vergi Politikasının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri – 1980 Sonrası Türkiye Analizi -. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ALTUNTAŞ, Gökhan. (2005) "İşletme Bilimine Giriş", Auzefer, İstanbul Üniversitesi Ulaştırma ve Lojistik Yüksekokulu.
- ARAS, Orçun. N. (2007). Finansal Küreselleşmenin Azerbaycan Özelinde Kafkasya ve Orta Asya'ya Etkisi. Qafqaz Üniversitesi.
- ARMAĞAN, Ramazan. (2007). Türkiye'de Gelir ve Kurumlar Vergisi Oranlarında İndirimin Vergi Gelirleri Üzerine Etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 12(3): 227-252.
- ARSLAN, Mehmet. (2013) "Genel İşletme", Harran Üniversitesi Birecik Meslek Yüksekokulu
- ARSLAN, Mehmet.(2014), "İşletme Yönetimi - I", Harran Üniversitesi Birecik Meslek Yüksekokulu
- ATAÇ, Bülent. (1994). Maliye Politikası. Üçüncü Baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları 3(86): 27-48.
- ATAMAN Ümit; (1997) Genel Muhasebe- Dönem İçi İşlemleri- Cilt 1; 3.Baskı; Türkmen Kitabevi,

- BAYSAL, Funda, (2005) “Optimal Vergileme Teorisi ve Politikası: Türkiye Örneği,” Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri s.9-10.
- BÜYÜK, Erdoğan; (1997) Enflasyonun İşletmeler Üzerindeki Etkisinin Vergi Açısından İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi,
- DPT, 9. Kalkınma Planı (2007-2013), Vergi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, s. 7
- DOĞRUSÖZ, Bumin, “Çevirimiçi”, <http://www.bumindogrusoaz.com/m.aspx?id=230>, .
- ELİTAŞ, Cemal; TİRYAKİOĞLU, Murad; (2005) Maliyet Farklarının Fiyat Oluşumu Ve İşletme Karlılığı Açısından Analizi, Finans-Politik, Ekonomik Yorumlar, Ekim Sayı:499
- ENGİN, İbrahim. (2002). Vergi Rekabeti: AB ve Türkiye, Avrupa Birliğine Geçiş Süreci ve Türk Kamu Maliyesinin Uyum, 17. Türkiye Maliye Eğitimi Sempozyumu. Mayıs2002. TÜRMOB Yayınları- 185.
- ERDOĞAN Öner, (1986) Kamu Maliyesi, Maliye ve Gümrük Bak. APK Kurulu, Yayın No:1986/282, s. 78.
- ERGİNAY, Akif Erginay, (1998) Kamu Maliyesi, Ankara, Savaş Yayınları, s. 32
- GÖKBUNAR, Ali Rıza, (1998) “Vergileme İlkeleri ve Küreselleşme” ,CBÜ. İİBF Yön. ve Ekonomi Dergisi, s. 2.
- GÖKER, Cenker, (2011) Yönlendirici Vergilendirme, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 9.
- HERAKMAN, Aykut, (1989) Kamu Maliyesi , 2. Bası, Ankara, Sevinç Matbaası , s. 8.
- GÜCENME, Ümit; (2000) Mali Tablolar Analizi, Marmara Kitabevi, Bursa
- GÜNAY, Kerem, Türkiye’de Vergi Yüğü ve Kapasitesi Hesaplaması Üzerine Örnek Bir Çalışma, PWC Türkiye, s. 3, “Çevirimiçi” , <http://www.vergiportali.com/doc/Vergikapasitesi.pdf>
- HENDERSON, Glenn V. (1984); GARRİSON, JR. SharonHatten;; An İntroductionTo Financial Management,
- JOHNSON, Rober W.; MELİCHE, Ronald W; (1982) Financial Management, Fifteditionü,

- KARAKAYA, Ahmet.(2010), "Yönetim Muhasebesi", Karabük Üniversitesi Safranbolu Yüksekokulu,
- KAYGUSUZ, Soner. Y. (2007). Faaliyet Tabanlı Maliyet-Hacim-Kâr Analizi. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (33), 10-22.
- KAYGUSUZ, Soner. Y. (2011). Kısıtlar Teorisi ve Maliyet Hacim Kâr Analizi: Bir Çalışma Sayfası Modellemesi.
- KIRBAŞ, Sadık, (1991) “Çeşitli Yönleriyle Vergileme ve Türk Vergi Sistemi”, Sayıştay Dergisi, Sayı: 3, s. 3-4.
- KURT, Günseli “Vergi Yüğü ve Ülkemizdeki Durum”, Yaklaşım Dergisi, Sayı: 46, 1996,“Çevirimiçi”, <http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/199610895.htm>,
- KUŞ, Kadir. (2008). Vergi Rekabeti – Vergi Cenneti İlişkisi: Maliye Politikası Üzerine Etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KÜTÜKÇÜ, Abdullah, (1998) “Türkiye’de Vergi Yüğü (1987-1997)” , Sayıştay Dergisi 31.Sayı, s. 137.
- NEMLİ, Ahmet. (1990). Kamu Maliyesine Giriş. 3. Baskı. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- NEMLİ, Ahmet, (1990). Kamu Maliyesine Giriş, İstanbul, Filiz Kitabevi, s.125
- ÖNCEL, Mualla, Nami Çağan, Ahmet Kumrulu, (1985) Vergi Hukuku, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 548, Cilt 1, 2. Bası s. 53.
- ÖZAKÇAOĞLU,M.B.(2010). <http://mehmetbilgeozakcaoglu.blogcu.com/vergigelirleri-ekonomik-buyume-iliskisi/8758896>.
- ÖZDEMİR, Murat.(2011), "Finansal Yönetim Örnek Olay 39", Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
- PINAR, Abuzer, (2005) Kamu Maliyesi ve Maliye Politikası, Ankara, s. 43.
- RAKICI, Cemil, (2008) “Gelir Dağılımının Düzenlenmesinde Gelir Vergisinin Rolü: Türkiye Örneği”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 122.
- SAVAŞ, Abdullah, “İktisadi, Sosyal ve İdari Açından Vergileme İlkeleri”, http://www.muhasabenet.net/makaleler_abdullah_savas.html,

- SARAÇOĞLU, Fatih, Haydar Ejder, (2002) “Kamu Mali Yönetiminin Açıklık ve Samimilik İlkeleri Açısından Analizi”, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No: 27 (Ekim 2002) s.41
- SİVEREKLİ Demircan, E. (2003). Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. (21): 97-116.
- TAŞKIN, Ali. (2012) İş Hukukunda İşletme Kavramı, Çalışma ve Toplum 2012/1.
- TEKİN, Ahmet , (1996) “Türkiye’de Vergi Yüğü”, Sayıştay Dergisi, 23. Sayı, s.54.
- TEMİZ, Derya. (2008). Türkiye’de Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: 19602006 Dönemi. 2. Ulusal İktisat Kongresi. 20-22 Şubat 2008. İzmir: DEÜ İİBF İktisat Bölümü.
- THOMAS C.Commite, Mc.GrawHill; (1972)Managerial Finance FortheSeventies Series in Finance
- TÜRK, İsmail, (1999) Kamu Maliyesi, Turhan Kitabevi, Ankara, s. 123.
- TURHAN, Salih, (1987) Vergi Teorisi ve Politikası, , İstanbul, Der Yayınları, s. 28
- TURHAN, Salih. (1998). Vergi Teorisi ve Politikası. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- ULUATAM, Özhan, (1999) Kamu Maliyesi, Ankara, İmaj Yayıncılık, s. 296.
- ULUSOY, Ahmet. veKarakurt, B. (2002). Vergi İndiriminin Ekonomik Etkileri. Vergi Dünyası. (254): 103-116.
- YERELİ, Ahmet Burçin, Ahmet Yılmaz Ata, (2011) “Vergi Adaletine Ulaşma Yöntemleri Çerçevesinde Fayda İlkesinin Teorik Açıdan Değerlendirilmesi” , Maliye Dergisi, Sayı 161, Temmuz –Aralık 2011.
- YILMAZ, Hakan, (1996) Türkiye’de Vergi Yapısı ve 1980’den Sonra Sektörel Vergi Yüklerinin Gelişimi. Ankara, DPT, Aralık s. 8.

ÖZGEÇMİŞ

18.07.1990 tarihinde, İstanbul'un Şile ilçesinde doğan Mehmet YILMAZ; ilkokulu Balibey İlkokulu'nda tamamladı. Ortaokulunu Şile 75. Yıl Ortaokulu'nda, lise öğrenimini ise Şile 50.YIL Çok Programlı Lisesi'nde tamamladı. Üniversite öğrenimi, Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümünü 2012 yılında uzaktan öğrenim sistemi ile bitirdi. 2015 yılında Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalında ders dönemini tezsiz yüksek lisans olarak tamamlayıp, dönemin sonunda, tezli yüksek lisans eğitimine geçiş yapmaya hak kazandı. Şuan Şile Kaymakamlığı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfında Büro Görevlisi olarak görev yapmaktadır.

İletişim:

Çavuş Mah. 75. Yıl Cad. Mücevher Sok. No:10/5 Şile / İSTANBUL

Tel: (542) 254 98 87 e-mail: mehmetmetsilem@gmail.com